

Utlåtande 2003:71 RVI (Dnr 319-1969/2002, 339-3740/2002, 339-1701/2003)

Ytterstadssatsningens årsrapport – investeringar år 2001 och planer år 2002

Utvärdering av Ytterstadssatsningen 2001-2002

Ytterstadssatsningens årsrapport för år 2002

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Årsrapporter för Ytterstadssatsningen avseende 2001 och 2002 godkänns.
2. Utvärdering av Ytterstadssatsningen 2001-2002, *bilaga 2*, läggs till handlingarna.

Föredragande borgarrådet Teres Lindberg anför följande.

Bakgrund

Integrationsnämnden har haft i uppdrag att följa och utvärdera den tidigare Ytterstadssatsningen. Nämnden lämnar årsrapporter och utvärderingar till kommunfullmäktige. I detta ärende redovisas årsrapporter för 2001 och 2002 samt den utvärdering avseende åren 2001-2002 som gjorts av Närplan AB. Årsrapporterna redovisas i ärendesammanställningen. Utvärderingen redovisas i *bilaga 2*.

Remisser

Ytterstadssatsningens årsrapporter och utvärdering har remitterats till stadsledningskontoret för synpunkter. Kontoret föreslår att årsrapporterna och utvärderingen godkänns. Man betonar att det är viktigt att erfarenheterna tas tillvara i det fortsatta arbetet med fysisk och social upprustning i ytterstaden.

Mina synpunkter

Årsrapporterna och den utvärdering som gjorts av Närplan AB har använts som referensmaterial när riktlinjerna för satsningen på Stadsdelsförnyelse i Stockholms ytterstad har tagits fram. Jag föreslår att årsrapporterna för år 2001 och 2002 godkänns och att utvärderingen avseende åren 2001-2002 läggs till handlingarna.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Under förra mandatperioden var den borgerliga majoritetens satsning på ytterstaden uppdelad på två ben. Dels Ytterstadssatsningen som främst var inriktad på att förbättra den yttre miljön genom upprustningsprogram, men även satsningar på utbildning, bostadsrättsomvandling, trygghet och förbättrade villkor för företag och företagande. Dels att minska socialbidragsberoendet och arbetslösheten.

Utvärderingen av Ytterstadssatsningen 2001-2002 visar att satsningen har varit mycket framgångsrik. Upprustning av slitna boendemiljöer i ytterstaden har tidigare lagts, villkoren för de boende i stadens förorter har förbättrats. Upprustningen av gårdar och säkrare portar har bidragit till att boendemiljön har blivit tryggare och trevligare och lett till minskad skadegörelse, dvs sådana åtgärder som varit högt prioriterade bland de boende. Omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter gick långsammare än beräknat. Dock var bland annat ungefär 1000 hyresrätter i Östberga klara för ombildning när den nya vänstermajoriteten införde ett totalstopp för ytterligare ombildningar i ytterstaden.

Socialbidragsberoendet minskade med drygt 45 procent och gick arbetslösheten ner med 38 procent under mandatperioden. Den grundläggande orsaken till den positiva utvecklingen var ett politiskt klimat som starkt inriktade sig mot tillväxt i ekonomin bland annat genom en rejäl sänkning av kommunalskatten. Men även viktiga insatser för att bland annat undanröja onödig byråkrati inom stadens förvaltningar för att underlätta tillståndsgivning för byggande och planering gjordes. Företagen kände ett starkt incitament att anställa nya medarbetare.

Den förra borgerliga majoritetens tydliga inriktning på upprustning, arbete och minskat bidragsberoende visar att rätt politik gör skillnad.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Årsrapporter för Ytterstadssatsningen avseende 2001 och 2002 godkänns.
2. Utvärdering av Ytterstadssatsningen 2001-2002, *bilaga 2*, läggs till handlingarna.

Stockholm den 18 juni 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Teres Lindberg

Anette Otteborn

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Integrationsnämnden har haft i uppdrag att följa och utvärdera den tidigare Ytterstadssatsningen. Nämnden lämnar årsrapporter och utvärderingar till kommunfullmäktige. I detta ärende redovisas årsrapporter för 2001 och 2002 samt den utvärdering avseende åren 2001-2002 som gjorts av Närplan AB.

Ytterstadssatsningens årsrapport – investeringar år 2001 och planer år 2002

Integrationsnämnden beslöt vid sitt sammanträde den 28 maj 2002 att godkänna rapporten och att överlämna ärendet till kommunfullmäktige samt att göra följande särskilda uttalande.

Det är viktigt att understryka betydelsen av att kommande års satsningar på Stockholms ytterstad bör ha en inriktning där ytterstaden ses mer ur ett helhetsperspektiv. Stockholms förorter är generellt så förbundna med varandra (eller har potential att vara det) att satsningar inte i första hand bör fördelas med stadsdelsnämndsgränserna, eller t.o.m. uppgjorda geografiska gränser inom enskilda stadsdelsnämnder, som utgångspunkt.

Särskilt uttalande gjordes av *Py Börjeson* (s) och *Ann-Margarethe Livh* (v), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av *Paul Lappalainen* (mp), *bilaga 1*.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 13 maj 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Ytterstadssatsningen har pågått sedan 1995. Under perioden fram till valet 1998 låg ansvaret för satsningen hos gatu- och fastighetsnämnden. Bostadsbolagen och gatu- och fastighetsnämnden delade ansvaret att investera i de berörda stadsdelarna som efterhand blev 13 till antalet. Projektorganisationen var en del av gatu- och fastighetskontoret.

Från och med år 2000 gäller av fullmäktige beslutade nya mål för ytterstadssatsningen. Bostadsbolagen och SISAB svarar för investeringar på tillsammans 150 mkr per år. Stadens övriga förvaltningar och bolag deltar inom ramen

för sin ordinarie budget. Stadsdelsnämnderna har hela ansvaret för den lokala projektorganisationen, medan samordningsansvaret åvilar integrationsnämnden.

Under 2001 har ett antal centrumanläggningar, tidigare ägda av Svenska Bostäder och som berörs av ytterstadssatsningen, överförts till Centrumkompaniet. Det gäller Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bredäng och Skärholmen.

Målen

Målen för ytterstadssatsningen formulerades i budgeten för år 2000 och gäller från årsskiftet 1999/2000. ”Åtgärder som ökar enskilda människors egna möjligheter och ansvar skall prioriteras, tillsammans med förbättringar i närmiljön i de deltagande stadsdelarna. Det kan handla om:

- ? Utbildning för att öka anställningsbarheten
- ? Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering
- ? Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter
- ? Genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus
- ? Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning
- ? Förbättra villkoren för företag och företagande”

Genom de nya målen breddades ytterstadssatsningen. Utbildningsmålet kräver utbildningsförvaltningens medverkan liksom näringslivskontoret måste delta när det gäller att skapa bättre villkor för företag och företagande.

Investeringarna under år 2001

För att projektinvesteringar skall räknas inom ytterstadssatsningen skall de enligt fullmäktiges anvisningar vara godkända i de boendes samverkansgrupper och prioriterade av berörd stadsdelsnämnd. I redovisningen nedan tas bara de investeringar med som är behandlade på detta sätt.

Fullmäktige har uppdragit åt bostadsbolagen och SISAB att investera sammanlagt 150 mkr i ytterstadssatsningen under år 2001. Därav skulle Svenska Bostäder investera 52,5 mkr inräknat de centrumanläggningar som under år 2001 överfördes till Centrumkompaniet, Familjebostäder och Stockholmshem vardera 30 mkr och SISAB 37,5 mkr. Enligt uppgifter från respektive bokslut uppgår investeringarna i ytterstadssatsningen till följande belopp:

Bolag/förvaltning	Investerat, mkr	Budget, mkr	Differens, mkr
Svenska Bostäder	25,4	52,5	-17,4
Centrumkompaniet	9,7		
Familjebostäder	16,2	30,0	-13,8
Stockholmshem	32,3	30,0	+2,3
SISAB	16,5	37,5	-21,0
Summa bolag:	100,0	150,0	-50,0
Gatu- och fastighetsnämnden	39,9		+39,9
Totalt:	139,9	150,0	-10,1

Bolagens investeringar i ytterstadssatsningen når inte upp till det av fullmäktige angivna målet på 150 mkr. Fullmäktiges mål underskrids med 10 mkr när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar inräknas. Stockholmshem överträffar den av fullmäktige önskade nivån medan Svenska Bostäder (inklusive Centrumkompaniet), Familjebostäder och SISAB inte når upp till sina beting. Familjebostäder framhåller att deras bostadsbestånd i stadsdelarna som omfattas av ytterstadssatsningen har minskat med 17% vilket borde påverka deras beting. Gatu- och fastighetskontoret svarar för nära 30% av de totala investeringarna inom ytterstadssatsningen. Utbildningsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och näringslivskontoret har varken investerat eller haft några driftkostnader inom ytterstadssatsningen. Investeringarna fördelas mellan stadsdelarna enligt följande tabell:

Stadsdel	Belopp, mkr	Procent
Akalla	3,6	2,6
Husby	7,2	5,1
Tensta/Hjulsta	31,6	22,5
Rinkeby	13,7	9,8
Hässelby Gård	9,9	7,1
Bredäng	8,5	6,1
Sätra	9,2	6,6
Skärholmen	26,8	19,2
Vårberg	3,9	2,8
Fagersjö	1,8	1,3
Hökarängen	16,9	12,1
Rågsved	4,9	3,5
Östberga	2,1	1,5

Spridningen av investeringarna mellan stadsdelarna är ojämn år 2001 liksom året innan. Störst har investeringarna varit i Tensta/Hjulsta, Skärholmen och Hökarängen; minst i Akalla, Vårberg, Fagersjö och Östberga. Det bör dock framhållas att bolagens investeringsbehov inte är det samma i alla stadsdelar.

Målområde	Belopp, mkr
Utbildning för att öka anställningsbarheten(1)	0
Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering	95,9
Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter (2)	0
Blanda hyresrätter och bostadsrätter, hus och radhus genom byggande (2).	0
Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning	2,5
Förbättra villkoren för företag och företagande (3)	0

Jämfört med föregående år har investeringarna i bättre boendemiljöer, centrumanläggningar och bättre belysning minskat.

Den lokala projektorganisationen

Den lokala projektorganisationen finansierades under år 2001 med särskilda medel i stadsdelsnämndernas budget. De flesta stadsdelsförvaltningarna har avdelade projektledare som på hel- eller deltid sköter det lokala processarbetet. I några fall är det samma person(-er) som sköter den lokala samordningen av storstadssatsningen. Hur det var organiserat under större delen av år 2001 i de olika stadsdelarna framgår i korthet av tabellen nedan. Spånga-Tensta och Skärholmen har numera samma projektledare för både ytterstads- och storstadssatsningen.

Stadsdelsförvaltning	Organisation för den lokala processen kring YSS	Samma projektledare/samordning med storstadssatsningen
Kista	En projektledare på heltid för vardera Akalla och Husby	Nej/nej
Spånga-Tensta	En projektledare på heltid	Nej/ja
Rinkeby	En projektledare på heltid	Nej/ja
Hässelby-Vällingby	En projektledare på kvartstid	Ingår ej i SSS
Skärholmen	En projektledare på heltid för fyra stadsdelar	Nej/ja
Farsta	En projektledare på heltid för två stadsdelar	Ingår ej i SSS
Vantör	En projektledare på heltid	Nej/ja
Enskede-Årsta	En projektledare på heltid	Ingår ej i SSS

I några stadsdelar finns byalag eller samhällsföreningar som sköter en del av arbetet.

Styrgruppen

I den gemensamma styrgruppen för ytterstadssatsningen och storstadssatsningen ingår berörda stadsdelsdirektörer och förvaltningschefer och företrädare för de investerande bolagen. Främst med anledning av frågor inom storstadssatsningen har även länsarbetsnämnden i Stockholm deltagit.

Styrgruppen har haft fyra möten under år 2001. Gruppen har diskuterat bolagens investeringsplaner, finansieringen av den lokala projektorganisationen, informationsfrågor, principerna för hur ytterstadssatsningsprojekt skall processas lokalt, och fått redovisat för sig lägesrapporter för hela ytterstadssatsningen och utvärderingen av densamma.

Information om ytterstadssatsningen

Information om ytterstadssatsningen lämnas dels på förvaltningens hemsida, dels i en tryckt folder om ytterstads- och storstadssatsningarna. Foldern har distribuerats till personer i arbetsledande ställning i stadens förvaltningar och bolag.

Utvärderingen

Från och med januari 2001 genomför Närplan AB på nämndens uppdrag en utvärdering av ytterstadssatsningen. USK genomför en enkätundersökning i de fem stadsdelar som även har storstadssatsning. Slutrapporter från båda undersökningarna kommer att redovisas under 2002.

Bolagens och förvaltningarnas planer för år 2002

Bolagen och förvaltningarna har i sina verksamhetsplaner angett hur mycket de tänker investera i ytterstadssatsningen under år 2002. En del av investeringarna är inte behandlade i samverkansgrupper och stadsdelsnämnder. Fördelningen på bolag och förvaltningar är enligt följande:

Bolag/förvaltning	Belopp i mkr
Svenska Bostäder	32,4
Familjebostäder	28,7
Stockholmshem	37,5
SISAB	38,3
Centrumkompaniet	10,0
Summa bolagen	146,9
Gatu- och fastighetsnämnden	46,2
<i>Totalt</i>	193,1

Förvaltningens synpunkter

Sett till investeringarnas omfattning har inte ytterstadssatsningen nått upp till den av fullmäktige anvisade nivån ens när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar medräknas. Investeringarna fördelas ojämnt såväl i förhållande till fullmäktiges mål för ytterstadssatsningen som mellan stadsdelarna. Fördelningen mellan stadsdelarna påverkas av hur bolagens investeringsbehov ser ut i respektive stadsdelar. Vissa mål tillgodoses inte alls, t.ex. utbildningsmålet. De planerade investeringarna för år 2002 uppgår till 193 mkr när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar tas med. Erfarenheten talar för att det verkliga utfallet blir lägre.

När det gäller ytterstadssatsningens resultat i förhållande till de av fullmäktige uppställda målen har förvaltningen följande kommentarer:

Utbildning för att öka anställningsbarheten: Ytterstadssatsningen har inte medverkat till att uppfylla det målet och kommer inte heller att göra det under innevarande år.
Skapa och förbättra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering: Den helt dominerande andelen av investeringarna i ytterstadssatsningen går till upprustning av boendemiljöer.

Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter: I ytterstaden har bara ett fåtal omvandlingar av hyresrätter till bostadsrätter skett. Det pågår ett samarbete mellan stadsledningskontoret, integrationsförvaltningen och några av ytterstadssatsningens projektledare för att skapa förutsättningar för fler omvandlingar. Bostadsbolagen har under år 2001 upphandlat konsulter för att främja bostadsrättsomvandlingen i ca 10 fastigheter vardera. Arbetet slutförs under 2002.

Blanda hyresrätter och bostadsrätter, hus och radhus genom byggande: Inventering av ledig mark för nya bostäder har utförts i de s.k. "glugg-utredningarna"

där stadsbyggnadskontoret samarbetar med gatu- och fastighetskontoret. Arbetet har skett utanför ytterstadssatsningen.

Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning: Belysningsprogram har genomförts i flera av ytterstadssatsningens stadsdelar. Även andra åtgärder medverkar till att öka tryggheten.

Bättre villkor för företag och företagande: De inom ytterstadssatsningen genomförda centrumupprustningarna har sannolikt förbättrat villkoren för företag och företagande.

Förvaltningen föreslår att integrationsnämnden godkänner rapporten och överlämnar ärendet och beslutet till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

REMISS

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 28 maj 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret föreslår att ytterstadssatsningens årsrapport år 2001 och planer år 2002 godkänns.

Stadens ytterstadssatsning har ingått som en integrerad del i berörda nämnders och bolagsstyrelserns ordinarie verksamhet. Rapporten visar att spridningen av investeringarna mellan stadsdelarna har varit ojämn år 2001. Bolagens investeringsbehov har således inte varit det samma för alla stadsdelar. Upprustning av boendemiljöer har dominerat. Utvärderingen av ytterstadssatsningen 2001 och 2002 pekar på olika insatser som har förbättrat villkoren för de boende i stadens förorter.

Ytterstadssatsningen har enligt utvärderingen medfört att planerade upprustningar har kunnat tidigareläggas. Upprustning av gårdar och säkrare portar har t.ex. bidragit till att boendemiljön blivit tryggare och vackrare och sannolikt lett till minskad skadegörelse och ökat kvarboende. Sådana åtgärder har dessutom prioriterats högt bland de boende. Även åtgärder som inte har varit självklara inom ordinarie verksamhet t.ex. generösare utrustningar på bostadsgårdar i form av lusthus och dammar, grillplatser och vattentrappor har kunnat genomföras.

På skolgårdar har t.ex. pedagogiskt utvecklande idéer om kretsloppsanpassning och naturupplevelser kunnat realiseras. Även åtgärder som vänt sig till hela stadsdelen som exempelvis utrustning för ett öppet elevcafé har ingått i SISAB:s ytterstadssatsning.

En uppskattad breddning av medlens användning till mer än fysiska åtgärder har skett i några stadsdelar genom samfinansiering av väktare, centrum- och medborgarvårdar.

Gatu- och fastighetskontorets verksamhet inom ytterstadssatsningen har omfattat projekt som handlat om lekparkar och gatukorsningar samt det s.k. belysningsprogrammet.

I budget för 2003 beslutades att en ny satsning för ytterstadens förnyelse skall påbörjats. Arbetet pågår med att ta fram riktlinjer och struktur för det fortsatta arbetet med stadsdelsförnyelsen. De förvaltningar och bolag som ingått i ytterstadssatsningen har haft olika förutsättningar att arbeta med ytterstadssatsningen beroende på verksamheternas art och sin egen organisation. Dessa olikheter kommer även i framtiden att finnas p.g.a. att nämnder och bolag har olika förutsättningar att finansiera åtgärderna. Andra hinder finns också som begränsar nämnder och bolagens deltagande. Bolagens möjlighet att arbeta övergripande begränsas exempelvis av aktiebolagslagen att utveckla styrsystem och former för uppföljning i det nya arbetet med stadsdelsförnyelse. Systemstödet skall dessutom utformas så att det är möjligt att följa och anpassa verksamheten utifrån olika förutsättningar. Vidare behöver regler omkring särskilt kostsamma och/eller strategiskt viktiga projekt inom ramen för stadsdelsförnyelse förtydligas.

Utvärdering av Ytterstadssatsningen 2001-2002

Integrationsnämnden beslöt vid sitt sammanträde den 26 november 2002 att godkänna redovisningen av Närplan AB:s rapport "Utvärdering av ytterstadssatsningen 2001-2002" (*bilaga 2*) och att överlämna ärendet till kommunfullmäktige.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 7 november 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen finner att Närplans rapport ger svar på de frågor som var utgångspunkt för uppdraget. Utvärderingens teori och metoder är vetenskapligt förankrade. Rapporten publiceras dels i sin helhet, dels i en populärversion avsedd för en bredare spridning. Båda rapporterna finns tillgängliga på förvaltningens hemsida.

Förvaltningen föreslår att integrationsnämnden godkänner denna redovisning av Närplans slutrapport, samt överlämnar rapporten och utlåtandet för kännedom till kommunstyrelsen, kommunfullmäktige samt till berörda förvaltningar och bolag.

REMISS

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 26 maj 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret föreslår att utvärderingen av ytterstadssatsningen 2001 - 2002 godkänns. I utvärderingen framgår erfarenheter som är viktiga att ta tillvara i det

fortsatta arbetet med fysisk och social upprustning i ytterstaden. Stadsledningskontoret kommer att beakta dessa vid framtagandet av riktlinjer för det nya arbetet med stadsdelsförnyelsen.

Ytterstadssatsningens årsrapport för år 2002

Integrationsnämnden beslöt vid sitt sammanträde den 22 april 2003 att godkänna rapporten och att överlämna ärendet till kommunfullmäktige.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 14 april 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Ytterstadssatsningen har pågått sedan 1995. Projektorganisationen var då en del av gatu- och fastighetskontoret. Fullmäktige beslutade år 2000 om nya mål för ytterstadssatsningen. Bostadsbolagen och SISAB skulle svara för investeringar på tillsammans 150 mkr per år. Stadens övriga förvaltningar och bolag förutsattes delta inom ramen för sin ordinarie budget. Stadsdelsnämnderna fick hela ansvaret för den lokala projektorganisationen, medan samordningsansvaret lades på integrationsnämnden. År 2001 har ett antal centrumanläggningar, tidigare ägda av Svenska Bostäder och som berörs av ytterstadssatsningen, överförts till Centrumkompaniet. Det gäller Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bredäng och Skärholmen.

Målen

De mål som gällt för ytterstadssatsningen under 2002 formulerades i budgeten för år 2000 och gällde från årsskiftet 1999/2000. "Åtgärder som ökar enskilda människors egna möjligheter och ansvar skall prioriteras, tillsammans med förbättringar i närmiljön i de deltagande stadsdelarna. Det kan handla om:

- ? Utbildning för att öka anställningsbarheten
- ? Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering
- ? Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter
- ? Genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus
- ? Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning
- ? Förbättra villkoren för företag och företagande"

Genom de nya målen breddades ytterstadssatsningen. Utbildningsmålet kräver utbildningsförvaltningens medverkan liksom näringslivskontoret måste delta när det gäller att skapa bättre villkor för företag och företagande.

Investeringarna under år 2002

För att projektinvesteringar skall räknas inom ytterstadssatsningen skall de enligt fullmäktiges anvisningar vara godkända i de boendes samverkansgrupper och prioriterade av berörd stadsdelsnämnd. I redovisningen nedan tas bara de investeringar med som är behandlade på detta sätt.

Fullmäktige har uppdragit åt bostadsbolagen och SISAB att investera sammanlagt 150 mkr i ytterstadssatsningen under år 2002. Därav skulle Svenska Bostäder investera 42,5 mkr, Familjebostäder och Stockholmshem vardera 30 mkr, Centrumkompaniet 10 mkr, och SISAB 37,5 mkr. Enligt uppgifter från respektive bokslut uppgår investeringarna i ytterstadssatsningen till följande belopp:

Bolag/förvaltning	Investerat, mkr	Budget, mkr	Differens, mkr
Svenska Bostäder	35,8	42,5	-6,7
Familjebostäder	31,0	30,0	+1,0
Stockholmshem	20,4	30,0	-9,6
Centrumkompaniet	13,7	10,0	+3,7
SISAB	36,7	37,5	-0,8
Ombildning till bostadsrätter	2,0		+2,0
Summa bolag:	139,6	150,0	-10,4
Gatu- och fastighetsnämnden	21,7		+21,7
Totalt:	161,3	150,0	+11,3

Bolagens investeringar i ytterstadssatsningen har ökat jämfört med föregående år, men når inte upp till det av fullmäktige angivna målet på 150 mkr. Fullmäktiges mål uppfylls dock när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar inräknas. Familjebostäder och Centrumkompaniet överträffar sina beting i satsningen. Gatu- och fastighetsnämnden svarar för 13% av de totala investeringarna inom ytterstadssatsningen. Utbildningsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och näringslivskontoret har varken investerat eller haft några driftkostnader inom ytterstadssatsningen. Svenska Bostäder har haft kostnader på ca 2 mkr för ombildning av hyresrätter till bostadsrätter. Dessa kostnader har inte processats på samma sätt som övriga investeringar och särredovisas därför i tabellen ovan. Investeringarna fördelas mellan stadsdelarna enligt följande tabell:

Stadsdel	Belopp, mkr	Procent
Akalla	6,7	4,2
Husby	6,9	4,3
Tensta/Hjulsta	35,9	22,6
Rinkeby	11,8	7,4
Hässelby Gård	2,2	1,4
Bredäng	13,7	8,6
Sätra	20,5	12,9

Skärholmen	7,1	4,4
Vårberg	11,2	7,0
Fagersjö	3,5	2,2
Hökarängen	16,8	10,6
Rågsved	7,5	4,7
Östberga	15,5	9,7

Spridningen av investeringarna mellan stadsdelarna är ojämn år 2002 liksom året innan. Störst har investeringarna varit i Tensta/Hjulsta och Sättra, minst i Hässelby Gård och Fagersjö. Jämfört med 2001 har investeringarna ökat i bl.a. Bredäng, Sättra, Rågsved och Östberga. Det bör dock framhållas att bolagen inte har samma investeringsbehov i alla stadsdelar.

Investeringarnas fördelning på målområden var i stora drag enligt följande. Centruminvesteringar redovisas för sig eftersom de kan ha det dubbla syftet att förbättra miljön och främja näringslivets utveckling.

Målområde	Belopp, mkr
Utbildning för att öka anställningsbarheten	0
Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering	119,3
Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter	2,0
Blanda hyresrätter och bostadsrätter, hus och radhus genom byggande	0
Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning	1,1
Förbättra villkoren för företag och företagande	0

Centruminvesteringar	38,9
----------------------	------

Jämfört med föregående år har investeringarna i bättre boendemiljöer ökat medan investeringarna i bättre belysning och i centrumanläggningar minskat.

Utbildningsförvaltningen medverkar inte på grund av målkonflikten mellan kravet på att medverka i ytterstadssatsningen, och förhållandet att såväl svenska för Invandrare (SFI) som vuxenutbildning har handlas upp och lagts ut på entreprenörer. Utbildningsförvaltningen anser sig därmed inte ha något återstående handlingsutrymme för egna initiativ inom ytterstadssatsningen. Svenska Bostäder har redovisat kostnader för ombildning till bostadsrätter. De insatser som stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret gör för att "genom byggande blanda upplåtelse- och ägandeformer" redovisas inte heller inom ytterstadssatsningen. Centruminvesteringar bidrar till bättre villkor för företag och företagande. I övrigt sker arbetet med att förbättra dessa villkor på annat håll än inom ytterstadssatsningen.

Tabellen ger alltså inte någon heltäckande bild av stadens insatser inom de olika målområdena. Det vidtas åtgärder i ytterstadssatsningens stadsdelar som inte processas med samverkansgrupper och stadsdelsnämnder och därför inte noteras som åtgärder inom ytterstadssatsningen.

Den lokala projektorganisationen

Den lokala projektorganisationen finansierades under år 2002 med särskilda medel i stadsdelsnämndernas budget. De flesta stadsdelsförvaltningarna har avdelade projektledare som på hel- eller deltid sköter det lokala processarbetet. I några fall är det samma person(-er) som sköter den lokala samordningen av storstadssatsningen. Hur det var organiserat under större delen av år 2002 i de olika stadsdelarna framgår i korthet av tabellen nedan.

Stadsdelsförvaltning	Organisation för den lokala processen kring YSS	Samma projektledare/samordning med storstadssatsningen
Kista	En projektledare på heltid för vardera Akalla och Husby	Nej/nej
Spånga-Tensta	En projektledare på heltid	Ja/ja
Rinkeby	En projektledare på heltid	Nej/ja
Hässelby-Vällingby	En projektledare på kvartstid	Ingår ej i SSS
Skärholmen	En projektledare på heltid för fyra stadsdelar	Ja/ja
Farsta	En projektledare på heltid för två stadsdelar	Ingår ej i SSS
Vantör	En projektledare på heltid	Nej/ja
Enskede-Årsta	En projektledare på heltid	Ingår ej i SSS

I några stadsdelar finns byalag eller samhällsföreningar som sköter en del av arbetet.

Styrgruppen

I den gemensamma styrgruppen för ytterstadssatsningen och storstadssatsningen ingår berörda stadsdelsdirektörer och förvaltningschefer och företrädare för de investerande bolagen. Främst med anledning av frågor inom storstadssatsningen har även länsarbetsnämnden i Stockholm deltagit.

Styrgruppen har haft tre möten under år 2002. Gruppen har diskuterat bolagens investeringsplaner, informationsfrågor, principerna för hur ytterstadssatsningsprojekt skall processas lokalt, och fått redovisat för sig lägesrapporter för hela ytterstadssatsningen och utvärderingen av densamma. Styrgruppen har också bedrivit ett framtidsinriktat arbete med översyn av mål och processer. Det har redovisats i ett särskilt ärende "Ytterstadens förnyelse" till integrationsnämnden som lämnat ärendet vidare till kommunstyrelsen och fullmäktige.

Information om ytterstadssatsningen

Information om ytterstadssatsningen lämnas dels på förvaltningens hemsida, dels i en tryckt folder om ytterstads- och storstadssatsningarna. Foldern har distribuerats till personer i arbetsledande ställning i stadens förvaltningar och bolag.

Utvärderingen

Från och med januari 2001 har Närplan AB på nämndens uppdrag genomfört en utvärdering av ytterstadssatsningen. USK genomförde en enkätundersökning i de fem stadsdelar som även har storstadssatsning. Slutrapporter från båda undersökningarna har redovisats under 2002 i särskilda ärenden till nämnden.

Förvaltningens synpunkter

När det gäller investeringarnas omfattning har ytterstadssatsningen nått upp till den av fullmäktige anvisade nivån när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar medräknas. Investeringarna fördelas ojämnt såväl i förhållande till fullmäktiges mål för ytterstadssatsningen som mellan stadsdelarna. Fördelningen mellan stadsdelarna påverkas av hur bolagens investeringsbehov ser ut i respektive stadsdelar. Vissa mål tillgodoses inte alls, t.ex. utbildningsmålet.

När det gäller ytterstadssatsningens resultat i förhållande till de av fullmäktige uppställda målen har förvaltningen följande kommentarer:

- ✍ *Utbildning för att öka anställningsbarheten:* Ytterstadssatsningen har inte medverkat till att uppfylla det målet.
- ✍ *Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering:* Den helt dominerande andelen av investeringarna i ytterstadssatsningen har gått till upprustning av boendemiljöer.
- ✍ *Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter:* I ytterstaden har bara ett fåtal omvandlingar av hyresrätter till bostadsrätter skett. Kostnader har uppstått även för ej fullföljda omvandlingar. Arbetet avbröts efter valet 2002.
- ✍ *Blanda hyresrätter och bostadsrätter, hus och radhus genom byggande:* Inventering av ledig mark för nya bostäder har utförts i de s.k. "gluggutredningarna" där stadsbyggnadskontoret samarbetar med gatu- och fastighetskontoret. Arbetet har skett utanför ytterstadssatsningen.
- ✍ *Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning:* Belysningsprogram har genomförts före år 2002 i flera av ytterstadssatsningens stadsdelar. Investeringarna har minskat i omfattning under 2002.
- ✍ *Bättre villkor för företag och företagande:* De inom ytterstadssatsningen genomförda centrumupprustningarna har sannolikt förbättrat villkoren för företag och företagande.

Förvaltningen föreslår att integrationsnämnden godkänner rapporten och överlämnar ärendet och beslutet till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

REMISS

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 28 maj 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret föreslår att ytterstadssatsningens årsrapport år 2002 godkänns. För övriga synpunkter hänvisas till stadsledningskontoret yttrande över ytterstadssatsningens årsrapport 2001 (Dnr 319-1969/2002).

RESERVATIONER M M

Ytterstadssatsningens årsrapport – investeringar år 2001 och planer år 2002

Integrationsnämnden

Det särskilda uttalandet av Py Börjeson (s) och Ann-Margarethe Livh (v) är av följande lydelse.

Denna rapport visar, liksom tidigare rapporter om ytterstadssatsningen som lagts fram sedan den borgerliga majoriteten tillträdde, att ytterstadssatsningen reducerats till upprustning av boendemiljöer i vissa stadsdelar. Oftast handlar det om upprustningar som bostadsbolagen och SISAB kunnat genomföra inom ramen för bolagens ordinarie verksamheter. Mål som rör demokrati och sociala projekt finns inte längre med. Eftersom utbildningsförvaltningen inte kunnat medverka har inte heller utbildningsmålet nåtts. På grund av de förändrade förutsättningarna för ytterstadssatsningen har också medborgarnas engagemang minskat avsevärt. Bolagens investeringar når inte ens upp till det av fullmäktige angivna målet på 150 mkr och investeringarna är ojämnt fördelade mellan stadsdelarna.

Ytterstadssatsningen som demokratiprojekt är i princip nedlagt och har inte mycket gemensamt med den breda satsning som startades under den förra mandatperioden.

Det särskilda uttalandet av Paul Lappalainen (mp) är av följande lydelse.

Bygga, bygga, bygga - majoriteten verkar ha den förenklade bilden att om man bara bygger, eller bygger om, skapar en snyggare fasad åt situationen, detta i sig ska motverka segregation. Det krävs ingen bristande fantasi att gissa att bolagen till viss del har passat på att göra det som skulle göras ändå, och sen kallar det för en del av ytterstadssatsning.

Majoritetens bristande insikter i integrationsproblematiken lyser igenom när den enda någorlunda relevanta 'sociala' satsningen analyseras - dvs satsningen på "Utbildning för att öka anställbarheten". Enligt utlåtandet: "Ytterstadssatsningen har inte medverkat till att uppfylla det målet och kommer inte heller att göra det under innevarande år".

Är det så att bolagen har ignorerat detta mål?

Har de inte förstått målet?

Har de trots att majoriteten egentligen inte var intresserade av att något skulle göras?

I kommunfullmäktige verkade moderaterna bekymrade över att man inte hade nått bolagen med sitt budskap. Det lät nästan som om det saknades rejäla styrmekanismer. Men samtidigt är det majoritetens egna utsedda politiker som sitter i styrelserna för dessa olika bolag. Det är svårt att tro att bolagen helt enkelt har struntat i sina styrelser. Att "styrbekymmer" kan uppstå ibland är en sak, men när det upprepas år efter år behöver de ansvariga politikerna ta sitt ansvar. En möjlighet är att politiker erkänner att målen inte är så viktiga och därmed bör skrotas. En annan är att se till att något görs. Att byta de problematiska styrelseledamöterna skulle kanske vara en bra början. Om detta inte räcker finns det andra tips som majoriteten kan få från miljöpartiet.

Närplan AB
Rörstrandsgatan 14
113 40 Stockholm

Utvärdering av ytterstadssatsningen 2001 - 2002

Ingela Blomberg   Lotta Hedberg   Cecilia Jensfelt

På uppdrag av Integrationsförvaltningen i Stockholms stad

Stockholm augusti 2002

Innehållsförteckning

Inledning

Sammanfattning samt slutsatser

Förvaltningarnas och bolagens arbete i ytterstadssatsningen
Förvaltningarnas och bolagens arbete för att öka de boendes intresse och engagemang
Boendes och verksammas deltagande i ytterstadssatsningen
Ytterstadssatsningens påverkan på verksamheter och personal
Slutsatser

1. Målen i ytterstadssatsningen

Utbildning för att öka anställningsbarheten
Skapa bra boendemiljöer genom upprustning och stadsplanering
Omvandla hyresrätter till bostadsrätter
Genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus
Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning
Förbättra villkoren för företag och företagande

2. Processansvaret för ytterstadssatsningen

Kista stadsdelsnämnd och förvaltning
Rinkeby stadsdelsnämnd och förvaltning
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och förvaltning
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och förvaltning
Enskede-Årsta stadsdelsnämnd och förvaltning
Farsta stadsdelsnämnd och förvaltning
Vantörs stadsdelsnämnd och förvaltning
Skärholmens stadsdelsnämnd och förvaltning

3. Ytterstadssatsningen inom bolagen

Svenska Bostäder
Familjebostäder
Stockholmshem
SISAB
CentrumKompaniet

4. Ytterstadssatsningen i ordinarie verksamhet

Gatu- och fastighetsnämnden och kontoret
Stadsbyggnadsnämnden och kontoret
Utbildningsnämnden och förvaltningen
Näringslivsnämnden och kontoret

5. Samordningsansvaret för ytterstadssatsningen

6. Exempel på projekt i ytterstadssatsningen

Gårdsupprustningar på Östbergahöjden
Bostadsgård/park på Hauptvägen i Hökarängen
Bostadsgårdar på Lurstigen och Stövargatan i Rågsved
Frösätrahemmets gård i Sätra

Bostadsgårdar i kv. Jungfruholmen i Vårberg
Tvättstugor i östra Hökarängen
Tvättstugor i Fagersjö
Gymnasieparken i Tensta
Hässelbygårdsskolans aula Prisma
Fagersjöskolans skolgård
Sätraskolan
Akalla Centrum
Rinkeby Torg
Tensta Centrum
Lekplatsen Ekotemplet i Hässelby gård
Korsningen Örbyleden-Lingvägen i Hökarängen
Mera vatten i Skärholmen
Bostadsrättsföreningen Nystad i Akalla
Caféetableringen i Akalla centrum
Föräldrakooperativa daghemmet Nor-Alshams i Husby
Sponsorstöd till basketklubben Oliv Bluestar i Östberga
Kastanjegården i Hökarängen
Kulturskolan i Bredängs centrum
Skateboardbanan i Sättra

Bilaga 1 Metod

Bilaga 2 Källförteckning

Dokument
Bandade intervjuer
Muntlig information

Bilaga 3 Projekt

Inledning

Ytterstadssatsningen i Stockholms stad startade 1994 genom att kommunfullmäktige i budgetbehandlingen för 1995 avsatte 500 mkr för att möjliggöra upprustning och förnyelse av ytterstaden. Finansieringen delades mellan staden och de tre allmännyttiga bostadsbolagen och gatu- och fastighetskontoret fick det samordnade genomförandeansvaret. Antalet berörda stadsdelar ökade successivt till att våren 1997 omfatta de tretton stadsdelarna Akalla, Husby, Rinkeby, Tensta/Hjulsta, Hässelby Gård, Bredäng, Sätra, Skärholmen, Vårberg, Östberga, Rågsved, Hökarängen och Fagersjö. En utvärdering av den gamla ytterstadssatsningen gjordes av Verner Denvall och Helene Lahti Edmark 1999: "Granskning av Stockholms stads program för förändring av 13 förortsområden 1995-1999".

Efter regimskiftet 1998 fortsatte den borgerliga majoriteten under 1999 satsningen på dessa stadsdelar, med vissa förändringar beträffande innehåll och organisation. Från år 2000 ändrades målen och organisationen för ytterstadssatsningen genomgripande, och de ekonomiska förutsättningarna förändrades till att omfatta 150 mkr/år från de kommunala bostadsbolagen Svenska Bostäder, Familjebostäder och Stockholmshem samt SISAB Skolfastigheter, från april 2002 även från det då nybildade CentrumKompaniet. Från år 2001 avsatte staden 500 000 kronor per stadsdelsnämndsområde för projektledning. Ytterstadssatsningen skulle i övrigt ske inom ordinarie budgetar och verksamheter i de kommunala nämnderna. Ytterstadssatsningens verksamheter omfattade därmed politiska nämnder och tjänstemannaförvaltningar på både central och lokal nivå samt ett flertal kommunala bolag i Stockholm. När Stockholms stadsfullmäktige fick i januari 2001 i uppdrag att utvärdera den nya ytterstadssatsningen. Följande fem frågor utgjorde underlag för uppdraget:

- 1 Arbetar de förvaltningar och bolag som har fullmäktiges uppdrag att delta i ytterstadssatsningen på ett strukturerat och målinriktat sätt?
- 2 Hur har förvaltningar och bolag arbetat för att öka de boendes intresse och engagemang i ytterstadssatsningen?
- 3 I vilken omfattning deltar de boende i ytterstadssatsningens projekt och mötesverksamheter? Har deltagandet ökat eller minskat jämfört med tidigare?
- 4 Har det direktdemokratiska engagemanget i stadsdelarna påverkats av storstads- och ytterstadssatsningarna och övriga åtgärder från stadsdelsnämnderna?
- 5 I vilken mån påverkas verksamheter och personal av ytterstadssatsningen?

Frågorna 3 och 4 besvarades även i Utrednings- och statistikkontorets (USK) enkätundersökning, "Är medborgarna med?", som publicerades i april 2002.

Uppdraget omfattade en retrospektiv del och en löpande uppföljning. I den retrospektiva studien av ytterstadssatsningen under åren 1999-2000 granskades problembild, mål och medel och skillnaderna mellan den gamla (1995-1998) och den nya (1999-2000) ytterstadssatsningens organisation och inriktning belystes. Studien baserades på en genomgång av politiska dokument, kompletterad med intervjuer, och avrapporterades i september 2001: "Utvärdering av den nya ytterstadssatsningen i

Stockholm. Delrapport 1 – ytterstadssatsningen 1999 och 2000”. Redovisningen av rapporten godkändes av integrationsnämnden den 29 oktober 2001.

Den löpande studien av ytterstadssatsningen, som härmed avrapporteras, omfattar år 2001 och våren 2002. Utvärderingen visar på hämmande och främjande faktorer i processen. Förklaringar till resultatet av satsningen har inte rymts inom detta uppdrag. Det skulle bl.a. kräva ytterligare analyser av utvärderingsmaterialet.

Rapporten innehåller:

- ✍ Sammanfattning samt slutsatser.
- ✍ Granskning av målen
- ✍ Granskning av aktörerna; Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem, SISAB Skolfastigheter, CentrumKompaniet, gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, näringslivsförvaltningen, utbildningsförvaltningen, integrationsförvaltningen samt de åtta berörda stadsdelsförvaltningarna.
- ✍ Ett tjugotal exempel på pågående eller nyligen avslutade ytterstadssatsningsprojekt, valda för att kunna belysa de fem frågeställningarna.
- ✍ Bilagor omfattande metod, källförteckning samt förteckning över projekt inom den nya ytterstadssatsningen.

Utvärderingens teori och metoder har fortlöpande diskuterats med professorerna Kerstin Bohm, Jerker Lundequist och Evert Vedung. Arbetet har följts av uppdragsgivarnas representanter på integrationsförvaltningen, Reidar Persson och John Rydén. Ansvar för rapportens innehåll och utformning vilar helt på författarna.

Stockholm i augusti 2002

Ingela Blomberg, Lotta Hedberg och Cecilia Jensfelt

Sammanfattning samt slutsatser

Kommunala nämnder och bolag har i Stockholms stads nya ytterstadssatsning från år 2000 haft kommunfullmäktiges uppdrag att vidta åtgärder som dels ökar enskilda människors egna möjligheter och egna ansvar, dels förbättrar närmiljön i de deltagande stadsdelarna. Detta exemplifierades av kommunfullmäktige med sex åtgärder: 1) utbildning för att öka anställningsbarheten, 2) skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering, 3) omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter, 4) genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus, 5) öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning samt 6) förbättra villkoren för föredögen och förenande. bostadsbolagen Svenska Bostäder, Familjebostäder och Stockholmshem samt SISAB Skolfastigheter och Centrumkompaniet anmodades av fullmäktige att öronmärka 150 mkr per år inom ordinarie underhållsbudgetar för att uppfylla målen. De centrala nämnderna gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden och näringslivsnämnden skulle arbeta för målen inom sina ordinarie budgetar. De åtta berörda stadsdelsnämnderna fick 500 000 kronor per år från år 2001 för att sköta den lokala demokratiska processen. Integrationsnämnden fick från år 2000 uppdraget att samordna ytterstadssatsningen med stöd av en av kommunstyrelsen utsedd styrgrupp.

Inom ramen för den gamla ytterstadssatsningen inleddes ett samarbete med organisationen "Folkrörelserådet hela Sverige skall leva" med diskussioner i de tretton stadsdelarna om möjligheterna att driva ytterstadssatsningen vidare på frivillig basis. Rådet för Lokal utveckling i Stockholm blev ett forum för samverkan och utveckling av byalag, lokala utvecklingsgrupper, föreningar och folkrörelser som på olika sätt engagerade sig i lokalt utvecklingsarbete. Genom samarbete med aktiva inom ytterstadssatsningen bildades byalag, samhällsföreningar och lokala utvecklingsgrupper i nio av de tretton stadsdelarna. Flera av dem har utvecklat ett samarbete med stadsdelsförvaltningarna när det gäller ytterstadssatsningen.

I utvärderingen har studerats hur bolagen och de politiska nämndernas förvaltningar har skött genomförandet av åtgärder inom ytterstadssatsningen. Det bör nämnas att alla de berörda lokala och centrala politiska nämnderna och deras förvaltningar med tjänstemän är sidoordnade och självständiga gentemot varandra.

Förvaltningarnas och bolagens arbete i ytterstadssatsningen

Ytterstadssatsningen har varit orienterad mot avgränsade stadsdelar med lokala samverkans- och arbetsgrupper. Förslag till åtgärder och genomförande har baserats på denna geografiska avgränsning. Vissa av de förvaltningar som har verkställt fullmäktiges uppdrag att arbeta mot målen i ytterstadssatsningen har en geografiskt baserad organisation medan andra är organiserade efter andra principer. De förvaltningar och bolag som ingått i ytterstadssatsningen har därmed haft olika förutsättningar att arbeta strukturerat och målinriktat beroende på verksamheternas art

och sin egen organisation. Möjligheterna att finansiera åtgärder har även påverkat förutsättningarna för arbetet. En tredje viktig faktor som starkt påverkat aktiviteten i stadsdelarna har varit enskilda tjänstemäns agerande. Det har funnits både eldsjälar och bromsklossar i de medverkande bolagen och förvaltningarna vilka lyckats åstadkomma respektive hindra ett strukturerat och målinriktat arbete oberoende av organisatoriska och finansiella förutsättningar.

Den befintliga förvaltningsstrukturen har visat sig passa bäst för ett medborgardeltagande inom de förvaltningar och bolag som har geografiskt indelad verksamhet och tydligt identifierbara kunder. Ytterstadssatsningens organisation har därför passerat relativt bra i de kommunala bolagens ordinarie verksamhet. Bostadsbolagen har dessutom ofta inarbetade former för samarbete med sina lokala hyresgästföreningar. Vissa åtgärder som hyresgäster, elever och skolpersonal skulle fått vänta längre på utan ytterstadssatsningen har tidigare lagts och vissa nya åtgärder har tillkommit. Det har dock varit svårt att få till stånd åtgärder som inte legat naturligt inom bolagens ansvarsområden som tex. motverkande av klotter och nedskräpning i stadsdelarna. Bolagens möjligheter att arbeta övergripande i stadsdelen har begränsats av aktiebolagslagen. Vissa tjänstemän har ändå gått ganska långt och försökt genomföra övergripande lösningar/åtgärder som efterfrågats av medborgarna.

Kommunfullmäktige erbjöd samtliga hyresgäster i stadens bostadsbolag möjlighet att bilda bostadsrättsföreningar och friköpa sina fastigheter. Det yttersta ansvaret att åstadkomma variation av upplåtelseformerna i stadens ytterområden åvilade respektive bostadsbolag. Stockholms Stadshus AB fick även uppdraget att göra särskilda insatser för att öka andelen bostadsrätter i de tretton stadsdelarna. Målet att omvandla hyresrätter till bostadsrätter innebär att man ökar människors egna möjligheter och egna ansvar men har varit svårt att förena med integrationsförvaltningens processkrav. Projektledarna i Akalla och Husby ändrade metoder för att arbeta med detta mål och flera bostadsrättsombildningar åstadkoms i dessa stadsdelar. Även i andra av ytterstadssatsningens stadsdelar har bostadsrättsombildningar skett men då utan medverkan från projektledarna i ytterstadssatsningen. Ombildningsaktiviteterna har i vissa fall inneburit att pågående upprustningsprojekt inom bolagens ytterstadssatsning har hindrats eller avbrutits.

Gatu- och fastighetskontoret är den enda centrala förvaltning som har tagit egna initiativ inom ytterstadssatsningen. Gatu- och fastighetskontoret är indelat i regioner och distrikt med olika ansvarsområden för tjänstemännen. Även stadsbyggnadskontorets planeringsarbete är knutet till olika distrikt. Gatu- och fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret har inga identifierbara kunder på samma sätt som bostadsbolagen utan deras arbete vänder sig mot allmänheten. Gatu- och fastighetskontorets verksamhet omfattar byggande och underhåll av gator, trafik, torg och parker. Kontorets tjänstemän har ofta valt att samverka med stadsdelsförvaltningar och lokala samverkansgrupper i projekt som handlat om lekpark, gatukorsningar och liknande där man ofta har vetat hur man skulle nå de närmast berörda nyttjarna. Stadsbyggnadskontorets verksamhet omfattar bl.a. stadsplanering och bygglov. Stadsbyggnadskontoret har hanterat de stadsplaneprojekt som berört de tretton

stadsdelarna med normala samråd och remissförfaranden, vilket ibland inkluderat samverkansgrupperna.

Näringslivskontorets och utbildningsförvaltningens verksamheter är inte geografiskt indelade. De är riktade mot medborgare som vill starta företag eller skaffa sig en grundutbildning. Dessa förvaltningar har därför inte haft samma förutsättningar att driva projekt som på ett meningsfullt sätt kunnat behandlas av medborgare i lokala samverkans- och arbetsgrupper. De har inte heller i sin ordinarie verksamhet haft någon koppling till de tretton stadsdelarnas ytterstadssatsning. Idrottsförvaltningen har däremot en klart geografiskt knuten verksamhet som haft beröringspunkter med ytterstadssatsningen men har inte specifikt nämnts i fullmäktiges uppdrag.

Stadsdelsnämndernas förvaltningar har i varierande grad verkställt den lokala demokratiska processen i stadsdelarna. Inte alla stadsdelsförvaltningar har t.ex. använt medlen till lokala projektledare.

Krav på stadsdelsnämndernas godkännande av projekt har inte alltid varit relevant när det gällt bolagens åtgärder. Enda anledningen för en stadsdelsnämnd att ha synpunkter på bolagens åtgärder har varit om de medfört driftskostnader för stadsdelsförvaltningen, vilket inte varit aktuellt på bolagens mark och i bolagens fastigheter. Läget har varit annorlunda i gatu- och fastighetskontorets projekt som varit av mer allmänt intresse i stadsdelen.

Integrationsförvaltningen har till sitt förfogande haft ett kansli på fyra personer gemensamt för ytterstadssatsningen och statens storstadssatsning. Förvaltningens viktigaste styrmedel för att samordna ytterstadssatsningen har legat i möjligheten att föra en dialog med berörda förvaltningar och bolag för att få till stånd samverkan med boende kring lokala projekt. Samordningsuppdraget har i huvudsak blivit att kontrollera att en samverkansgrupp och stadsdelsnämnd godkännt det projekt som ska kunna tillgodoräknas ytterstadssatsningsmedel. Det har inneburit att processkravet har uppfyllts och projektet fått en s.k. yss-stämpel. Den skulle vara ett intyg att projekt eller åtgärder varit föremål för ett boendeinflytande. Denna kontroll har dock varit ett trubbigt verktyg för att urskilja om det funnits ett verkligt inflytande.

Förvaltningarnas och bolagens arbete för att öka de boendes intresse och engagemang

Stadsdelsförvaltningarnas lokala projektledare har i huvudsak arbetat med öppna möten för boende s.k. samverkansgruppsmöten för att öka boendes intresse och engagemang. Inbjudan till mötena har i vissa stadsdelar använts som ett tillfälle att mobilisera nya boende t.ex. genom att inbjudan satts i portuppgångar och att föreningarna i stadsdelen kontaktats. I och med att det saknats en gemensam definition på en samverkansgrupp har deras sammansättning varierat mellan stadsdelarna, beroende på lokala förutsättningar. Samverkansmötenas viktigaste uppgift har varit att godkänna åtgärder och projekt inom bolagens och gatu- och fastighetskontorets ansvarsområden. Stadsdelsförvaltningarna har på mötena också kunnat informera om aktuella frågor som rört stadsdelen. Flera stadsdelar har t.ex. haft temamöten om

bostadsbyggnadsplaner i stadsdelen med inbjudna föredragande från gatu- och fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret. I stadsdelar med både kommunala ytterstadssatsningen och statliga storstadssatsningen har kombinerade tjänstemanna- och boendemöten hållits för de båda satsningarna medan det i andra stadsdelar i huvudsak varit boendemöten med enstaka tjänstemän närvarande. I stadsdelarna Akalla och Husby lade projektledarna ned de öppna mötena i samverkansgruppen. De bjöd istället in till beslutsmöten med representanter för berörda boende- och företagargrupper. Öppen mötesverksamhet har också skett i byalags och samhällsföreningars regi. Samarbetet om ytterstadssatsningen mellan stadsdelsförvaltningar och byalag har varierat i omfattning. I stadsdelarna Bredäng, Skärholmen, Vårberg, Östberga och Fagersjö har ansvaret för samverkansgruppen legat på byalagen eller samhällsföreningarna i samverkan med en tjänsteman/projektledare på stadsdelsförvaltningen. I Hässelby Gård ville stadsdelsförvaltningen lägga över hela ansvaret för samverkansgruppen på byalaget som inte ville ta det. Byalaget i Fagersjö ville däremot ta ett sådant ansvar medan stadsdelsförvaltningen ställde sig negativ.

I några av stadsdelarna har projektledarna fortsatt i den gamla ytterstadssatsningens anda att på ett mer aktivt sätt söka upp och engagera boende som inte tidigare deltagit i ytterstadssatsningen. I Tensta har projektledaren arbetat med att få med ungdomar i ytterstadssatsningen. I Skärholmens stadsdelsförvaltning projektanställdes två områdesutvecklare under 2001 för att hjälpa bostadsbolagen med hyresgästkontakterna i samband med upprustningen av bostadsgårdar. I några stadsdelar som t.ex Bredäng och Fagersjö har byalagen lyckats hålla medborgarengagemanget vid liv vilket kommit ytterstadssatsningen till del.

Att ytterstadssatsningens medel till så stor del avsett bolagens mark och fastigheter har snävat in boendedeltagandet till de grupper av boende och verksamma som direkt berörts av åtgärderna, t.ex. hyresgäster runt en bostadsgård, och därmed har förutsättningarna att initiera projekt som berört hela stadsdelar minskat. I den gamla ytterstadssatsningen fanns större möjligheter att utveckla projekt baserade på boendes idéer och önskemål som rörde stadsdelarna i sin helhet.

Ytterstadssatsningens projektledare har utnyttjats i olika grad i bolagens projekt. Vissa tjänstemän inom bolagen har ansett att det varit projektledarens ansvar att bilda fungerande arbetsgrupper medan andra har skött den processen själva.

I gatu- och fastighetskontorets projekt har kontorets tjänstemän i hög grad själva styrt förutsättningarna för dialogen med medborgarna. Ansvaret för att fånga upp och samordna de lokala önskemålen har dock ansetts vila på stadsdelsförvaltningarna medan gatu- och fastighetskontorets tjänstemän har tagit ansvar för den innehållsliga delen av projektet från program- och projekteringsfasen till genomförandet. I de fall ansvarsfördelningen mellan gatu- och fastighetskontoret och stadsdelsförvaltningen har varit tydlig har dialogen med boende fungerat tillfredställande. När dialogen inte fungerat har det påverkat processen och resultatet negativt.

De övriga centrala förvaltningarna har inte aktivt medverkat till att öka de boendes engagemang i stadsdelarna inom ytterstadssatsningen. Stadsdelsförvaltningarna har

inte heller konsekvent fångat upp och kanaliserat medborgarnas behov och önskemål till berörda centrala förvaltningar.

I vissa av bolagens och gatu- och fastighetskontorets övergripande projekt, som rört centrumanläggningar och gemensamhetslokaler, har det funnits behov av samverkan mellan kommunala förvaltningar och bolag. Ytterstadssatsningens projektledare har i de projekten tagit på sig en samordnande roll för arbetsgrupper med flera berörda aktörer. Denna samarbetsform har visat sig fungera bra.

Boendes och verksammas deltagande i ytterstadssatsningen

De upprustningar av bostads- och skolmiljöer som kunnat genomföras inom nya ytterstadssatsningen har lämpat sig väl för ett lokalt deltagande. Boende och verksamma har sett det som meningsfullt att lägga ner tid och engagemang i projekten. Inom Familjebostäder och Svenska Bostäder har projekten initierats både av hyresgästerna och av bolagen, medan Stockholms hem enbart betecknat projekt initierade av hyresgästerna som ytterstadssatsningsprojekt. Inom SISAB har projekt initierats både av bolaget och berörda på en skola. För bostadsbolagens upprustningar har arbetsgrupper bildats antingen genom lokala hyresgästföreningar eller av fristående hyresgäster, och för skolgårdsupprustningarna har elever, lärare och föräldrar bildat arbetsgrupper. Arbetsgrupper har ibland initierat och förberett beslutsunderlag till samverkansgruppen och stadsdelsnämnden. Lika ofta har arbetsgrupperna bildats efter beslutet för att utveckla projektidéerna. Då har det funnits en formulering i beslutet om att projektet tillstyrktes "under förutsättning att en arbetsgrupp bildas som har inflytande på projektets utformning". Oavsett hur de tillkommit har arbetsgrupperna arbetat engagerat ofta under lång tid med nya deltagare över tiden. Det gäller särskilt skolprojekten som dragit ut på tiden av flera orsaker. Det avgörande för deltagandet har varit bolagens attityd visavi de boendes synpunkter.

Den totala mötesverksamheten i samverkansgrupper är nu mindre än hälften av vad den var i den gamla ytterstadssatsningen. Under 2001 ägde drygt 50 samverkansmöten rum i de tretton stadsdelarna. Antalet möten var störst i stadsdelarna Tensta och Rågsved där en samordning av ytterstadssatsningens och storstadssatsningens mötesverksamhet har skett. Byalagens egen verksamhet har emellanåt tangerat samverkansgruppsmötena och kombinerade möten har förekommit. Stor aktivitet har även pågått inom flera av byalagens styrelser, och i t ex Östberga har beslut i mindre ytterstadssatsningsärenden tagits där.

Deltagandet i samverkansmöten har minskat totalt sett, både enligt våra iakttagelser i de tretton stadsdelarna och enligt USKs rapport från april 2002: "Är medborgarna med? Medborgarnas syn på att bo, leva och engagera sig i lokalt förändringsarbete. Enkätundersökning i sex stadsdelar i Stockholm." Deltagandet varierar dock starkt mellan stadsdelarna. Även inom stadsdelarna har deltagandet varierat beroende bl.a. på vad som tagits upp på mötena. Mötesdeltagandet har varierat från enstaka boende till omkring ett hundratal. I genomsnitt har mellan 20 och 40 personer varit närvarande.

Deltagandet har också ändrat karaktär. Samverkansgruppsmötena har inte som tidigare varit ett forum för att diskutera nya projektidéer. Många gånger har samverkansgruppen kallats samman först när det funnits förslag till ytterstadssatsningsprojekt att ta ställning till. Förslagen har i allmänhet tillstyrkts eftersom bolagens uppdrag att arbeta upp sina beting inte tvingat fram prioriteringar av åtgärder. Om det inte redan funnits en arbetsgrupp har samverkansmötet kunnat ställa som villkor för sitt godkännande att en sådan skulle bildas eller att projektet på annat sätt skulle förankras bland de berörda. Under 2001 fanns sammanlagt cirka 90 pågående upprustningsprojekt av boendemiljöer men långt ifrån alla under medverkan av de flesta bolagen. De som deltagit i nya ytterstadssatsningen har varit aktiva även i den gamla. Det handlar huvudsakligen om en kärntrupp av engagerade personer, som har utökats med några nya personer. Många av de aktiva från gamla ytterstadssatsningen har dock valt att inte fortsätta. Några förklaringar till den minskade aktiviteten är bl.a. medlens begränsning till bolagens fastigheter och målens ändrade inriktning. Osäkerheten beträffande ytterstadssatsningens organisation och finansiering under 1999 och 2000 gjorde också att många tidigare aktiva deltagare gav upp och de har inte återkommit.

Viss ökad förväntan på att bli informerad eller rent av tillfrågad i ärenden som rör den egna stadsdelen har märkts i flera av ytterstadssatsningens stadsdelar. Det kan handla om vilja att yttra sig i remissärenden eller att ha synpunkter på kommunala och andra beslut som fattas, men också om besvikelse över att bli förbigången och inte informerad. Kort sagt att kunna påverka sin närmiljö.

Ytterstadssatsningens påverkan på verksamheter och personal

Ytterstadssatsningen har inneburit en större medverkan från boende och andra berörda än kommunens ordinarie arbetssätt. Detta har påverkat verksamheter och personal i olika hög grad. De boendes medverkan har dessutom inneburit att många av dem lärt sig vart man ska vända sig och hur man ska arbeta för att påverka en lokal förbättringsprocess. Det märks inte minst i vissa byalag som t.ex. Fagersjös som bildades ur ytterstadssatsningens samverkansgrupp.

En del av de upprustningar som genomförts av bolagen hade förmodligen förr eller senare blivit utförda, men genom ytterstadssatsningen har det funnits möjlighet att genomföra dem i snabbare takt. En påskyndad upprustning av gårdar och säkrare portar har t.ex. bidragit till att boendemiljön blivit tryggare och vackrare och sannolikt lett till minskad skadegörelse och ökat kvarboende. Sådana åtgärder har prioriterats högt av de boende och bolagen har haft en särskild drivfjäder att genomföra dem tack vare ytterstadssatsningen. Även åtgärder som inte hade varit självklara inom ordinarie verksamhet t.ex. generösare utrustningar på bostadsgårdar i form av lusthus och dammar, grillplatser och vattentrappor har kunnat genomföras. På skolgårdarna har t.ex. pedagogiskt utvecklande idéer om kretsloppsanpassning och naturupplevelser kunnat realiseras. Även åtgärder som vänt sig till hela stadsdelen, som exempelvis utrustning för ett öppet elevcafé, har ingått i SISAB:s ytterstadssatsning.

Bostadsbolagen, SISAB och senare även CentrumKompaniet har arbetat aktivt med de arbetsgrupper som bildats, och har tagit till sig de synpunkter som kommit fram. Bolagen och deras konsulter har sett möjligheterna till att förbättra och utveckla projekten med hjälp av de boendes kunskaper och erfarenheter. De boendes delaktighet i besluten har sannolikt även bidragit till en högre grad av aktsamhet med de upprustade boendemiljöerna.

Begränsningen av medlens användning till bolagens mark och fastigheter har dock gjort att få projekt som haft bäring på hela stadsdelen har initierats. Gatu- och fastighetskontoret har slutfört projekt som initierades i den gamla ytterstadssatsningen. Inom Svenska Bostäder har en diskussion om större samarbetsprojekt mellan aktörer i stadsdelarna och mellan stadsdelar påbörjats. I lägesrapporten för 2002 skriver bolaget att ”det är angeläget att i första hand prioritera större helhetsprojekt som innebär en mer påtaglig förändring som kommer fler boende i stadsdelen till del.” En uppskattad breddning av medlens användning till mer än fysiska åtgärder har skett i några stadsdelar genom samfinansiering av väktare, centrum- och medborgarvärdar.

Vissa tjänstemän på gatu- och fastighetskontoret har fortsatt samarbetet med samverkansgrupper och arbetsgrupper även i den nya ytterstadssatsningen. Referensgrupper med representanter för berörda aktörer i gatu- och fastighetskontorets projekt är exempel på nya samarbetsformer som visat sig fungera väl. I början av ett projekt innan lösningar fastställts har det funnits utrymme för boende att medverka och påverka. Diskussioner som förts mellan boende, tjänstemän och konsulter i arbetsgrupperna har kunnat ligga till grund för planering och projektering. Boendes kunskap om lokala förhållanden har i flera fall bidragit till ett gott resultat. En viktig förutsättning har dock varit att samma tjänstemän och konsulter som deltagit i de första programdiskussionerna fortsatt med arbetet. Då har även kontakten med boende fortsatt och ett för alla parter tillfredställande resultat uppnåtts. När tjänstemännen och/eller konsulterna bytts ut under processen har boendes roll minskat och det som uppnåtts i den tidigare dialogen har i värsta fall försvunnit varvid förändringar och misstag har uppstått. Engagemanget har minskat och ofta övergått i besvikelse. Upphandlingsreglerna har i flera fall varit ett hinder för denna betydelsefulla kunskap. Det har i utvärderingen inte varit möjligt att systematiskt undersöka hur erfarenheterna från ytterstadssatsningen har påverkat förutsättningarna att stärka boendes och verksammas roll i bolagens eller förvaltningarnas ordinarie verksamhet. Inga organisatoriska förändringar av förvaltningarna har dock genomförts för att öka förutsättningarna att inom ordinarie verksamhet stärka boendes och verksammas roll. Några idéer har dock väckts. Farsta stadsdelsförvaltning har uttryckt en önskan att utvidga ytterstadssatsningens arbetssätt till att omfatta alla stadsdelar i sitt område. Skärholmens stadsdelsförvaltning har under en längre tid aktivt arbetat för en ökad öppenhet mot allmänheten i ytterstadssatsningens anda. Kista stadsdelsnämnds politiska majoritet har uttryckt sin uppskattning över projektledarnas arbete och velat vidga ytterstadssatsningens arbetssätt till att gälla även andra verksamhetsområden men inte fått med sig förvaltningen. Andra stadsdelsförvaltningar som t ex Hässelby-

Vällingby har emellertid ansett att ytterstadssatsningen inte är något annat än ordinarie arbete som kan utföras av förvaltningens tjänstemän.

Slutsatser

- ✍ Stadsdelsförvaltningarna har i varierande grad använt de tilldelade medlen till en permanent och i stadsdelsförvaltningen förankrad projektledningsfunktion vilket varit en viktig förutsättning för att fånga upp och förverkliga medborgarnas idéer och förslag. Stadsdelsförvaltningarnas inställning till ytterstadssatsningen har i hög grad påverkat arbetet. Vissa stadsdelsförvaltningar har givit ett gott stöd medan andra varit ointresserade eller t.o.m. motarbetat ytterstadssatsningen.
- ✍ Stadsdelsförvaltningarna har inte utnyttjat möjligheten att få med de centrala förvaltningarna med undantag för gatu- och fastighetskontoret.
- ✍ Få förändringar har gjorts i stadsdelsförvaltningarna för att skapa bättre förutsättningar för ett större medborgardeltagande.
- ✍ Bolagen har huvudsakligen använt ytterstadsmedlen till fysiska underhållsåtgärder. Flera av upprustningarna hade utan ytterstadssatsningen förmodligen legat längre fram i tiden, och även varit mindre omfattande.
- ✍ Bostadsbolagen har ofta använt sina etablerade samrådsformer i form av de lokala hyresgästföreningarna medan SISAB i större utsträckning har utnyttjat ytterstadssatsningens projektledare. Inom Svenska Bostäder och Familjebostäder har ytterstadssatsningsprojekt kunnat initieras både av de boende och av bolagen, medan Stockholms hem enbart betecknat projekt initierade av de boende som ytterstadssatsningsprojekt.
- ✍ De centrala förvaltningarnas roller har med undantag för gatu- och fastighetskontoret varit marginella. Gatu- och fastighetskontoret har haft kontakt med samverkansgrupper och projektledare men den nya organisationen av ytterstadssatsningen har inte bidragit till att boende initierat nya projekt.
- ✍ De centrala förvaltningarnas tjänstemän har utgått ifrån att stadsdelsförvaltningarnas tjänstemän skall sköta den lokala processen.
- ✍ Inga organisatoriska förändringar av förvaltningarna har genomförts för att öka förutsättningarna att inom ordinarie verksamhet stärka boendes roll. Enskilda tjänstemän har haft stor betydelse för implementeringen av ytterstadssatsningen och utvecklat samarbetsformer med boende och lokalt verkssamma.
- ✍ En bra process har krävt stabilitet och kontinuitet. Byte av regler, tjänstemän och konsulter har medfört störningar i medborgarnas deltagande och engagemang. De kommunala upphandlingsreglerna av konsulter har varit ett hinder i processen.
- ✍ Deltagandet har minskat och ändrat karaktär med den nya organisationen. Samverkansgrupperna är inte längre ett forum för boende att diskutera nya projektidéer. Avsaknaden av "fria" medel som kunnat disponeras på medborgarnas initiativ har försvårat mobilisering och engagemang.
- ✍ Boende har insett möjligheten att kunna påverka den lokala utvecklingen och många har under processen lärt sig hur man påverkar.

1. Målen i ytterstadssatsningen

Den nya ytterstadssatsningen fick en fastare knytning till det representativa demokratiska systemet och blev en del av stadsdelsnämndernas ansvarsområde. Den utgick ifrån att de kommunala bolagen och förvaltningarna varje år skulle göra investeringar i de berörda stadsdelarna. Boende borde då, enligt politikerna, också kunna påverka investeringarna så att de stämde med deras önskemål om förbättringar i den egna stadsdelen. För att åstadkomma detta skulle kanaler etableras mellan invånare och aktörer så att de åtgärder som de boende faktiskt önskar också genomfördes. Vad boende kunde vilja prioritera inom förvaltningarnas och bolagens ordinarie verksamheter gav den borgerliga majoriteten i budgeten för år 2000 sex konkreta exempel på åtgärder som efterhand blivit både mål och medel för den nya ytterstadssatsningen, det sk 6-punktsprogrammet.

” Insatserna inom ytterstadssatsningen måste nu fokuseras. Åtgärder som ökar enskilda människors egna möjligheter och egna ansvar skall prioriteras, tillsammans med förbättringar i närmiljön i deltagande stadsdelar. Det kan handla om:

- ✍ utbildning för att öka anställningsbarheten
- ✍ skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering
- ✍ omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter
- ✍ genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus
- ✍ öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning
- ✍ förbättra villkoren för företag och företagande”

Här analyseras i vilken utsträckning den nya ytterstadssatsningen i praktiken har fokuserats på ovanstående mål samt några reflektioner över utfallet.

Utbildning för att öka anställningsbarheten

Projekt inriktade på att utbilda individer eller grupper av individer för att öka deras anställningsbarhet har bara förekommit i några enstaka fall inom ytterstadssatsningens organisation. Bildandet av det föräldrakooperativa daghemmet Nor-Alshams i Husby är ett exempel som resulterade i utbildningsinsatser för en grupp kvinnor (se kap 6). Ett annat projekt handlade om att utbilda boende till att ta ansvar för olika verksamheter i Kastanjegårdens gemensamhetslokaler i ett litet f.d. butikscentrum i Östra Hökarängen (se kap 6). Båda projekten har finansierats med medel utanför kommunens ordinarie verksamhet.

Skapa bra boendemiljöer genom upprustning och stadsplanering

Inom detta målområde återfinns den största mängden projekt inom pågående ytterstadssatsning, och merparten av dem är fysiska upprustningsåtgärder. Under år 2001 färdigställdes ett trettiofem ytterstadssatsningsprojekt inom målområdet och under våren 2002 fanns sammanlagt cirka 90 pågående projekt inom målområdet i de tretton

stadsdelarna. Ansvariga för projektens genomförande var de tre bostadsbolagen, SISAB, CentrumKompaniet samt gat- och fastighetskontoret.

De medel som avsattes för ytterstadssatsningsprojekt har i huvudsak gällt investeringar och täcker därmed inte alla behov av upprustning. En bra boendemiljö skapas inte bara genom fysiska investeringar. Nedskräpning, klotter och förstörelse har ofta upplevts av medborgarna som det största problemet. Ett försök att motverka nedskräpningen har prövats i Östberga med sponsorstöd till basketklubben Oliv Bluestar (se kap 6).

De tre bostadsbolagen har vardera ca tio pågående projekt. De omfattar upprustning av bostadsgårdar, fasadupprustningar, tvättstugor samt viss centrumförnyelse medan SISAB:s trettiotal projekt främst omfattar upprustningar eller omvandlingar av skollokaler och skolgårdar. CentrumKompaniets cirka tio projekt utgörs huvudsakligen av ombyggnader och andra förändringar i centrumanläggningar. Gat- och fastighetskontorets drygt tjugo pågående upprustningsprojekt berör gator, torg, gångvägar och belysning samt parker. Dessa initierades under den tidigare ytterstadssatsningen och genomfördes inom gat- och fastighetskontorets ordinarie verksamhet. Ett antal projekt är vilande varav de flesta tillhör gat- och fastighetskontorets ansvarsområde. Projekten arbetades fram av arbetsgrupper inom den gamla ytterstadssatsningen som också fick viss professionell assistans med t.ex. förprojektering. Vid övergången till den nya ytterstadssatsningen, då projekten inordnades i gat- och fastighetskontorets ordinarie verksamhet, prioriterades somliga lågt av stadsdelsnämnden och har därför inte genomförts som t.ex. lekplatsen Ekotemplet i Hässelby Gård och bostadsgården/parken på Hauptvägen i Hökarängen (se kap 6). av de vilande projekten berör barns och ungdomars bollplaner, omklädningsrum och liknande som t.ex. skateboardbanan i Sättra (se kap 6). Dessa fortfarande aktuella projekt har i många fall idrottsförvaltningen som huvudman. Idrottsförvaltningen har inte deltagit i ytterstadssatsningen trots att detta målområde kan omfatta åtgärder som berör förvaltningen. Gymnasieparken i Tensta är ett annat exempel där idrottsförvaltningen som fastighetsägare inte deltog vilket ledde till att en liten del av parken lämnats utanför upprustningen (se kap 6).

Projekt som tillhör kategorin stadsplanering tolkas här i betydelsen större planprojekt. Under den nuvarande ytterstadssatsningen har inget sådant projekt diskuterats i samverkansgrupperna. Några projekt, som initierades av arbetsgrupper under den tidigare ytterstadssatsningen, ingår nu i ordinarie verksamhet med begränsad kontakt med samverkansgrupperna i respektive stadsdel t.ex. planeringen av Årstafältet och flyttningen av Skärholmsvägen. Andra stadsplaneärenden som berört stadsdelar i ytterstadssatsningen har hanterats med normala remissförfaranden vilket ibland inkluderat samverkansgrupperna.

Omvandla hyresrätter till bostadsrätter

Kommunfullmäktige beslutade i budgetarna för åren 1999, 2000 och 2001 att samtliga hyresgäster i stadens bostadsbolag skulle erbjudas möjligheten att bilda

bostadsrättsföreningar och friköpa sina fastigheter, samt att de kommunala bostadsbolagen skulle medverka till att sprida ägandet till hyresgästerna. Det yttersta ansvaret att åstadkomma variation av upplåtelseformerna i stadens ytterområden åvilade respektive bostadsbolag.

Det har förekommit flera intresseanmälningar för ombildningar från hyresgäster i ytterstadssatsningens stadsdelar och i Akalla och Husby har ytterstadssatsningens projektledare arbetat aktivt med omvandlingsmålet. Projekt inom detta mål har dock inte behandlats i samverkansgrupper och stadsdelsnämnder enligt det processkrav som gällt för bostadsbolagens ytterstadssatsningsprojekt.

Stockholms Stadshus AB fick uppdraget att göra särskilda insatser för att öka andelen bostadsrätter i förorterna. Från april 1999 till hösten 2001 var en särskild projektledare knuten till koncernledningen för att arbeta med bostadsrättsombildningar i ytterstaden. Hyresgäster som visade intresse för att bilda bostadsrättsföreningar erbjöds en första informationsträff. Intresseanmälningar kom in från flera stadsdelar. Störst var intresset i Akalla och Östberga. I maj 2002 hade en bostadsrättsförening i Akalla genomfört köpet och två väntade på att Länsstyrelsen skulle ge Svenska Bostäder tillstånd att sälja. Bildandet av bostadsrättsföreningen Nystad i Akalla belyser processen i en bostadsrättsomvandling (se kap 6). I Östberga bildades sammanlagt 14 bostadsrättsföreningar, omfattande hela Svenska Bostäders bestånd i stadsdelen. 12 av föreningarna tackade ja vid köpstämmorna och under förutsättning att länsstyrelsen godkänner överlåtelseerna kommer de att genomföras. Detta innebär att Svenska Bostäder fortsättningsvis kommer att äga 7 av sina tidigare 49 byggnader i stadsdelen, och den avbrutna planeringen för gårdsupprustningar av dessa gårdar tas upp igen (se kap 6). I Hökarängen fick Stockholmshem in en intresseanmälan från 150 radhus i Skönstaholm. Det bildades en bostadsrättsförening men hyresgästerna var inte nöjda med värderingen. De skrev brev till Stockholmshem och uppvaktade politikerna angående detta. Det slutade med att köpet inte genomfördes.

För att få mera fart på omvandlingsprocessen fick bostadsbolagen under hösten 2001 i uppdrag att vardera utse tio fastigheter i ytterstaden för att initiera ombildning till bostadsrätter. Fastigheterna skulle värderas och prissättas och därefter erbjudas hyresgästerna. Flera ligger i ytterstadssatsningens stadsdelar. Målsättningen var att före juni 2002 kunna erbjuda hyresgästerna information om vad ombildning från hyresrätt till bostadsrätt skulle innebära vad gäller ekonomi, inflytande, rättigheter och skyldigheter för den enskilde.

Genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus

I flera av ytterstadssatsningens stadsdelar finns både nybyggnadsplaner och färdiga projekt som uppfyller målet att blanda hustyper och upplåtelseformer. Gatu- och fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret har tillsammans med stadsdelsförvaltningarna deltagit i planeringsskedet. Intresset att satsa på nybebyggelse har ökat hos de allmännyttiga bostadsföretagen. Ytterstadssatsningen och samverkansgrupperna har i varierande grad varit involverade i diskussionerna.

I Tensta fanns under år 2000 en arbetsgrupp med tjänstemän och aktiva inom ytterstadssatsningen som diskuterade olika byggprojekt, både bostäder och kontor. Ett förslag till möjligt bostadsbyggande i Tensta och Hjulsta togs fram av stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret i samarbete med stadsdelsförvaltningen och presenterades på ett samverkansgruppsmöte. I slutet av 2001 fanns planer på ny bostadsbebyggelse i två projekt. Svenska Bostäder fick en markanvisning invid Tenstaplan i centrum. Familjebostäder planerar för nybebyggelse i kv. Tisslinge. Några ungdomar bildade en arbetsgrupp för byggande av ungdomsbostäder i Tensta och diskussioner fördes under 2001 med Svenska Bostäder och SISAB om olika byggalternativ men utan resultat. Några tenstabor hade en längre tid diskuterat en bostadsmässa i Tensta. Flera öppna möten ägnades bostadsmässan och beslut om en förstudie bekostad med ytterstadsmedel togs under 2001.

I Fagersjö är två nybyggnader av bostäder aktuella. HSB har under 2001 tagit fram förslag om byggande av bostadsrätter. Villaägarna runt kvarteret har på flera samverkansgruppsmöten uttryckt oro över vilka konsekvenser bebyggelsen kan få för dem. I Fagersjö centrum vill Svenska Bostäder ha fler bostäder för att förbättra underlaget för service och kommunikationer. Nya tio våningshus med närbutik i bottenplanet planeras i centrum. Preliminära skisser har visats och diskuterats i samverkansgruppen i november 2001, och de boende är i princip positiva. En aktiv arbetsgrupp "Nybyggnation i Fagersjö" har bildats. I många av de övriga stadsdelarna pågår planering för nybyggnad utan kontakt med ytterstadssatsningen.

Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning

Gatu- och fastighetskontoret fick i gamla ytterstadssatsningen i uppdrag att ta fram ett belysningsprogram och en kalkyl för att förbättra belysningen i alla tretton stadsdelarna. Arbetsgrupper bildades i nästan alla stadsdelarna och boende medverkade aktivt i belysningsprojekten. Vid sidan av belysningsprogrammet har belysning även ingått i andra ytterstadssatsningsprojekt som omfattat torg, parker mm. Det har följaktligen genomförts ett stort antal projekt som resulterat i bättre belysning sedan ytterstadssatsningen startade 1996. Förbättrad belysning är också en åtgärd som många boende nämnt i en enkät som genomförts av Utrednings- och statistikkontoret i Stockholm (USK) när de tillfrågats om vilka insatser som haft stor betydelse för stadsdelen. 2001 avslutades de sista projekten som finansierades inom ramen för ytterstadssatsningens belysningsprogram i Bredäng, Fagersjö, Husby, Hökarängen och Rågsved. Ungefär lika stora insatser gjordes under 2001 i belysningsprojekt inom gatu- och fastighetskontorets ordinarie budget i ytterstadssatsningens stadsdelar. Från och med 2002 finns inget belysningsprogram i de tretton stadsdelarna. Gatu- och fastighetskontoret kommer att åtgärda efter behov i hela staden. Budgeten är dock så pass begränsad att det under 2002 inte kommer att kunna genomföras särskilt många belysningsprojekt.

Fysiska projekt utöver förbättrad belysning har genomförts för att öka tryggheten. I Hässelby Gårds centrum har jalousier för butiksfönstren bekostats inom

ytterstadssatsningen för att företagarna var störda av inbrott och vandalisering. Samma typ av åtgärd diskuterades i Bredängs centrum men avfärdades där av samverkansgruppen med motiveringen att sådana åtgärder låg utanför ytterstadssatsningen.

I anknytning till ytterstadssatsningen har även icke fysiska åtgärder för att öka tryggheten diskuterats. Bristen på närpolis har varit en stor fråga i många stadsdelar. I vissa centrum har behovet av att störa olaglig och kriminell verksamhet och stödja personalens trygghet i butikerna diskuterats. Alternativen har varit att engagera väktare, Lugna Gatan, centrumvärdar eller medborgarvärdar, alla med syftet att öka tryggheten för medborgare och anställda. Flera av trygghetsinsatserna som t.ex. anställningarna av centrumvärdar i Bredäng och Skärholmen avslutades under 2001. Flera stadsdelsförvaltningar har, som Skärholmen och de på Järvafältet, brottsförebyggande råd där närpolisen, bostadsbolagen stadsdelsförvaltningen, företagarföreningen m.fl. lokala aktörer ingår samt en tjänsteman på förvaltningen som i samarbete med rådet ansvarar för brottsförebyggande insatser i stadsdelen. Vid årsskiftet 2001/2002 fick ytterstadssatsningens projektledare i Kista samordningsansvaret för de brottsförebyggande insatserna i Kista stadsdelsförvaltning.

Förbättra villkoren för företag och företagande

I samband med fysiska upprustningar av centrumen har företagens villkor varit en del av diskussionerna i arbets- och samverkansgrupperna. Frågan har diskuterats både i stadsdelar som har och som saknar en tjänsteman med särskilt ansvar för näringslivsfrågor. I Kista, Spånga-Tensta och Rinkeby stadsdelsförvaltningar, som alla har ansvariga tjänstemän för näringslivsfrågor, har dessa tjänstemän dock i liten utsträckning deltagit i ytterstadssatsningens arbete med centrumupprustningarna. Boende har uttryckt en stark oro för de lokala centrumens fortlevnad men utöver fysiska upprustningar har lite hänt inom detta målområde med undantag för stadsdelarna Husby och Akalla. Kista stadsdelsnämnd gav 2001 ytterstadssatsningens projektledare i uppdrag att arbeta med att förbättra affärs- och näringslivsinriktningen i Husby och Akalla. I januari 2002 beslutade stadsdelsnämnden att bilda ett näringslivsråd i vilket ytterstadssatsningens projektledare skulle ingå. En fråga nämnden ville få belyst var behovet av och tillgången på lokaler i centrumen.

I Skärholmen godkände samverkansgruppsmötet i juni 2000 Svenska Bostäders förslag till ombyggnad av en klädfär, en järnaffär som skulle öppnas av Clas Ohlson samt en ny skolverksamhet med namnet Kunskapsskolan i Skärholmens centrum. De nya verksamheterna skulle innebära 60 nya arbetstillfällen. Ombyggnadskostnaderna beräknades till 34 mkr varav ytterstadssatsningen föreslogs stå för en tredjedel. Samverkansgruppen godkände förslaget med motiveringen att det överensstämde med ytterstadssatsningens mål att stimulera det lokala näringslivet. Även Skärholmens stadsdelsnämnd godkände att ombyggnaden delvis skulle bekostas inom ramen för ytterstadssatsningen.

Reflektioner

- ✍ När målen förändrades i den nya ytterstadssatsningen anpassades inte organisationen till dem. Processkravet passade dåligt för de nya målsättningarna.
- ✍ Stadsdelsförvaltningarna och projektledarna har i de flesta fall fokuserat på det som har kunnat göras inom ramen för bolagens pengar. De övriga målen i 6-punktsprogrammet har förutsatt ett samarbete mellan stadsdelsförvaltningarnas ytterstadssatsning och berörda centrala fackförvaltningar vilket i stort sett bara ägt rum med gatu- och fastighetskontoret.
- ✍ Det har funnits behov av både mer utbildningsinsatser och rådgivning som förvaltningar och bolag inte har kunnat tillgodose inom ytterstadssatsningen. De utbildningsinsatser som förekommit har bekostats med andra medel.
- ✍ Målet om upprustning av boendemiljön har lämpat sig väl för ett lokalt medborgardeltagande. Att skapa bra boendemiljöer genom att motverka nedskräpning, klotter och förstörelse har dock inte kunnat finansieras i samma utsträckning som bolagens fysiska investeringar.
- ✍ Idrottsnämnden borde om man ser till målet att skapa bra boendemiljöer varit en av de förvaltningar som fått fullmäktiges uttalade uppdrag att inom den ordinarie verksamheten ingå i ytterstadssatsningen.
- ✍ Dialogen med medborgarna vid framtagandet av nya stadsplaner har hanterats med normala samråd och remissförfaranden.
- ✍ Flera intresseanmälningar om ombildning till bostadsrätter har kommit in. Flera bostadsrättsföreningar har eller kommer att genomföra köpen i Akalla och beslut om köp togs i Östberga under sommaren. Omvandlingsaktiviteterna har i vissa fall inneburit att pågående upprustningsprojekt inom bolagens ytterstadssatsning hindrats eller avbrutits.
- ✍ Bostadsmarknaden i de tretton ytterstadssatsningsområdena domineras av hyresrätter, och för att en önskvärd blandning ska komma till stånd krävs byggande av bostadsrätter, hus och radhus. Detta måste ske genom insatser från byggherrar som HSB, PEAB, och JM. De är inga aktörer inom ytterstadssatsningen och därmed har de inte uppdrag att förankra projekten i en samverkansgrupp. Möjligheten att stämma av vad den lokala opinionen tycker genom att presentera och diskutera planerna i ytterstadssatsningens arbetsförsämringsgrupp har dock stödits av vissa fall.
- ✍ Arbetsförsämringsgrupper har varit ett angeläget och lämpligt mål för ytterstadssatsningen. Finansieringen av önskade trygghetsåtgärder utöver belysning har dock varit svårt att få fram. Endast en liten del av bolagens öronmärkta medel har gått till trygghetsskapande åtgärder som medborgarna efterfrågat. Samarbetet mellan aktörerna och samordningen av åtgärderna har varit bristfällig.
- ✍ Det enda exemplet på ekonomiskt bidrag till företagande har gått till ombyggnad av lokaler för redan etablerade verksamheter. I några enstaka fall har etablering av nya företag kunnat genomföras tack vare projektledares insatser.

2. Processansvaret för ytterstadssatsningen

Det organisatoriska och ekonomiska ansvaret för hela gamla ytterstadssatsningen låg med en särskild budget på gatu- och fastighetsnämnden. Ett första steg mot inordnande av ytterstadssatsningen i förvaltningarnas ordinarie arbete togs 1999, då stadsdelsnämnderna fick samordningsansvaret för de boendes engagemang och uppdraget att prioritera de boendes förslag till åtgärder. Inordningen av ytterstadssatsningen i de berörda förvaltningarnas och bolagens ordinarie verksamhet stärktes ytterligare år 2000 då ansvaret för de lokala projektledarna och den lokala projektorganisationen överfördes till respektive stadsdelsnämnd. Kostnaderna för projektledare och samverkansgrupper skulle finansieras dels inom respektive stadsdelsnämnds budgetramar för 2000, dels av bolagen. Bostadsbolagen motsatte sig detta med motiveringen att de redan hade inarbetade former för samarbete med sina hyresgäster. De flesta stadsdelsförvaltningarna ansåg sig inte heller kunna ta ansvar för en lokal projektorganisation utan särskilda medel.

Nästan hela år 2000 präglades ytterstadssatsningen av oklarhet kring bolagens medfinansiering av projektorganisationen. I integrationsförvaltningens lägesrapport från maj 2000 konstaterades att den låga aktiviteten i de berörda stadsdelarna till viss del kunde knytas till att den lokala projektorganisationen inte hade fungerat samt att berörda bolag, facknämnder och stadsdelsnämnder under våren inte följt intentionerna i gällande budget. I juni 2000 kom parterna överens om finansieringen av den lokala projektorganisationen för år 2000. I budgetförslaget för år 2001 fanns en långsiktigare lösning med central tilldelning av 500 000 kronor per berörd stadsdelsnämnd.

Avsikten med den organisatoriska förändringen var bland annat att lägga över ansvaret på stadsdelsnämnderna för att stärka den representativa demokratin. Förslagen till åtgärder skulle behandlas och godkännas i samverkansgrupperna och godkännas och prioriteras av stadsdelsnämnderna, dvs. få en yss-stämpel, och därefter beslutas av bolagens styrelser och facknämnder. Inga särskilda medel avsattes till den nya ytterstadssatsningen utöver ordinarie budgetar.

I den gamla ytterstadssatsningen tillämpades ett direktdemokratiskt arbetssätt med öppna möten för alla boende i stadsdelen, samverkansgrupper. Vid sidan om dessa fanns arbetsgrupper kring olika teman som t ex barn och ungdom, centrum, trygghet och miljö. I arbetsgrupperna väcktes och diskuterades projektidéer som sedan presenterades på samverkansgruppernas möten. Dialogen på samverkansgruppernas möten gav ibland upphov till nya idéer från boende eller föreningar i stadsdelen. Efter tillstyrkan i samverkansgruppen fortsatte arbetsgruppen att utveckla idén till ett åtgärdsförslag. Innan ett förslag slutgiltigt godkändes av en samverkansgrupp diskuterades det som regel på flera möten. Vid beslutstillfället hade beslutsunderlaget som regel skickats ut i förväg och var därför väl känt för mötesdeltagarna.

I den nya ytterstadssatsningen har förslag till projekt väckts av bolagens tjänstemän, av hyresgäster kring en bostadsgård eller av en grupp elever och lärare på en skola. Ibland fanns det redan en arbetsgrupp kring det specifika projektet, annars

tillsattes en sådan när idén godkännts. Arbetsgruppernas uppgift har varit att i samarbete med respektive bolag genomföra det specifika projektet. De flesta förslagen som kommit upp har godkännts av samverkansgrupper och stadsdelsnämnder och därmed fått en yss-stämpel. I något enstaka fall har ett förslag återremitterats av en samverkansgrupp med uppmaningen att ta fram ett bättre förankrat förslag. Ett exempel på detta är CentrumKompaniets upprustningsförslag av parkeringshuset i Tensta centrum. När ett förslag godkännts av en samverkansgrupp och stadsdelsnämnd har det gått vidare för det reella beslutet om åtgärdens genomförande i respektive berörd nämnd eller bolagsstyrelse.

I var och en av de tretton stadsdelarna fanns i den gamla ytterstadssatsningen ett lokalt projektkontor bemannat med en eller flera projektledare. I juni 1999 ändrades de ekonomiska förutsättningarna och besparingarna resulterade bl.a. i att det endast skulle finnas en projektledare i varje område. Osäkerheten kring projektledarnas fortsatta anställning påverkade processen under en övergångsperiod. Först skars antalet ned från tjugo till tolv. Efter ytterligare nedskärningar år 2000 återstod ett fåtal av projektledarna från den gamla ytterstadssatsningen. Flera stadsdelar saknade under större delen av året projektledare med huvudsaklig inriktning på ytterstadssatsningen och många av lokalerna avvecklades. Genom nedskärningarna bröts en stor del av kontinuiteten med den gamla ytterstadssatsningen. När stadsdelsnämnderna från år 2001 tilldelades resurser till den lokala projektorganisation skulle de som ansvarigt borgarråd uttryckte det ”ta hand om den demokratiska organisationen”. Många stadsdelsförvaltningar fick då starta på nytt med nya projektledare.

Inom ramen för den gamla ytterstadssatsningen inleddes ett samarbete med organisationen ”Folkrörelserådet hela Sverige skall leva”. Organisationen erhöll 1997 1,8 mkr i bidrag från inrikesdepartementet för ett samverkansprojekt med staden kring demokratiutveckling. Samarbetet resulterade i en handlingsplan för ett fortsatt och fördjupat demokratiseringsarbete inom ramen för ytterstadssatsningen. Rådet för Lokal utveckling i Stockholm bildades och blev ett forum för samverkan och utveckling av byalag, lokala utvecklingsgrupper, föreningar och folkrörelser som på olika sätt engagerade sig i lokalt utvecklingsarbete. I arbetet med handlingsplanen besöktes de tretton stadsdelarna för att diskutera möjligheterna att bilda en fristående ideell förening för att stödja det lokala demokratiska utvecklingsarbetet i stadsdelarna. Av många uppfattades det som ett alternativ om satsningen skulle läggas ned. Dessa diskussioner och den osäkra situationen för ytterstadssatsningen under 1999 och 2000 blev upprinnelsen till att byalag, samhällsföreningar och lokala utvecklingsgrupper bildades i nio av de tretton stadsdelarna. Många av deras medlemmar är eller har varit aktiva i ytterstadssatsningens arbetsgrupper och samverkansgrupper. Relationen mellan byalagen och ytterstadssatsningen ser olika ut i stadsdelarna. Några byalag ha ett mer utvecklat samarbete med stadsdelsförvaltningen om ytterstadssatsningen medan andra är helt fristående.

Nedanstående beskrivningar visar på olikheterna mellan stadsdelsförvaltningarnas medverkan i ytterstadssatsningen.

Kista stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Kista stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelarna Akalla och Husby i ytterstadssatsningen och Husby även i storstadssatsningen.

Första halvåret 1999 fanns en projektledare i Akalla och två i Husby. I juli 1999 slutade projektledaren i Akalla och lokalen sades upp. De två projektledarna i Husby tog tillsammans över ytterstadssatsningen i de båda stadsdelarna och verksamheten lokaliserades till ytterstadssatsningens lokal i Husby. Kista stadsdelsförvaltning föreslog i integrationsförvaltningens remiss på den framtida organisationen av ytterstadssatsningen att den lokala organisation som förvaltningen byggt upp för storstadssatsningen också skulle omfatta ytterstadssatsningen och planerade därför att inte ta över kostnaderna för tidigare anställda inom ytterstadssatsningen utan full ekonomisk kompensation. Förvaltningen såg inget behov av speciella projektledare för ytterstadssatsningen. Vid det formella överlämnandet av arbetsgivaransvaret till stadsdelsförvaltningen informerades projektledarna att förvaltningen hade för avsikt att varsla dem. Projektledarna protesterade mot behandlingen i ett brev i november 1999 till gruppledarna i Kista stadsdelsnämnd och uppsägningen förhindrades av nämnden. Projektledarna i Husby hade i den gamla ytterstadssatsningen engagerat många boende och blivit en maktfaktor i Husby. Det avspeglades också i de politiska dokumenten. I stadsdelsnämndens beslut om verksamhetsprogrammet 1999 bifogade majoriteten bl.a. följande särskilda uttalande: "Som vi tidigare konstaterat är det angeläget att underifrånperspektivet utvecklas och kommer att tydligare än idag omfatta hela stadsdelen och hela förvaltningen. Ett bra arbetssätt ska givetvis inte vara förbehållet vissa verksamheter eller en viss del av stadens organisation. Tidigare projektledarbefattningar i Ytterstadssatsningen bör utvecklas till en roll som "lokala förändringsagenter" för detta perspektiv på den offentliga sektorns roll i stadsdelen. De bör ses som resurser för alla samordningsområden[...]. För vår del är det på en rad områden uppenbart att den offentliga sektorn måste dra sig tillbaka, för att släppa fram det civila samhället och låta människor själva ta ett större ansvar för sina liv. Nämnden och dess medarbetare måste därför ålägga sig ökad självdisciplin och oftare ställa sig frågorna Är det nödvändigt att detta görs i offentlig regi? "Är det i så fall möjligt att vi kan engagera någon kraft i det civila samhället, t.ex. en förening, att göra det för vår räkning?"

Det politiska uttalandet om ytterstadssatsningen och dess arbetsmetoder vann dock inget gehör bland tjänstemännen i förvaltningen. Anpassningen till de nya politiska målen i ytterstadssatsningen samt de begränsade förutsättningarna för ett fortsatt lokalt förändringsarbete bidrog till att projektledningen ändrade arbetssätt. Mobiliseringen av boende liksom de månatliga samverkansmötena upphörde. Istället kallades till öppna möten när behov uppstod. Under 2001 ordnade ytterstadssatsningen tillsammans med gatu- och fastighetskontoret t.ex. ett informationsmöte om trafikfrågan och upprustningen av torg- och markytor i Akalla centrum för inbjudna representanter från företagarna, centrumgruppen, bostadsrättsföreningarna, Svenska Bostäder och stadsdelsförvaltningen. I övrigt träffades arbetsgrupper bestående av olika

konstellationer av tjänstemän och boende beroende på projekt. Ytterstadssatsningens projektledare arbetade främst med att förmedla kontakter och fungera som rådgivare och/eller samordnare för både boende och tjänstemän i de pågående projekten bl.a. i Akalla centrum, caféetableringen i Akalla centrum, föräldrakooperativa daghemmet Nor-Alshams i Husby samt i omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter i Akalla och Husby.

Under 2001 tillstyrkte stadsdelsnämnden att SISAB fick använda medel ur sin underhållsbudget till de inom ytterstadssatsningen pågående upprustningarna av skolgårdar, korridorer mm. på Husbyskolan, Husbygårdsskolan, Oxhagsskolan och Stenhagsskolan samt upprustningen av Akalla centrum.

Rinkeby stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Rinkeby stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelen Rinkeby i både ytterstadssatsningen och storstadssatsningen.

Överföringen av projektledarna från gatu- och fastighetskontoret till stadsdelsförvaltningen innebar för Rinkebys del att en heltidstjänst som projektledare för ytterstadssatsningen vid årskiftet 1999/2000 ersattes med en halvtidstjänst. På sin andra halvtid arbetade projektledaren med storstadssatsningen. Nästan hela år 2000 präglades ytterstadssatsningen i Rinkeby av oklarheter kring finansieringen av den lokala projektorganisation och de prioriterade projekten. Det gällde två skolgårdsupprustningar samt upprustningen av parklekshuset Rinken och Knutby bollplan som inte rymdes inom gatu- och fastighetskontorets och bostadsbolagens budgetar, och även upprustningen av parkleken Hinken där stadsdelsförvaltningen ställt en provisorisk daghemsbarack efter en brand, vilket blev ett hinder för att sätta igång upprustningen. Under rådande förhållandena var det svårt att engagera boende utan verksamheten koncentrerades på att fullfölja och avsluta de få pågående projekten. Bristen på projekt gjorde dock att upprustningen av Rinkeby torg aktualiserades och beviljades pengar av gatu- och fastighetskontoret. Strax före jul 2000 slutade projektledaren och en tjänsteman inom förvaltningen övertog projektledararbetet från och med 2001. Den nya tjänsten har omfattat både projektledaruppgiften för ytterstadssatsningen och handläggning av stadens bostadsbolags ärenden. Under 2001 gav en ganska optimistisk bild av förutsättningarna för ytterstadssatsningen år 2001; "Under 2001 kommer utvecklingen av samarbetsformer med de lokala bostadsbolagen och SISAB att intensifieras. [...] Samordningen mellan ytterstadssatsningen och storstadssatsningen kommer att vidareutvecklas inom ramarna för den styrgrupp som ansvarar för arbetet med storstadssatsningen. I styrgruppen ingår även projektledningen för ytterstadssatsningen som ansvarig för målområdet Ökad demokratisk delaktighet." Den nye projektledaren försökte under året mobilisera till en nystart för ytterstadssatsningen och i samarbete med föreningslivet få igång mötesverksamheten i samverkansgruppen. Under 2001 hölls sju samverkansgruppsmöten. Antalet deltagare var i genomsnitt femton personer inklusive bolagens representanter. En tjänstemannagrupp med representanter för

bostadsbolagen, SISAB, närpolisen och olika verksamheter inom stadsdelsförvaltningen träffades varje månad under 1999 och 2000 för utbyte av information på initiativ av ytterstadssatsningen. Gruppen fortsatte att träffas men antalet möten skars ned på gruppens begäran. Under 2001 träffades gruppen fyra gånger.

De nya ytterstadssatsningsprojekten under 2001 har initierats av lokala hyresgästföreningar och hyresgäster i bostadsbolagen, av Hem och skolföreningar, elever, föräldrar och lärare på skolorna samt av bolagen själva. Fem ytterstadssatsningsärenden har godkänts i stadsdelsnämnden under 2001. Ärendet upprustning av Rinkebyskolan, Knutbyskolan, Bredbyskolan samt Kvarnbyskolan omfattade bl.a. ombyggnad av lokaler och skolgårdsupprustningar. Skolgårdsprojekten påbörjades av arbetsgrupper i den gamla ytterstadssatsningen. Tre ärenden har rört bostadsbolagens fastigheter. Ärendena i Svenska Bostäders fastigheter har gällt bl.a. byte av entréportar och gårdsupprustningar och i Familjebostäders fastigheter renovering av trapphus och hissar och gårdsupprustningar samt i Stockholmsshems fastigheter projektering och anläggning av en trädgård för äldre turkiska kvinnor på Bryggans seniorcentrum. Ärendena har beretts i samråd med lokala hyresgästföreningar, hyresgäster och personal. Bostadsbolagen och SISAB har gemensamt dessutom beviljat medel för att tillsammans med stadsdelsförvaltningen finansiera bostadsprojekt i Huddinge och Huddinge kommun. 1999 hållits av aktiva i byalag och utvecklingsgrupper i Stockholm, Göteborg och Malmö. Under våren 2001 ordnade aktiva i ytterstadssatsningen i Rinkeby tillsammans med föreningen Spånga-Tensta Utan gränser och Rådet för Lokal utveckling gemensamt ett sådant dialogseminarium.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Spånga-Tensta stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelen Tensta/Hjulsta i både ytterstadssatsningen och storstadssatsningen.

Den gamla ytterstadssatsningen i Tensta/Hjulsta hade fram till de ekonomiska åtstramningarna 1998 tre projektledare på heltid och därefter två. Vid halvårsskiftet 1999 skars ytterligare en tjänst bort. Den återstående projektledarens tjänst och arbetsinsatser har sedan dess ifrågasatts. Första gången frågan kom upp var i budgetförslaget för 2000 då förvaltningen inte såg någon möjlighet att finansiera en särskild projektledare för ytterstadssatsningen och föreslog en samordning med storstadssatsningen. När sedan bostadsbolagen gick in och finansierade halva tjänsten beslutade nämnden att avsätta medel för den andra hälften och projektledaren blev kvar. Denne behöll tjänsten även under 2001. År 2002 halverades den och projektledningen byttes ut. Ansvarig tjänsteman för storstadssatsningen tog över ytterstadssatsningen och delar nu sin tid mellan de två satsningarna. Stadsdelsdirektören angav bristande resultat som skäl för att byta projektledning. Det är, enligt direktören, ett stort problem för ytterstadssatsningen att det har funnits en bank av ogenomförda projekt som allmänheten har jobbat fram och som står som hinder för intresset att väcka nya projekt.

Pågående och avslutade projekt i Tensta/Hjulsta under 2001 har vid en jämförelse med övriga ytterstadsskadsdelar visat på stor aktivitet. Svenska Bostäder avslutade en stor ombyggnad av ungdomshuset "Blå huset" och en första etapp av ombygganden av Gallerian i Tensta centrum. Familjebostäder avslutade två gårdsupprustningar. SISAB var i slutskedet av två skolgårdsupprustningar. Upprustningen av Gullingetorget genomfördes av gatu- och fastighetskontoret. Denna bild bekräftades av integrationsförvaltningens årsrapport för 2001 som visade att Tensta var en av de tretton skadsdelarna där bolagen och gatu- och fastighetskontoret investerat mest, drygt 23 procent av de gjorda investeringarna. Processen från idé fram till konkreta projekt hade dock tagit lång tid.

Under 2001 togs ett ytterstadsskadsningsärende i skadsdelsnämnden. Ärendet gällde Familjebostäders insatser för en tryggare boendemiljö på Glömmingebränd genom att under en tvåmånaders försöksperiod anlita Lugna Gatan och deras juniorvårdar. I ytterstadsskadsningens lägesrapport för 2001 fanns ytterligare fyra ytterstadsskadsningsprojekt varav tre hade godkänts av samverkansgruppen. Två ärenden gällde SISAB nämligen upprustning av gymnasieparken samt förbättrad ytterbelysning vid Hjulstaskolan och upprustning av Hyllingskolans gymnastiksal. Ett tredje var CentrumKompaniets upprustning och utsmyckning av p-huset vid Taxingebränd och förbättrad belysning samt upprustning av de offentliga trapphusen vid Tenstagången 14 och 18. Det fjärde ärendet gällde en förstudie till en Bomässa i Tensta bekostad av Svenska Bostäder och Familjebostäder. Under våren 2002 har ytterligare ett ärende godkänts i samverkansgruppen och skadsdelsnämnden nämligen CentrumKompaniets finansiering av del av hyran för Tensta Konsthall 2002.

Denvall m.fl. skrev i granskningsrapporten av den gamla ytterstadsskadsningen angående Tensta "Ett medvetet och intensivt mobiliseringsarbete resulterade våren 97 i att samverkansgruppens sammansättning förändrades, mötena besöktes av fler boende framförallt med invandrarbakgrund". Projektledaren fortsatte under 2001 arbetet med att få medborgarna engagerade i skadsdelens utveckling och försökte att nå ut till så många som möjligt för att inte spoliera det förtroende som hade byggts upp. Det resulterade bl.a. i att ungdomar startade två arbetsgrupper, en för ungdomsbostäder i Tensta och en för Spånga Folkans framtida verksamhet. Under flera års har tid hade det från förvaltningsledningens sida funnits en önskan att förändra detta arbetssätt genom att tillsätta en ny projektledning och knyta ytterstadsskadsningen närmare storstadsskadsningen. Ett första steg togs när skadsdelsförvaltningens ledning tog över ansvaret för samverkansgruppens möten. De blev öppna möten för tenstaborna där både storstadsskadsningen, ytterstadsskadsningen och andra utvecklingsfrågor stod på dagordningen. Det första gemensamma mötet hölls i juni 2000. De öppna mötena har ägt rum cirka en gång i månaden i Tensta träff. Under 2001 ägde sju möten rum och antalet besökare var i genomsnitt 40 personer varav en inte obetydlig andel tjänstemän. Många tenstabor som före 1998 deltog i ytterstadsskadsningen kom inte längre på mötena. Det gällde framförallt ungdomar och tenstabor med utländsk bakgrund. En del av dem har däremot fortsatt att vara aktiva på olika sätt i skadsdelen.

Den aktivitet som den gamla ytterstadssatsningen resulterade i och besvikelsen över utvecklingen blev upprinnelsen till att tenstabor startade föreningen Spånga-Tensta utan gränser. Föreningen ville bli en arena för enskilda medborgare och grupper att fortsätta utveckla den lokala demokratin i ytterstadssatsningens anda. Visionen är att genom att ta aktiv del i den egna stadsdelens utveckling inom alla samhällsområden på sikt få frivilligorganisationer att ta över offentlig verksamhet inom t ex kultur- fritids- och miljöområdet. Det har tagit över två år att bilda föreningen som nu består av närmare ett 20-tal föreningar och ett antal enskilda spånga- och tenstabor. Totalt är mellan 30 och 40 personer aktiva i gruppen. Agendan för verksamheten bestämmer föreningen själv. En stor del av verksamheten har hittills bestått av olika aktiviteter inom kulturområdet t ex att arrangera gränsöverskridande kulturfärder.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Hässelby-Vällingby stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelen Hässelby Gård i ytterstadssatsningen.

I den gamla ytterstadssatsningen fanns två projektledare i Hässelby Gård. En av dem var kvar på stadsdelsförvaltningen till maj 2000 och arbetade de sista fyra månaderna parallellt med en ny projektledare som sedan tidigare var anställd på förvaltningen. Processarbetet som berörde de boende i samverkansgrupp och arbetsgrupper kunde enligt förvaltningen hanteras inom ramen för tekniska avdelningens arbete med bl.a. näringslivsfrågor. Den nya projektledaren var tjänsteman på tekniska avdelningen och avdelades att arbeta med ytterstadssatsningen på halvtid och näringslivsfrågor på andra halvtiden under 2000 och halva 2001. Tjänstemannen ansåg sig sakna stöd för sitt arbete i ytterstadssatsningen både i nämnden och förvaltningen. När tjänstemannen slutade tog chefen för tekniska avdelningen över ansvaret som projektledare med hjälp av en tjänsteman som skulle skicka ut kallelser till möten. Förvaltningen bedömde dock att extra resurser för information, konsultinsatser mm tidvis kunde behöva kopplas till arbetet.

I Hässelby Gård hölls en rad olika öppna möten som skulle locka medborgarna till nytändning. Den samverkansgrupp som fanns i gamla ytterstadssatsningen uppfattades inte i stadsdelsförvaltningen som representativ för boende i området och inte heller tillräckligt kompetent.

Under 2001 hölls fyra öppna möten inom det som närmast kan betecknas som ytterstadssatsningen. Ett möte i mars kallades för samverkansmöte, men inga beslut om ytterstadssatsningsprojekt togs på mötet. Ett möte arrangerades i april i samarbete med byalaget på temat "Vision Hässelby" inom Hässelby Forum. Syftet med Forum var att upprätthålla intresset för ytterstadssatsningens arbete genom att hålla ett öppet möte varje termin med ett aktuellt tema. En mötesledare från KIC (kooperativt Idécentrum) höll i mötet. Mötet skulle fungera som en nystart för ytterstadssatsningen men några beslut togs inte. Det följdes upp av ett möte i samverkansgruppen i september med samma mötesledare. Kallelsen till det sista öppna mötet för året i november gick ut med den gamla ytterstadssatsningens logotype. Mötet leddes av

samma mötesledare men kallades inte för samverkansmöte. Då diskuterades ordning och trivsel i Hässelby Gårds centrum. Medborgare som ställde frågan vad som hände med deras förslag till åtgärder i centrum fick till svar att de förslag som kom fram skulle lämnas till byalaget och därefter var det upp till den som ställt förslaget att följa upp det. Det fanns alltså ingen på förvaltningen som tog på sig den uppgiften. Mötena lockade mellan femton och trettio deltagare. Det har förekommit kritik från oppositionen i nämnden mot att förankringsprocesserna inte alltid fungerat i ytterstadssatsningen i Hässelby Gård.

Hesselby byalag bildades i mars 1999 av tidigare medlemmar i samverkansgruppen. En stor fråga för byalaget var att Hässelby skulle bli en egen kommun som en reaktion mot sammanslagningen mellan Hässelby och Vällingby stadsdelsnämnder. Hesselby byalag har regelbunden mötesverksamhet som omfattar utåtriktade aktiviteter för hela Hässelby som t ex valborgsmässoeld, vandringar, protest mot nedläggning av närpolisen samt ett projekt ”Politik till vardags”. Byalaget har ägnat sig åt många frågor som ligger ganska långt ifrån de som behandlas inom ytterstadssatsningen. Stadsdelsnämnden i Hässelby-Vällingby ville överlämna ytterstadssatsningens mötesverksamhet och eventuella andra arbetsuppgifter till en lokal intresseorganisation. Hesselby byalag fick en förfrågan men tackade nej till att ansvara för ytterstadssatsningen i Hässelby gård. Det kunde tänka sig ett samarbete kring enskilda aktiviteter och har samarbetat kring två öppna möten.

Under 2001 tog stadsdelsnämnden beslut om ett ärende inom ramen för ytterstadssatsningen, Hässelbygårdsskolans aula Prisma. Projektet hade diskuterats i gamla ytterstadssatsningens samverkansgrupp redan under 1997, ett exempel på projekt som tagit lång tid (se kap 6).

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Enskede-Årsta stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelen Östberga i ytterstadssatsningen.

1999 hade ytterstadssatsningen i Östberga som tidigare två projektledare och sammanlagt tio arbetsgrupper. På grund av inskränkningarna i finansieringen fick den ena projektledaren sluta vid halvårsskiftet, och när den andras anställning upphörde vid årsskiftet stod samverkansgruppen utan projektledare inför år 2000. Stadsdelsförvaltningen tog då ansvar för att sammankalla samverkansgruppen som också fick ett visst ekonomiskt stöd från förvaltningen i sitt arbete.

Östberga byalag bildades i april 2000 på temat Hur går vi vidare? Det skulle formellt utgöra en fortsättning på ytterstadssatsningen samt vara en kanal för både enskilda och föreningar i Östberga att diskutera frågor och föra fram åsikter till kommunen, Svenska Bostäder och andra som verkade i området. I början av hösten kallade byalaget till möten med hyresgästföreningen och Svenska Bostäder för att diskutera vilka projekt som fortfarande var aktuella. Avsikten var att slutföra pågående ytterstadssatsningsprojekt och ta itu med trafikfrågorna, parkeringsproblemen och nedskräpningen i stadsdelen. Stadsdelsnämnden gav generellt inga bidrag till

föreningar men gjorde ett undantag för byalaget, eftersom det utgjorde en förlängning av ytterstadssatsningen, och Svenska Bostäder upplät från 1 oktober 2000 en lokal för byalaget hyresfritt.

Stadsdelsförvaltningen anställde i oktober 2000 en ny projektledare för ytterstadssatsningen i Östberga med uppgift att stödja byalaget i dess arbete. De medel som tilldelats täckte projektledarens lön och kostnader för byalagets verksamhet samt även vissa utåtriktade aktiviteter inom stadsdelen. Byalaget ville fastställa vilken inriktning den nyanställda projektledarens arbete skulle ha, hur medlemsrekryteringen skulle ske, om medlemsavgift skulle tas ut, och hur beslutsordningen skulle vara. Efter diskussion om vilka som var röstberättigade vid samverkansmöten, alla närvarande eller endast medlemmar i byalaget, enades man om att alla närvarande vid ett bomöte/samverkansmöte var röstberättigade.

I verksamhetsplanen 2001 för Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning skrevs: ”Byalagets boendemöten är rådgivande och tillstyrker respektive avstyrker förslag innan de går till beslut i stadsdelsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden, idrotts- och integrationsnämnden samt bostadsbolaget.” Byalagets verksamhetsplan för 2001 bestod av de gamla ytterstadssatsningsprojekten Lisebergs bollplan och Årstafältet. Ambitionen var att starta projektgrupper/aktiviteter gällande även kommunikationer, närmiljö, centrum och parkleken. Byalaget var kritiskt till stadsdelsförvaltningen mot att ytterstadssatsningens Årstafältsgrupp inte längre tillfrågades i frågor som rörde Årstafältet.

Under 2001 hade byalaget 17 styrelsemöten och två boendemöten, som också utgjorde samverkansmöten. Styrelsens ledamöter deltog i möten med stadsdelsförvaltningen och närvarade vid stadsdelsnämndens sammanträden. Man hade även möten med Svenska Bostäder om centrumombyggnaden. Anslutningen till de öppna mötena har varierat starkt med aktualiteten hos de frågor som tagits upp. Det har funnits en trötthet och en besvikelse i Östberga som gjort att när de gamla, ej genomförda frågorna tagits upp har reaktionerna blivit negativa – samtidigt som projektidéerna fortfarande varit aktuella. Under 2002 kom kraften i någon mån tillbaka och man tog itu med de ”gamla surdegarna” med viss optimism.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd godkände under 2001 två ytterstadssatsningsärenden med Svenska Bostäder som huvudman, ombyggnaden av centrum (som tillstyrkts av ett samverkansmöte) samt support till basketklubben Oliv Bluestar (som tillstyrkts av byalagets styrelse).

Farsta stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Farsta stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelarna Hökarängen och Fagersjö i ytterstadssatsningen.

I dessa stadsdelar fanns som mest fyra lokalt placerade projektledare i gamla ytterstadssatsningen. Under 1999 fanns en av dem kvar på stadsdelsförvaltningen och under år 2000 reducerades projektledningen för ytterstadssatsningen i Farsta till ca 30 procent av en befintlig utredartjänst. Under den tiden hölls två icke protokollförda

möten med Svenska Bostäders hyresgäster om nya tvättstugor i Fagersjö. Det andra av dessa kallades för samverkansgruppsmöte. Syftet var att ändra ett tidigare beslut av samverkansgruppen (se kap 6). Det dröjde till april 2001 innan någon projektledare med huvudsaklig inriktning på ytterstadssatsningen anställdes på sektionen för teknik och miljö för att ansvara för Hökarängen och Fagersjö.

Stadsdelsförvaltningen i Farsta har sina lokaler i Gubbängen, som ligger en bra bit från Hökarängen och ännu längre från Fagersjö.

I Fagersjö bildades våren 2000 Fagersjö Byalag ur den tidigare samverkansgruppen. Byalaget tog vara på det engagemang som skapats i gamla ytterstadssatsningen och fortsatte att verka för invånarnas intressen på olika nivåer. Byalaget har varit aktivt i projekten och hållit igång den lokala processen under mellanperioden. Byalaget höll öppna möten, årsmöten och styrelsemöten liknande samverkansgruppen utan att ha formell status och ville även formellt ta på sig ansvaret för ytterstadssatsningens boendemöten. Den nya projektledaren ville dock hålla isär rollerna och man enades om att ytterstadssatsningen och byalaget tillsammans skulle bjuda in till öppna samverkansmöten för alla boende i Fagersjö samt att innan mötena diskutera vilka frågor som var viktiga att ta upp. Byalaget tog på sig att sprida mötesinbjudan till hushållen. Under hösten 2001 ordnades med detta samarbete två samverkansgruppsmöten med ett hundratal deltagare. Projektledaren hade stor nytta av samarbetet med byalaget i Fagersjö när samverkansgruppsmötena formellt skulle konstitueras. De två mötena hade både gamla och nya arbetsgrupper i en gränzson mellan ytterstadssatsningen och byalaget, t.ex Sjögruppen som arbetar för Magelungen, Historiegruppen och gruppen Nybyggnation i Fagersjö. Arbetsgruppen för upprustning av Fagersjöskolans skolgård har överlevt i fem år, även om deltagarna bytts ut, och hoppas nu på ett genomförande (se kap 6).

I Hökarängen tappade medborgarna förtroendet för ytterstadssatsningen när det inte fanns någon projektledare som höll regelbundna öppna möten. Stockholmsshems områdesansvariga höll ihop de egna hyresgästerna i ytterstadssatsningens tvättstugeprojekt och planerna för Kastanjegården. Stadsdelsförvaltningen kallade till två protokollförda samverkansgruppsmöten under år 2000 som lockade en kärntrupp på knappt tio deltagare. Det ena var ett informationsmöte om korsningen Örbyleden/Lingvägen där gatu- och fastighetskontoret medverkade (se kap 6). Under året verkställde gatu- och fastighetskontoret ett Våtmarksprojekt som arbetats fram i en arbetsgrupp i gamla ytterstadssatsningen. Till medborgarnas stora förvåning blev det ingen våtmark utan en fotbollsplan som ingen hade frågat efter.

Den nya projektledaren fick igång en regelbunden mötesverksamhet igen. Under 2001 hölls sex öppna samverkansgruppsmöten som i snitt lockade knappt tjugo deltagare. Projektledaren utredde var i processen alla pågående projekt befann sig. Under tiden fick samverkansgruppen föreslå mindre åtgärder som borde vidtas omedelbart. Stadsdelsförvaltningen kunde vidta dessa åtgärder inom en månad tack vare att medel som blev tillgängliga till processledning kunde användas. Detta visade sig ha stor betydelse för att återupprätta förtroendet för ytterstadssatsningen bland medborgarna. Nu är medborgarna i färd med att söka EU-bidrag för en studie av

möjligheten att bilda en stadsdelsförening över hela Hökarängen med föreningar och organisationer som medlemmar. Ansökan omfattar även driften och finansieringen av Kastanjegården.

Ett försök att skapa ett Nätverk Hökarängen för de lokala hyresgästföreningarna ledde inte till att något byalag bildades. Detta nätverk blev vilande när ytterstadssatsningens samverkansmöten kom igång igen. Bildandet av en förening för hela Hökarängen är en fortsättning på samma idé med i stort sett samma föreningar.

Under 2001 och 2002 har två ytterstadssatsningsprojekt i Hökarängen godkänts i stadsdelsnämnden, ljudisolering av Stockholmsshems fönster mot Örbyleden och en friliggande tvättstuga och två friliggande tvättstugor samt justeringar av portar och trappor i Familjebostädernas hus vid Hauptvägen. Fyra mindre projekt i Hökarängen har beviljats medel inom gatu- och fastighetskontorets tillgänglighetsprojekt under 2001.

Vantörs stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Vantörs stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelen Rågsved i både ytterstadssatsningen och storstadssatsningen.

Under den gamla ytterstadssatsningen fanns i Rågsved två projektledare och under vissa perioder även assistenter. I juni 1999 slutade den ena projektledaren och projektlokalen avvecklades. Ett nytt kontor etablerades tillsammans med storstadssatsningen som under våren hade börjat i Rågsved. Under hösten 1999 hölls gemensamma månatliga möten för de båda satsningarna. Våren 2000 slutade projektledaren för ytterstadssatsningen och ansvaret för ytterstadssatsningen togs över av storstadssatsningens projektledare, delvis finansierade av särskilda medel för ytterstadssatsningen från bostadsbolagen. I stadsdelsnämndens verksamhetsplan för 2001 nämndes inte ytterstadssatsningen medan storstadssatsningen var noggrant redovisad, vilket antyder att det inte fanns några bestämda planer för ytterstadssatsningen. ~~Från år 2001 vidställdes projektet~~ I stadsdelsnämndens verksamhetsplan för 2001 nämndes inte ytterstadssatsningen medan storstadssatsningen var noggrant redovisad, vilket antyder att det inte fanns några bestämda planer för ytterstadssatsningen på heltid och aktiviteten ökade. Denne tillhörde tillsammans med storstadssatsningens projektledare staben, vilket gav en bra helhetsbild av hela Vantör. Projektledaren har dessutom bra lokalkännedom i Rågsved och har varit aktiv i ytterstadssatsningen sedan 1995. Därmed åstadkoms en viss kontinuitet. Projektledaren har bl.a. träffat de lokala arbetsgrupperna i skolorna och boende hos bostadsbolagen för att diskutera vad som skulle kunna göras för att öka trivselen och tryggheten i området. Ytterstadssatsningen i Rågsved har fokuserat på upprustning av boendemiljön, trygghetsökande åtgärder och förbättring av skolmiljön. Initiativen till projekt har kommit både från boende, projektledaren och bolagen.

Ytterstadssatsningen och storstadssatsningen är samordnade i Rågsved och projektledarna för de båda satsningarna sitter i samma lokal i stadsdelen. De har haft vissa möjligheter att "bolla" medborgarinitiativen mellan satsningarna för att finna den effektivaste finansieringen. Ett exempel var en diskussion i samverkansgruppen huruvida utvecklingsfondspengarna i statliga storstadssatsningen kunde användas till belysningen på Hålsans stig, ett ytterstadssatsningsprojekt som medborgarna väntat

länge på att få bekostat ur gatu- och fastighetskontorets ordinarie budget och som sedan genomfördes av gatu- och fastighetskontoret.

Boende har under 2001 kallats till elva samverkansgruppsmöten, gemensamma för båda satsningarna. De har haft mellan tjugo och trettio deltagare varav drygt hälften varit tjänstemän. Deltagarna i samverkansgruppen har tagit beslut om projekt i båda satsningarna. Vissa tjänsteutlåtanden har skrivits gemensamt för storstadssatsningen och ytterstadssatsningen.

Under hösten 2001 bevistades de öppna mötena av några personer som uppträdde störande varför en arbetsgrupp tillsattes för att se över möjligheterna till nya mötesformer. Under tiden har ytterstadssatsningen fortsatt i arbetsgrupper knutna till pågående projekt.

Rågsveds samhällsförening bildades i maj 1999 efter initiativ från den gamla samverkansgruppen. Samhällsföreningen försöker skapa samarbete mellan det stora antalet föreningar och försöker ändra på "bilden" av Rågsved inifrån bland annat genom den årligen återkommande Rågsvedsdagen och i tidningen Rågsved om Rågsved. Tidningen är finansierad genom statliga storstadssatsningen. Samhällsföreningen arbetar för ett trivsamt och tryggt boende i Rågsved men har inget formellt samarbete med ytterstadssatsningen.

Under 2001 och 2002 har åtta projekt inom ytterstadssatsningen i Rågsved beslutats i stadsdelsnämnden. Det är den yttre miljön kring Familjebostäders hus vid Lurstigen, Rågsvedsskolans skolgård och matsal samt den yttre miljön mm kring Stockholmsbussens hus vid Askersundsgatan. Det sista avbröts i avvaktan på Stockholmsbussens utredning om eventuellt byggande av studentbostäder där. Det är också den yttre miljön och gården vid Familjebostäders hus, Stövargatan 1-29 och ombyggnad av fritidshem på Stövargatan samt ny belysning på Familjebostäders Bjursätragatan och Svenska Bostäders Gillerbacken.

Skärholmens stadsdelsnämnd och förvaltning

Inom Skärholmens stadsdelsnämndsområde ingår stadsdelarna Bredäng, Sättra och Vårberg enbart i ytterstadssatsningen, och Skärholmen i både ytterstadssatsningen och storstadssatsningen.

Under den gamla ytterstadssatsningen fanns en projektledare i var och en av stadsdelarna Bredäng, Sättra och Vårberg och två i Skärholmen. I varje stadsdel fanns ett lokalkontor. Från 1 juni 1999 tillhörde projektledarna i Skärholmens stadsdelsförvaltning enheten för Teknik och miljö. På grund av den bristande finansieringen drogs projektledarnas tjänster in vid årsskiftet 1999/2000 och de lokala kontoren avvecklades.

Ansvar för mötesverksamheten övertogs i varierande utsträckning av byalag eller samhällsföreningar, som hade bildats i alla fyra stadsdelarna under 1999. Sambandet mellan dem och ytterstadssatsningen har utvecklats olika. Bredängs Utvecklingsråd, BUR övertog mötesverksamheten i ytterstadssatsningen och fungerade som samverkansgrupp med Bredängs tidigare projektledare som ordförande. I Skärholmen

och Vårberg sköttes mötesverksamheten gemensamt av stadsdelsförvaltningen och byalagen. Sättra samhällsförening ansåg att ansvaret för ytterstadssatsningen låg hos stadsdelsförvaltningen och menade att Sättra samhällsförening var en fristående ideell förening och inte ett utskott till kommunal verksamhet. Samverkansgruppen utsåg istället tre personer ur den tidigare samverkansgruppen för att i samarbete med stadsdelsförvaltningen ansvara för ytterstadssatsningen i Sättra.

Tjänstemännen vid enheten för Teknik och miljö, som varit engagerade i många av ytterstadssatsningens projekt, fortsatte samarbetet med boendegrupperna. Åtta aktiva arbetsgrupper fanns då i Bredäng, tio i Skärholmen, nio i Sättra och sju i Vårberg. I förvaltningens verksamhetsprogram för år 2000 fastslogs att tjänstemännen skulle delta i alla möten som samverkansgrupperna/byalagen kallade till, och att grupperna kunde få hjälp med kopiering mm på områdeskontoren.

För 2000 skulle en person för varje stadsdel, inom ramen för sin tjänst vid förvaltningen, avsätta en del av sin arbetstid åt att stödja ytterstadssatsningen. En samordningsansvarig tjänsteman skulle sammanställa ärenden till nämnden, och tjänstemännen vid stadsdelsförvaltningen teknik och miljö skulle även i fortsättningen delta på olika möten. Ansvaret för att sammankalla boende till samverkansmöten låg dock helt på de boende själva. Byalagen fick också själva söka pengar från bostadsbolagen. Skärholmens Byalag, Bredängs Utvecklingsråd samt Vårbergs Byalag tog på sig dessa uppgifter under år 2000, medan tre personer ur den tidigare samverkansgruppen åtog sig motsvarande ansvar i Sättra.

När beslutet hade fattats att varje stadsdelsnämnd som ingick i ytterstadssatsningen för samordningsarbetet skulle tilldelas 500 tkr från år 2001 bad samhällsföreningarna i Bredäng, Skärholmen, Sättra och Vårberg i en gemensam skrivelse till kommunstyrelsen att denna skulle beakta att behovet av projektledare och annat stöd var större i Skärholmens stadsdelsnämnd som hade fyra aktiva samverkansgrupper än i områden med endast en. Detta ledde inte till något ändrat beslut.

I januari 2001 anställdes den tidigare projektledaren i Sättra för att centralt på stadsdelsförvaltningen hålla i ytterstadssatsningen inom de fyra stadsdelarna, och att ansvara för skrivelser till nämnden, mm. Samtidigt projektanställdes för ett år två områdesutvecklare, vars huvudsakliga arbetsuppgift var att förmedla kontakt mellan boende och bostadsbolagen/stadsdelsförvaltningen. Områdesutvecklarna kallade till boendemöten för att starta upprustningar av bostadsgårdar, och arbetet drogs igång kring ett flertal gårdar. Båda områdesutvecklarna slutade på egen begäran sommaren 2001, och deras arbetsuppgifter fördes delvis över på den tjänsteman på stadsdelsförvaltningen som höll i ytterstadssatsningen. Då fanns etablerade arbetsgrupper för gårdsuprustningar kring de flesta av de aktuella bostadsgårdarna, och samråd pågick med respektive bostadsföretag.

Under 2001 höll Bredängs Utvecklingsråd fyra samverkansmöten, Skärholmens Byalag för Samverkan tre och Vårbergs Byalag tre. I Sättra hölls två samverkansmöten av stadsdelsförvaltningen gemensamt med de mötesansvariga i Sättra. Deltagandet i mötena varierade beroende på aktualiteten i de frågor som togs upp eller den

information som skulle lämnas. I princip sammankallades samverkansgrupperna när det fanns förslag till ytterstadssatsningsprojekt att ta ställning till.

Den formella hanteringen av projektärenden innebar att de först skulle tillstyrkas i samverkansgruppen och därefter tillställas nämnden för godkännande. Detta har i vissa stadsdelar uppfattats som tidsödande och därmed hämmande på entusiasmen bland de boende. I Skärholmen har detta lösts smidigt och med korta hanteringstider. I akuta situationer har ytterstadssatsningsärenden förberetts för hantering och behandling i nämnden samtidigt med beredning i samverkansgrupperna. I tjänsteutlåtanden har detta formulerats som "under förutsättning att samverkansgruppen vid sitt möte 2002-xx-xx tillstyrker ärendet".

Under 2001 och våren 2002 har ca femton nya projekt initierats inom ytterstadssatsningen i Skärholmen. De tre bostadsbolagen påbörjade sammanlagt sex gårdsupprustningar, ibland kombinerade med förbättringsåtgärder på husen. CentrumKompaniets projekt omfattade ombyggnader i Bredängs och Skärholmens centrum samt hyresbidrag till föreningen Sydväst.

SISABs fem projekt utgjordes av ombyggnader av omklädningsrum och uppehållsrum, skolfasader och inredning för caféändamål. Ett projekt med ungdomsvårdar i de fyra stadsdelarna som SISAB avsåg att finansiera och som tillstyrktes av samverkansgrupperna i november 2001 och godkändes av stadsdelsnämnden i januari 2002 drogs i maj tillbaka med motiveringen att SISABs ytterstadsmedel i första hand var avsedda för underhåll och därför inte skulle användas till att bekosta ungdomsvårdar.

Reflektioner

- ✍ Ytterstadssatsningen ändrade form och innehåll 1999/2000 men inte namn vilket medförde osäkerhet bland boende och andra berörda aktörer.
- ✍ Det kreativa klimatet att diskutera nya idéer för hela stadsdelen försvann när samverkansgruppsmötena behandlade gårdsupprustningar, tvättstugor och liknande projekt som enbart intresserade de närmast berörda hyresgästerna. Samverkansgrupperna fick en mer expeditiv roll att godkänna projekt för att legitimera det demokratiska inflytandet i processen.
- ✍ Få förändringar har gjorts i stadsdelsförvaltningarna för att skapa bättre förutsättningar för ett större medborgardeltagande.
- ✍ Stadsdelsförvaltningarnas inställning till ytterstadssatsningen har i hög grad påverkat arbetet. Vissa stadsdelsförvaltningar har givit ett gott stöd medan andra varit ointresserade eller t.o.m. motarbetat ytterstadssatsningen.
- ✍ Projektledarkompetens och förankring bland boende i områdena har varit förutsättningar för ett gott resultat.
- ✍ Byalag och samhällsföreningar har bildats ur de gamla samverkansgrupperna. Några av dem har engagerat sig i ytterstadssatsningen och tagit på sig ansvar för samverkansgrupperna medan andra engagerat sig i andra typer av frågor för sin stadsdel.

- ✍ De arbetsgrupper som bildats inför bostadsgårdsupprustningar har i vissa fall varit identiska med de lokala hyresgästföreningarna medan de i andra fall bestått av personer som är fristående från hyresgästföreningen.
- ✍ Ytterstadssatsningens upprustningsprojekt har ofta utgjorts av ordinarie underhåll, som genom satsningen dels kunnat tidigareläggas, dels blivit mer omfattande och utvecklat.
- ✍ I de fall ansvarsfördelningen mellan gatu- och fastighetskontoret och stadsdelsförvaltningen har varit tydlig har dialogen med medborgarna fungerat tillfredställande även under genomförandet. När dialogen saknats har det varit till nackdel för resultatet.

3. Ytterstadssatsningen inom bolagen

I budget 2000 för Stockholms stad beslutades att de tre allmännyttiga bostadsbolagen och SISAB inom sina ordinarie budgetar skulle öronmärka 150 mkr för åtgärder inom ytterstadssatsningen. Fördelningen mellan bolagen var att Svenska Bostäder skulle avsätta 52,5 mkr, Stockholmshem 30 mkr, Familjebostäder 30 mkr och SISAB 37,5 mkr. I budgeten för 2001 avsattes samma summa med motsvarande fördelning mellan bolagen. I april 2001 tog det nybildade CentrumKompaniet över Svenska Bostäders centrumanläggningar i Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bredäng och Skärholmen. För år 2002 förändrades därför fördelningen av de 150 mkr så att Stockholmshem, Familjebostäder och SISAB behöll sina andelar, medan Svenska Bostäders andel blev 42,5 mkr och CentrumKompaniets 10 mkr. För att få räkna av bolagens pengar som ytterstadssatsning krävdes att förslag till projekt som väcktes av boende eller av bolagen accepterades av samverkansgrupperna och godkändes av stadsdelsnämnderna.

Svenska Bostäder

Inom ytterstadssatsningens stadsdelar har Svenska Bostäder bostadsfastigheter i Akalla, Husby, Rinkeby, Tensta/Hjulsta, Hässelby Gård, Bredäng, Sättra, Skärholmen, Östberga och Fagersjö samt centrum i Akalla, Husby, Östberga och Fagersjö. Svenska Bostäder hade tidigare även centrumanläggningar i Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bredäng och Skärholmen som 1 april 2001 övergick till CentrumKompaniet. Förvaltningsområdena har haft hand om gårdsuprustningar och andra åtgärder som berört bostadsbeståndet i förvaltningsområdena medan lokalenheten hanterat centrum- och lokalfrågor. Medlen till ytterstadssatsningsprojekten har tagits ur förvaltningsområdenas ordinarie budgetar.

Under 2001 pågick och/eller avslutades gamla projekt i alla stadsdelarna. Merparten av projekten har omfattat underhållsåtgärder på bostadsgårdar eller fastigheter. I Skärholmen har flera gårdsuprustningar pågått, i Husby ska ett vilande beslut om en gårdsuprustning genomföras under 2002 medan en planerad gårdsuprustning i Östberga är vilande i avvaktan på om försäljningar av husen till

bostadsrättsföreningar kommer att genomföras. I Fagersjö har sedan länge planerade tvättstugeutbyggnader kommit igång (se kap 6).

Svenska Bostäder har varit involverade i flera centrumupprustningar under 2000. I Tensta genomförde bolaget en första renoveringsetapp av gallerian innan CentrumKompaniet övertog Tensta C. I Akalla kom upprustningen av centrum, som under flera år diskuterats inom ytterstadssatsningen igång (se kap 6). I Östberga har den pågående upprustningen av centrum begränsats i avvaktan på beslut om försäljningar av bostadshusen till bostadsrättsföreningar. Svenska Bostäder har också byggt om lokaler såsom Blå Huset (ungdomshus) i Tensta, affärslokaler för nyetableringar bl.a. för företaget Clas Ohlson i Skärholmen samt den f.d. fritidsgården i Bredäng till Kulturskolan. Lokaluthyrningar till små verksamheter initierade inom ytterstadssatsningen såsom caféetableringen i Akalla centrum har däremot skett på rent affärsmässiga grunder (se kap 6). Tillsammans med andra aktörer har Svenska Bostäder finansierat väktare, medborgar- och centrumvärdar samt Lugna Gatan. År 2000 uppfyllde bolaget sin andel av investeringarna i ytterstadssatsningsstadsdelarna. År 2001 investerade Svenska Bostäder tillsammans med CentrumKompaniet cirka 35,1 mkr inom ytterstadssatsningen att ställa mot betinget på 52,5 mkr.

Aktiviteten bland de lokala grupperna har, enligt Svenska Bostäders lägesrapport 2001 om ytterstadssatsningen, klingat av. Detta har medfört att antalet lokalt initierade projekt inom den nya ytterstadssatsningen varit få. I Skärholmen har merparten av de pågående gårdsupprustningarna initierats av boende. I Rinkeby och Tensta har beslut om nya projekt kommit först i slutet av 2001 och början av 2002 från de egna områdesförvaltningarna varav en del på initiativ från lokala hyresgästföreningar och hyresgäster i de berörda fastigheterna.

Familjebostäder

Inom ytterstadssatsningens stadsdelar har Familjebostäder bostadsfastigheter i Bredäng, Rinkeby, Tensta/Hjulsta, Vårberg, Rågsved, Hökarängen och Hässelby Gård. Under 2001 pågick projekt i alla stadsdelar utom Hässelby Gård.

Enligt åtgärdsplanen för 2001 har Familjebostäders medverkan i ytterstadssatsningen inrymts i den totala investeringsvolymen avseende investeringar och planerat underhåll i bolagets fastighetsbestånd. Familjebostäders styrelse beslutade i åtgärdsplanen för 2002 att projekt inom ytterstadssatsningen fortsättningsvis skall ligga utanför denna totala investeringsvolym. Ytterstadssatsningens projekt kommer att finnas med i Familjebostäders ordinarie åtgärdsplan men ha en särskild beteckning "Y-märkning".

Områdescheferna i respektive stadsdel har skött alla lokala kontakter och hållit i processen i de egna projekten. De har själva avgjort graden av sitt engagemang i ytterstadssatsningen, från att delta på alla möten och engagera sig i frågor som är gemensamma för hela stadsdelen till att bara delta när de egna projekten varit uppe till beslut. Det har enligt Familjebostäder varit svårt att få boende att föreslå lämpliga projekt och ibland har initiativen kommit från bolaget. Att den nya

ytterstadssatsningen i motsats till den gamla tillåtit att även bolagen tagit initiativ har Familjebostäder sett som en fördel.

Familjebostäders projekt har omfattat upprustningar av hus och gårdar i Rågsved och Vårberg, men även stöd till lokala föreningsledda aktiviteter (se kap 6). Familjebostäders bostadsprojekt har varit ganska få på grund av att man tidigare gjort stora investeringar i de aktuella stadsdelarna. Bolaget har därför ifrågasatt om dessa tretton stadsdelar var de som hade störst behov av investeringar inom ramen för den nya ytterstadssatsningen. Av de avsatta medlen för ytterstadssatsningen om 30 mkr årligen förbrukade Familjebostäder år 2000 15,1 mkr och år 2001 16,2 mkr.

Stockholmshem

Inom ytterstadssatsningens stadsdelar har Stockholmshem bostadsfastigheter i Skärholmen, Sättra, Rågsved, Hökarängen, Hässelby Gård och Rinkeby samt ett centrum i Hökarängen. Under 2001 har projekt initierats och genomförts i alla stadsdelarna utom Hässelby Gård.

Initiativ till projekt inom ytterstadssatsningen har kommit från de boende, inom eller utom de lokala hyresgästföreningarna. Förvaltaren i respektive förvaltningsområde har haft stort ansvar för samarbetet med de boende, och bolaget har diskuterat projekten med dem innan ärendet gått till samverkansgruppen. En uttalad avsikt från bolagets sida har varit att bevilja och genomföra samtliga projekt som kommit upp som initiativ från de boende i stadsdelarna. Det har i huvudsak gällt upprustning av bostadsgårdar och tvättstugor men även vissa yttre åtgärder som t.ex. fasadrenoveringar, fönsterisolering, tak över entréer och balkonger.

Inför budgetarbetet varje år lämnar förvaltarna listor som omfattar egna önskemål, önskemål från hyresgästföreningar samt projekt som tillstyrkts inom ytterstadssatsningen. Ytterstadssatsningsprojekten har "gått före i kön". Formellt bör alla förslag till åtgärder som kommer från boende i stadsdelarna finnas upptagna i budget för nästkommande år för att kunna bli genomförda. I praktiken har det funnits visst utrymme för att bevilja icke budgeterade projekt allteftersom de kommit upp, och nya förslag inom ytterstadssatsningen har i allmänhet kunnat expedieras relativt omgående under året. Enbart projekt som initierats av boende i området har betecknats som ytterstadssatsningsprojekt, medan projekt som bolaget tagit initiativ till behandlats som ordinarie underhållsåtgärder utanför ytterstadssatsningen.

Under 2001/2002 planerades och genomfördes bostadsgårdsupprustningar i Sättra, Skärholmen och Rinkeby och tvättstugor byggdes i Hökarängen. Hittills har Stockholmshem uppfyllt sina kvoter beträffande åtgärder inom ytterstadssatsningen. Av de avsatta medlen för ytterstadssatsningen om 30 mkr per år investerade Stockholmshem år 2000 31,5 mkr och år 2001 32,3 mkr.

SISAB skolfastigheter

SISAB skolfastigheter hade under 2001/2002 ett eller flera pågående eller planerade projekt i stadsdelarna Rinkeby, Tensta/Hjulsta, Akalla, Husby, Hässelby Gård, Bredäng, Sättra, Skärholmen, Vårberg, Rågsved och Fagersjö. I Östberga och Hökarängen pågick inga projekt 2001 och inga var heller inplanerade för 2002. Totalt pågick åtgärder i cirka 18 skolor varav minst hälften var skolgårdsupprustningar. Övriga åtgärder omfattade främst lokal- och fasadrenoveringar.

Skolgårdsupprustningar förekom även inom den gamla ytterstadssatsningen, då finansierade via gatu- och fastighetskontoret. Under 1999 upphörde förutsättningarna för att använda gatu- och fastighetskontorets investeringsmedel till skolgårdsupprustningar varför de flesta skolprojekten lades på is. År 2000 tog SISAB över uppgiften att finansiera skolgårdsupprustningarna, men det dröjde innan man kom igång med projekten. Skolgårdsprojekten drabbades av ytterligare förseningar när SISAB:s upphandlingssystem kritiserades av revisorerna och måste ses över. Detta drabbade skolgårdsupprustningar i flera stadsdelar samt Prisma i Hässelbygdsskolan och Sätterskolan (se kap 6). Först under 2001 kom SISAB igång med projekt inom ytterstadssatsningen. De vilande skolgårdsupprustningarna aktualiserades och nya projekt drogs igång, som gymnasieparken i Tensta.

Till en början planerade SISAB för upprustningar inom ytterstadssatsningen utifrån sina egna prioriteringar utan kontakt med existerande arbetsgrupper. På ett samverkansgruppsmöte i Tensta i september 2000 kritiserades bolaget när de skolgårdsprojekt som boende arbetat med en längre tid inte fanns med i den förteckning över kommande ytterstadsprojekt som presenterades.

Skolgårdsupprustningarna har oftast initierats av Hem och skola-föreningar eller andra föräldragrupper på skolorna. Förslag till upprustningar av den inre miljön på skolorna har oftast kommit från bolagets egen förvaltning.

Ytterstadssatsningsprojekten har finansierats inom SISAB:s ordinarie underhållsbudget. De har varit små i jämförelse med de skolupprustningar man genomfört i den ordinarie verksamheten, varför det enligt SISAB:s ytterstadsansvarige inte funnits några större konflikter med ordinarie underhållsåtgärder. Ytterstadssatsningen har inneburit att en del åtgärder har genomförts tidigare än de skulle ha gjorts utan satsningen.

SISAB har haft en positiv inställning till de förslag som kommit från elever, skolpersonal och föräldrar på skolorna under förutsättning att arbetsgrupper bildats kring projekten. SISAB har överlåtit åt ytterstadssatsningens projektledare att förankra förslagen i samverkansgrupper och stadsdelsnämnder. Därefter har projekteringsarbetet påbörjats och SISAB:s tjänsteman och konsulter har samarbetat med undergruppen. Under 2001 använde SISAB knappt hälften av de 37,5 mkr som de hade i uppdrag att avsätta för ytterstadssatsningen. Bolaget räknar med att kunna använda hela det budgeterade beloppet under 2002. Utfallet är dock svårt att förutse eftersom upphandlingsförfarandet med små och många upphandlingar kan både försena och fördyra projekten. Upprustningen av gymnasieparken i Tensta illustrerar problematiken kring upphandlingsförfarandet (se kap 6).

CentrumKompaniet

CentrumKompaniet bildades 1 april 2001 och övertog då centrumanläggningar från Svenska Bostäder i ytterstadsstadsdelarna Rinkeby, Tensta, Hässelby Gård, Bredäng och Skärholmen. De 10 mkr/år som CentrumKompaniet ska investera i sina centrumanläggningar är ungefär hälften av vad Svenska Bostäder tidigare investerade i centrumanläggningarna inom sin budget i ytterstadssatsningen.

CentrumKompaniet har prioriterat centrumanläggningarna i Tensta och Bredäng. I Tensta pågår upprustning av gallerian, med flyttning av butiker och uthyrning av tomma lokaler samt ombyggnad av Vivo-butiken (se kap 6). Ett förslag till ytterstadssatsningsprojekt, som omfattade upprustning av ett parkeringshus och entréer till offentliga lokaler längs Tenstagången, blev först inte godkänt av samverkansgruppen som ytterstadssatsningsprojekt utan återremitterades för samråd med boende. Efter diskussioner inom samverkansgruppen, vilka ledde till vissa ändringar av projektet, godkändes halva den föreslagna kostnaden för upprustningarna. Upprustningen av p-huset hade då redan påbörjats. CentrumKompaniet har även bidragit till kostnaden för medborgarvårdar i Tensta. Under våren 2002 godkändes även halva hyreskostnaden för Tensta Konsthalls lokaler som en ytterstadssatsning.

Bredängs centrum är det andra prioriterade ytterstadssatsningsprojektet för CentrumKompaniet. De tre berörda aktörerna CentrumKompaniet, SISAB och SL, har påbörjat ett samarbete kring underhållet av centrum. En företagarförening har nybildats för att upprätta samarbetsformer med lokalhyresgästerna och en centrumledare har engagerats för att vara behjälplig i det arbetet. Möten med lokalhyresgäster och andra aktörer i centrum pågår om de planer och åtgärder som är på gång. Beslut har tagits om fasadupprustning genom renovering och målning av betongytor i centrum. Ytterstadsmedel har också beslutats för ombyggnad av fritidsgården för Kulturskolan samt till ombyggnad av bibliotekets lokaler.

Reflektioner

- ✍ Bolagen har huvudsakligen använt ytterstadsmedlen till fysiska åtgärder.
- ✍ I det enskilda fallet har det varit svårt att avgöra om bolagens åtgärder skulle ha kommit till stånd inom ordinarie verksamhet utan ytterstadssatsningen. Flera av upprustningarna hade förmodligen legat längre fram i tiden, och även varit mindre omfattande.
- ✍ Bostadsbolagen har oftast haft etablerade samrådsformer med sina hyresgäster och sedan länge fört dialoger med sina lokala hyresgästföreningar.
- ✍ Inom Svenska Bostäder och Familjebostäder har ytterstadssatsningsprojekt kunnat initieras både av de boende och av bolagen, medan Stockholmshem enbart betecknat projekt initierade av de boende som ytterstadssatsningsprojekt.
- ✍ Projektledarnas tjänster har använts i olika grad av bolagen. Vissa tjänstemän inom bolagen har ansett att projektledaren haft ansvar för att det skulle finnas fungerande arbetsgrupper medan andra har skött processen själva. Inför mer

övergripande projekt, som centrumanläggningar har bolagen haft samordningshjälp av ytterstadssatsningens projektledare.

- ✍ Målet för ytterstadssatsningen att omvandla hyresrätter till bostadsrätter har hämmat flera av projekten inom bostadsbolagens ytterstadssatsning t.ex. de planerade gårdsupprustningarna i Östberga.

4. Ytterstadssatsningen i ordinarie verksamhet

Den nya ytterstadssatsningen inordnades i Stockholms stads ordinarie förvaltningsorganisation. Utöver de kommunala bolagen skulle gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, utbildningsförvaltningen och näringslivskontoret bidra till uppfyllandet av målen inom sina ordinarie budgetar och verksamheter.

Gatu- och fastighetsnämnden och kontoret

Gatu- och fastighetsnämnden och dess tjänstemän hade samordningsansvaret och en särskild budget för ytterstadssatsningen mellan åren 1996 och 2000. Från och med år 2000 fick integrationsnämnden och dess förvaltning ansvaret. Därefter inordnades gatu- och fastighetskontorets pågående ytterstadssatsningsprojekt i ordinarie budget och verksamhet. Gatu- och fastighetskontoret har varit representerat i styrgruppen för den nya ytterstadssatsningen.

Gatu- och fastighetskontorets tjänstemän har varit engagerade i drygt tjugo pågående upprustningsprojekt under 2001. Kontoret har dessutom varit ansvarigt för knappt tjugo vilande projekt som arbetades fram av arbetsgrupper i gamla ytterstadssatsningen. Under 2001 har inga nya projekt inom gatu- och fastighetskontorets ansvarsområde initierats av samverkansgrupperna. De pågående projekten har omfattat parker, bil-, gång- och parkvägar, lekplatser, bollplaner samt centrumanläggningar och har handlat om upprustningsåtgärder av markbeläggningar, växtlighet, papperskorgar, soffor, belysning och trafiksäkerhetsåtgärder samt åtgärder mot störande biltrafik och mopedåkning.

Gatu- och fastighetskontorets förslag till verksamhetsprogram remitteras till alla stadsdelsnämnder en gång per år. Vid möten med respektive stadsdelsförvaltning har stadsdelsnämndernas prioriteringar diskuterats. Då har även ytterstadssatsningsprojekten ingått. Stadsdelsnämnderna har prioriterat bland gatu- och fastighetskontorets projekt inom hela sitt geografiska område och projekt inom ytterstadssatsningen har vägts mot andra projekt i stadsdelarna. Av stadsdelsnämndernas politiker lågt prioriterade ytterstadssatsningsprojekt har därefter haft små möjligheter att bli genomförda. Detta har drabbat flera gamla ytterstadssatsningsprojekt, som t ex lekplatsen Ekotemplet i Hässelby Gård (se kap 6).

När gatu- och fastighetsnämndens politiker tagit beslut om genomförande av ett projekt har en tjänsteman fått ansvar för den innehållsliga delen av projektet från program- och projekteringsfasen till genomförandet. Ansvaret att fånga upp och samordna de lokala önskemålen i en dialog med medborgarna har däremot legat på stadsdelsförvaltningens tjänstemän. Gatu- och fastighetskontoret har ansett att det är stadsdelsförvaltningarna som ska se till att det finns en aktiv lokal process och kalla medborgare till möten.

Samarbetet mellan gatu- och fastighetskontorets tjänstemän och ytterstadssatsningens projektledare och arbetsgrupper har varierat mellan projekten beroende på vilka tjänstemän som varit involverade. I flera projekt har gatu- och

fastighetskontoret haft nytta av samarbetet med boende inom ytterstadssatsningen. Projektet Rinkeby torg är ett exempel på en ansvarsfördelning där båda parter varit nöjda med processen (se kap 6). Ett annat exempel på en väl fungerande dialog under planeringsskedet är projektet Mera vatten i Skärholmen (se kap 6). I projektet Korsningen Örbyleden/Lingvägen i Hökarängen utvecklades en helt ny lösning med snedställd kantsten när synskadade envist framförde sina önskemål om ett vinkelrätt övergångsställe (se kap 6). I belysningsprojekten utnyttjades boendes lokalkännedom för att få kunskap om var det kändes mörkt och otryggt och var man inte borde sätta upp lampor t.ex. i en backe som vintertid användes som pulkabacke. Den dialog med boende och verksamma som startade inom belysningsprogrammet har dock inte fortsatt i den ordinarie verksamheten. I de nya belysningsprojekt som genomfördes i ytterstadssatsningsstadsdelarna under 2001 förekom ingen kontakt mellan gatu- och fastighetskontorets tjänstemän och ytterstadssatsningens samverkansgrupper.

I den gamla ytterstadssatsningen hände att boende låste sig vid lösningar som tjänstemännen ansåg vara tekniskt eller funktionellt dåliga. Tjänstemännen kom på den tiden in senare i processen, när det redan fanns förslag till program och skissunderlag från en lokal arbetsgrupp som fått hjälp av egna konsulter. Processen i dessa projekt har ibland förlängts därför att nya programunderlag eller kompletteringar av befintliga utredningar behövt göras. Det hände t.ex. i förnyelsen av Akalla centrum och lekparken Ekotemplet i Hässelby Gård (se kap 6). Det har också hänt att de boendes ursprungliga idéer, som bearbetats och utvecklats lokalt, senare har förändrats till det sämre när dialogen saknats i genomförandet. I Rågsved genomfördes t ex andra trafiksäkerhetsåtgärder på Bjursåtravägen än vad de boende hade föreslagit. Projektet fick därmed inte avsedd effekt vilket orsakade stor besvikelse i stadsdelen.

Stadsbyggnadsnämnden och kontoret

Stadsbyggnadsnämnden har ålagts av kommunfullmäktige att delta i ytterstadssatsningen för att genom stadsplanering skapa bättre boendemiljöer samt bidra till att olika upplåtelseformer blandas i byggandet. Stadsbyggnadskontoret har varit representerat i styrgruppen för den nya ytterstadssatsningen

De stadsplaneprojekt som inom ordinarie verksamhet berört stadsdelar ingående i ytterstadssatsningen har hanterats med normala samråd och remissförfaranden. Kontorets tjänstemän har haft liten kontakt med samverkansgrupperna i ytterstadssatsningen. De mindre planändringar som behövts t ex för att bygga friliggande tvättstugor utanför kvartersmark i Hökarängen och Fagersjö har gått genom ordinarie rutiner i planprocessen vilket tagit lång tid trots att placeringen av tvättstugorna varit väl förankrade lokalt (se kap 6).

Under 1999 studerade stadsbyggnadskontoret enligt verksamhetsplanen lokala förutsättningar för att öka integrationen i olika delar av staden genom att t.ex. komplettera flerbostadshusområden med småhus, vilket överensstämmer med fjärde målet i ytterstadssatsningen. De nya radhusen i Rinkeby, som är ett konkret resultat av det arbetet, har dock inte diskuterats i samverkansgruppen där. I

stadsbyggnadskontorets verksamhetsplaner för 2000 och 2001 nämndes inte medverkan varken i integrationsarbetet eller i ytterstadssatsningen och enligt stadsbyggnadsdirektören ryms det inte längre inom kontorets budget.

Stadsbyggnadskontoret har i sin ordinarie verksamhet deltagit i Gluggutredningarna och Vision Söderort. Inom Gluggutredningarna, som initierades av gatu- och fastighetskontoret, har man föreslagit platser där det skulle kunna byggas nytt i Stockholm, varav en del ligger i ytterstadssatsningens stadsdelar. De flesta platserna har föreslagits utan diskussioner i samverkansgrupperna. Vision Söderort är ett politiskt projekt för att stärka söderförorterna genom en medveten satsning inom utbildnings-, näringslivs-, arbetsmarknads- och stadsbyggnadsområdet. Initiativet kom från stadshuset som också haft ansvaret för projektet. I projektets initialskede samman kallade berörda stadsdelsdirektörer och integrationsförvaltningen tillsammans med ytterstadssatsningens projektledare s k fokusgrupper för att diskutera de södra förorternas framtid. I grupperna ingick även några boende i stadsdelarna.

Utbildningsnämnden och förvaltningen

Utbildningsnämnden och dess förvaltning har särskilt ålagts av kommunfullmäktige att inom sin ordinarie verksamhet utbilda för att öka anställningsbarheten. Direktören för utbildningsförvaltningen ingår i styrgruppen. Direktören meddelade styrgruppen på ett tidigt stadium att förvaltningens medverkan för att nå målet inte var möjlig. Förvaltningen hade inte några andra möjligheter till insatser inom ytterstadssatsningen än den individinriktade SFI-verksamheten för vuxna. Dessutom uppmärksammades styrgruppen på målkonflikten mellan det uppställda målet och det faktum att utbildningsnämnden beslutat att all vuxenutbildning skulle upphandlas.

Utbildningsförvaltningens verksamhet regleras i skollagen och vuxenutbildningsförordningen enligt vilken förvaltningen har laglig skyldighet att ge utbildning och bereda plats så fort som möjligt till de individer som inte har kunskaper motsvarande årskurs 9. Regelverket kring vuxenutbildningen innebär att det är den enskildes behov som ska styra utbildningen. Utbildningsförvaltningens uppgift är att fånga upp och komplettera de kunskaper som saknas med individuella utbildningspaket. Utbildningsförvaltningen har en diversifierad och omfattande utbildningsverksamhet för vuxna inom komvux, Kunskapslyftet och Svenska för invandrare (SFI). SFI upphandlades från januari 2001 av entreprenörer.

Utbildningsförvaltningen står kontinuerligt till allas förfogande och alla kan anmäla sig för att få en utbildning som ökar anställningsbarheten. Förvaltningens kurser har en stor andel deltagare med utländsk bakgrund från socialt och ekonomiskt svaga stadsdelar. Det innebär viss möjlighet att fördela grupperna så att de som bor i samma område kan gå tillsammans. Men varje individ måste bedömas separat och den som har minst skolunderbyggnad går före den som har mer. Det finns alltså ingen förtur för de som bor inom ytterstadssatsningens stadsdelar.

I verksamhetsplanen för 2000 nämndes som ett utvecklingsområde inom SFI att skolorna borde intensifiera samarbetet med stadsdelsförvaltningar och

arbetsförmedlingar i syfte att utveckla språket hos dem som idag inte klarar det nationella provet. Här kunde det ha funnits en koppling till ytterstadssatsningen som dock inte har utnyttjats. Förvaltningens insatser blev istället inriktade på att utjämna skillnader beträffande utbildningsförutsättningarna mellan gymnasieskolor i olika stadsdelar. I det sammanhanget fattades ett politiskt beslut att satsa på gymnasierna i Tensta, Skärholmen och Farsta men utan koppling till ytterstadssatsningen.

Näringslivsnämnden och kontoret

Näringslivsnämnden och dess kontor har av fullmäktige utpekats att ingå i ytterstadssatsningen för att förbättra villkoren för företag och företagande. Kontoret är representerat i styrgruppen. Enligt näringslivskontoret kom man tidigt överens om att integrationsförvaltningens samordnare av ytterstadssatsningen skulle informera stadsdelsförvaltningarna om att de skulle kontakta representanten i styrgruppen om de önskade få kontakt med näringslivskontoret. Skärholmens stadsdelsförvaltning hörde av sig och kontoret träffade ytterstadssatsningens projektledare där en gång under år 2000. Näringslivskontorets tjänstemän arbetar med ett flertal olika näringslivsprojekt inom sin ordinarie verksamhet. Somliga berör mer eller mindre ytterstadssatsningens stadsdelar.

I förvaltningens förslag till verksamhetsplan för 2000 sades inget om kontorets medverkan i ytterstadssatsningen. Nämnden uttalade dock att kontoret skulle redovisa hur nämndens uppdrag att delta i ytterstadssatsningen kunde fullföljas. Nämnden tog därefter ställning till ytterstadssatsningen när den godkände integrationsnämndens lägesrapport om ytterstadssatsningen i augusti 2000. På styrgruppen i april 2000 nämnde näringslivskontorets representant att ett mycket litet belopp, kanske 5 000 kronor, fanns disponibelt för ytterstadssatsningen. I maj 2000 genomförde kontoret en studieresa till Malmö med representanter från stadsbyggnadskontoret, gatu- och fastighetskontoret, Kista stadsdelsförvaltning, integrationsförvaltningen, Stockholmshem och Familjebostäder inom ramen för ytterstadssatsningen. Utifrån erfarenheterna från studieresan fick kontoret uppfattningen att det fanns efterfrågan på lokaler i centrala stråk i exempelvis Rinkeby eller Östberga, något som senare inte diskuterades i ytterstadssatsningens samverkansgrupper.

I verksamhetsplanen för 2001 sades att kontoret skulle delta i det övergripande programarbetet för ytterstadens förnyelse och stödja arbetet för tillväxt och mångfald i ytterstaden. Detta arbete skulle ske i samråd med det lokala näringslivet i stadsdelarna. En viktig uppgift skulle vara att utveckla den starka entreprenörsanda som ansågs finnas i många ytterstadsområdena. En annan uppgift var att bevaka företagans/handlarnas intressen i den kommunala planeringsprocessen med anledning av den handlingsplan som utarbetats för att motverka de mindre centrumanläggningarnas utarmning. Huvudansvaret för att initiera eventuella åtgärder ansågs åvila stadsdelsförvaltningarna.

Kontoret har medverkat som projektledare för en centrumupprustningsgrupp inom Söderortsvisionen. Inom ytterstadssatsningens stadsdelar har centrumen i Hökarängen,

Fagersjö, Östberga, Rågsved, Bredäng, Vårberg och Sättra inventerats. Inventeringen skedde utan kontakt med ytterstadssatsningen och man valde att satsa på Bandhagen som inte ingick i ytterstadssatsningen. Centrumupprustningarna inom ytterstadssatsningen har huvudsakligen skett inom ramen för bostadsbolagens ytterstadssatsning utan näringslivskontorets aktiva medverkan (se vidare projekten Akalla centrum, Rinkeby torg och Tensta centrum i kap 6).

En tjänsteman på näringslivskontoret arbetar för att utveckla ett nätverk med näringslivsansvariga ute i stadsdelsförvaltningarna. Problemet är att dessa har mycket olika förutsättningar och resurser att arbeta med näringslivsfrågor. De flesta av ytterstadssatsningens stadsdelar har ingen heltidsanställd med ansvar för frågorna och kompetensen är generellt låg. Ytterstadssatsningens projektledare ingår inte alltid i kontorets nätverk trots att det viktigaste enligt kontoret är att det finns eldsjälar att samarbeta med lokalt. I första hand har man kontakt med företagarföreningar. Att det varit lite aktiviteter i ytterstadssatsningen inom kontorets ansvarsområde anser kontoret bero på dels att det inte funnits resurser att arbeta explicit med ytterstadssatsningen dels att det inte framförts några önskemål från stadsdelarna.

Under de första månaderna av 2002 har kontoret fört diskussioner med integrationsförvaltningen kring ett förslag att ge rådgivning lokalt till medborgare med bra idéer om produkter och/eller tjänster, med början i Rågsved. Man hoppas kunna finansiera verksamheten med pengar från den statliga storstadssatsningen. En sådan rådgivning har funnits en tid centralt på kontoret och varit mycket efterfrågad.

Reflektioner

- ✍ De centrala förvaltningarnas tjänstemän har utgått ifrån att stadsdelsförvaltningarnas tjänstemän skall sköta den lokala processen och de har med undantag av gatu- och fastighetskontorets tjänstemän inte haft någon kontakt i projekten med vare sig projektledarna eller samverkansgrupperna. Stadsdelsförvaltningarna har å sin sida inte utnyttjat möjligheten att dra in de centrala förvaltningarna med undantag för gatu- och fastighetskontoret.
- ✍ Den nya organisationen av ytterstadssatsningen har inte bidragit till att boende initierat nya projekt inom gatu- och fastighetskontorets ansvarsområde.
- ✍ Samarbetet mellan tjänstemännen på gatu- och fastighetskontoret och ytterstadssatsningens projektledare och samverkansgrupper har varierat. Den enskilda tjänstemannen har i hög grad rätt över hur dialogen med boende och verksamma har gått till.
- ✍ Stadsbyggnadsförvaltningens, utbildningsförvaltningens och näringslivsförvaltningens roller i ytterstadssatsningen har varit marginella.

5. Samordningsansvaret för ytterstadssatsningen

Integrationsnämnden och dess förvaltning fick år 2000 uppdraget att samordna den nya ytterstadssatsningen som en integrerad del i stadens ordinarie verksamhet i nämnder och bolag. I uppdraget ingick att samordna satsningen så att de av

kommunstyrelsen utpekade aktörerna medverkade till att nå målen utifrån de spelregler som var uppställda. Integrationsförvaltningen hade inga styrbefogenheter gentemot de medverkande förvaltningarna och bolagen. Till sitt stöd har förvaltningen haft en styrgrupp tillsatt av kommunstyrelsen med representanter för de medverkande aktörerna.

Samordningen har skett i dialog med aktörerna genom att bland annat tydliggöra, tolka och på andra sätt förklara spelreglerna. I dem har bl.a. ingått att ytterstadssatsningsprojekten ska behandlas och godkännas av en samverkansgrupp och godkännas och prioriteras av en stadsdelsnämnd. I praktiken har stadsdelsnämnderna inte behövt rangordna projektförslagen i angelägenhetsordning. Integrationsförvaltningen har tillställts alla beslutsärenden i samverkansgrupper och stadsdelsnämnder och godkända projekt/åtgärder har fått en yss-stämpel. En tjänsteman på integrationsförvaltningen har i begränsad utsträckning följt arbetet i stadsdelarna samt diskuterat förvaltningarnas och bolagens medverkan i ytterstadssatsningen. Dessa kontakter med utbildningsförvaltningen och näringslivskontoret har inte lett till några konkreta projekt inom ytterstadssatsningen.

Samordningen skulle ledas av styrgruppen. I praktiken har styrgruppen huvudsakligen fungerat som en referensgrupp och ett informationsforum och fattat ett fåtal beslut. En stor del av år 2000 ägnades åt att diskutera finansieringen av projektledarna vilket från år 2001 resulterade i en central finansiering. En annan stor fråga var huruvida bolagens allmänna avkastningskrav skulle tillämpas på ytterstadsprojekten, något som automatiskt skulle leda till hyreshöjningar och därmed stå i konflikt med ytterstadssatsningen. Den frågan fördes vidare till Stockholms Stadshus AB för ett ställningstagande. Villkoret för yss-stämpeln skärptes i ett tillägg till budgeten på rekommendation från styrgruppen från "behandling" till "godkännande" av en samverkansgrupp.

Resultatet av uppföljningen i berörda stadsdelar, facknämnder och bolag och styrgruppens diskussioner har förts vidare till politikerna i integrationsnämnden, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i de läges- och årsrapporter integrationsförvaltningen lämnat. Rapporternas syfte har bl.a. varit att föra vidare de eventuella problemen i satsningen till politisk behandling. I budgetarbetet för 2002 diskuterade kommunfullmäktige en förbättring av arbetet med ytterstadens förnyelse. Integrationsförvaltningen fick i uppdrag att gå igenom ytterstadssatsningens mål, organisation och processer med anledning av de brister som framkommit både i Delrapport 1 – ytterstadssatsningen 1999 och 2001 av utvärderingen och i integrationsförvaltningens årsrapporter. I det arbetet har styrgruppen varit viktig för att förmedla kunskap om aktörernas erfarenheter.

Gentemot stadsdelsförvaltningarna har integrationsförvaltningen inte haft en operativt samordnande roll. Stadsdelsnämnderna har formellt haft ansvaret för att det funnits en fungerande lokal organisation. Gentemot projektledarna har arbetet begränsats till att följa och vidarera rapportera deras arbete. Många projektledare har saknat ett gemensamt forum för utbildning och diskussioner och har själva sporadiskt sammankallat till projektledarträffar. Integrationsförvaltningens tjänstemän har

regelbundet kallat till möten i direkt anslutning till styrgruppens sammanträden samt bl.a. ett möte för att gemensamt med Stadshuset AB diskutera bostadsomvandlingsuppdraget.

År 2000 gick pengarna från bolagen till den lokala projektledningen via integrationsnämnden som då hade uppdraget att följa upp hur de användes. Från 2001 fick stadsdelsnämnderna pengar till projektledning i den centrala budgeten. Integrationsförvaltningen har i läges- och årsrapporterna redovisat hur stadsdelsförvaltningarna har skött sitt uppdrag. Inför årsrapporten för 2001 rapporterades t.ex. hur stor del av projektledarnas och andra personers tid på förvaltningens uppdrag gått till att följa upp stadsdelsnämndernas rapporter vad som hänt i berörda stadsdelar, facknämnder och bolag har integrationsförvaltningen även gjort informationsinsatser. De har omfattat en informationsfolder som i första hand riktats till förvaltningar och bolag. En engelsk översättning av foldern har vänt sig till internationella konferenser, studiebesök mm. Integrationsförvaltningen har även använt sin hemsida för att informera om ytterstadssatsningen. Den uppdatering av uppgifterna om ytterstadssatsningen som har legat på de lokala projektledarna har fungerat dåligt. Information till medborgarna om ytterstadssatsningen har främst varit stadsdelsförvaltningarnas uppgift. Stadsdelsförvaltningarna har även haft ansvaret för utvärderingen av ytterstadssatsningen.

Reflektioner

- ✍ Integrationsförvaltningens uppdrag att samordna ytterstadssatsningen har inte varit möjligt att genomföra fullt ut pga. integrationsnämndens ställning som sidoordnad till övriga medverkande nämnder och förvaltningar och utan inflytande på bolagens verksamhet. Förvaltningens uppgift har varit kontrollerande och rapporterande.
- ✍ Integrationsförvaltningen har inte haft uppdraget att granska hur stadsdelsförvaltningarna har använt de centralt tilldelade medlen. Förvaltningen har däremot utifrån sin kontrollerande roll kunnat redovisa om det i praktiken funnits eller inte funnits en lokal organisation för ytterstadssatsningen.
- ✍ Styrgruppen har i praktiken inte haft den ledande roll för samordningen av ytterstadssatsningen som den tilldelades i uppdraget.
- ✍ Yss-stämpeln har varit ett alltför trubbigt verktyg för att kontrollera boendemedverkan. Stämpelns villkor för godkännande av en samverkansgrupp har inte kunnat skilja mellan projekt som har initierats underifrån och sådana som lagts fram av ett bolag och formellt godkänts av en samverkansgrupp.
- ✍ Yss-stämpelns villkor att stadsdelsnämnden ska godkänna och prioritera projekten har främst varit relevant i de fall där bolagens åtgärder har medfört driftkostnader för stadsdelsförvaltningen, något som inte varit aktuellt på bolagens mark och i bolagens fastigheter.

6. Exempel på projekt i ytterstadssatsningen

Projekten är valda för att belysa hur aktörerna arbetat i ytterstadssatsningen.

Gårdsupprustningar på Östbergahöjden

I Östberga äger Svenska Bostäder 49 bostadshus i fyra våningar med loftgångar som två och två bildar gårdar. Både husen och gårdarna var i stort behov av upprustning. För husens del behövde vatten- och avloppsstammarna bytas och fasaderna omfärgas. Arbetet med upprustning av bostadsgårdarna började med ett examensarbete inom institutionen för landskapsplanering i Ultuna, "Miljonprogram blir miljöprogram". Två elever ville pröva vad man som landskapsarkitekt kunde göra för att förbättra miljöerna inom miljonprogrammet. De fick kontakt med Svenska Bostäder och valde Östberga som studieobjekt. Utgångspunkten var en enkät från gamla ytterstadssatsningen, som gav en idé om ett grundkoncept. Arbetet genomfördes under juni – december 1998 och studierna koncentrerades på två gårdar nära centrum, för att visa på olika principiella möjligheter till åtgärder i den yttre miljön. Då fanns det en aktiv utemiljögrupp inom ytterstadssatsningen i Östberga, som engagerade sig i gårdsupprustningsplanerna. Under arbetet intervjuades de boende vid gårdarna och de inbjöds att delta i arbetet. Examensarbetet presenterades i januari 1999. Vid ett samverkansmöte under hösten 1999 presenterades de första idéskisserna och mötet tillstyrkte att man gick vidare med projektet i samråd med de boende. Efter årsskiftet 1999-2000, då de tidigare projektledarna för ytterstadssatsningen hade slutat, drevs arbetet med bostadsgårdarna vidare av Svenska Bostäder. På vårvintern 2001 engagerades den ena av de båda landskapsarkitekterna av Svenska Bostäder för att arbeta vidare med konkreta förslag till gårdsförbättringar, särskilt med två gårdar i kvarteret Spinnsidan 2. De boende inbjöds att diskutera förslagen och lämna synpunkter, som togs i beaktande. Resultaten från arbetet med de två gårdarna skulle senare kunna anpassas till de övriga gårdarna. En bärande idé var att alla lägenheter som ligger i bottenvåningarna skulle få egna uteplatser i stället för en ganska trist loftgång. Odlingslotter på grönytor mellan husen eller på gårdarna var en annan idé som en del av införlagd del av upprustning av gårdarna i kvarteret Spinnsidan 2 presenterades i samverkansgruppen i juni 2001. Omvandlingen av gårdarna var kopplat till en inre upprustning med bl.a. stambyten. Var och en av hyresgästerna skulle enligt hyreslagen skriftligen godkänna en ombyggnad, både stambytena och gårdsupprustningen.

Under hösten 2001 hade man börjat diskutera omvandling av hyresrätterna i Östberga till bostadsrätter och interimistiska bostadsrättsföreningar bildades vid alla de fjorton gårdarna. Svenska Bostäder ställde då in allt underhålls- och upprustningsarbete utom det mest akuta tills det stod klart vilka omvandlingar till bostadsrätter som skulle komma att realiseras. Efter de sista köpstämmorna i augusti 2002 hade tolv av de fjorton föreningarna hade tackat ja till omvandlingserbjudandena.

- ✍ Den avbrutna gårdsupprustningen i Östberga utgör ett exempel på hur de båda målsättningarna för den nya ytterstadssatsningen – ”att verka för omvandling av hyresrätt till bostadsrätt” och ”att skapa bra bostadsmiljöer genom upprustningar och stadsplanering” kan motverka varandra.. För de sju hus som Svenska Bostäder kommer att ha kvar i sin ägo tas planeringen av gårdsupprustning skyndsamt upp. För de gårdar där omvandlingarna genomförs finns det inga garantier för att husen och gårdarna alls kommer att rustas upp.

Bostadsgård/park på Hauptvägen i Hökarängen

Bostadsgården/parken på Hauptvägen är en triangelformad yta med hus runt omkring. Familjebostäder ansvarar för marken närmast husen och gatu- och fastighetskontoret för marken i mitten. 1995 tecknade lokala hyresgästföreningens ”Parkgrupp” skötselavtal med gatu- och fastighetskontoret och åtog sig ansvar för skötsel av buskar, gräsytor och lekredskap.

Lokala hyresgästföreningen tog fram skisser på hur parken kunde rustas upp. Dessa visades för Familjebostäder på ett möte i maj 1997. Ett år senare tillstyrkte ytterstadssatsningens samverkansgrupp en gårdsupprustning med Familjebostäder och gatu- och fastighetskontoret som 50/50 ansvariga. På nästa samverkansgrupp redovisades hela kostnaden som Familjebostäders åtgärd. När samverkansgruppen 1999 prioriterade nio projekt inom gatu- och fastighetskontorets ansvarsområde fanns inte Hauptvägen med. Ytterstadssatsningens projektledare föreslogs istället kontakta Familjebostäder för att påskynda ärendet.

I mars 1999 godkände stadsdelsnämnden en upprustning av lekpark och övrig utemiljö samt bättre belysning på bostadsgården/parken Hauptvägen och hänförde projektet till gruppen som hade bostadsbolagen som huvudman. Gatu- och fastighetskontoret tog inte upp parken på Hauptvägen till beslut i ytterstadssatsningen i april 1999 eftersom den ansågs vara ett rent bolagsärende.

Familjebostäders styrelse ansåg i april och juni 1999 att en fördelning av kostnaden mellan staden och bolaget var nödvändig för ett genomförande. Styrelsen föreslog att en projektering skulle påbörjas under 1999 under förutsättning att överenskommelse kunde nås med staden beträffande fördelning av kostnaden.

Gatu- och fastighetsnämnden påstod den 19 oktober 1999 i ett tilläggsärende till ytterstadssatsningen att Familjebostäders styrelse bifallit upprustningen av yttre miljön på Hauptvägen. Hauptvägen nämndes senare av gatu- och fastighetskontoret som ett exempel på redan fattade beslut när bolagsstyrelserna gavs ökad tyngd i den nya ytterstadssatsningens organisation. Detta trots att parterna inte kommit överens.

I oktober 1999 prioriterade stadsdelsnämnden åter åtgärderna inom ytterstadssatsningen. Hauptvägen fanns med både som gatu- och fastighetsnämndens och Familjebostäders projekt med kostnadsfördelningen 50/50. Hauptvägen prioriterades emellertid lågt, på nionde plats av totalt tio. Upprustningen handlade då om gårdsmiljön, nyanläggning av gångväg och belysning.

I mars 2000 sades parkgruppens skötselavtal upp på de boendes begäran. Den lokala hyresgästföreningen hade problem och upplöstes.

18 september 2000 sade Familjebostäders styrelse att en samordning måste ske med staden om en upprustning skall komma till stånd men att staden under året inte visat aktivt intresse för detta. I gatu- och fastighetskontorets verksamhetsplan för 2002 visade det sig att Hauptvägen aldrig prioriterats med motiveringen att en upprustning gjordes i slutet av 80-talet och parken hade renoverats senare.

Den nya projektledaren informerade på sitt första samverkansgruppsmöte att det fanns pengar avsatta för parken någonstans, oklart var och fick reda ut vad som hänt – eller varför inget hänt. Familjebostäders områdeschef menade att ”parkärendet försvann” och att Familjebostäder hela tiden varit beredda att betala hälften. Problemet var enligt denne att lokala hyresgästföreningen upplöstes och att det varit svårt att fatta beslut. Ansvarig tjänsteman på stadsdelsförvaltningen visste inte varför inget hänt. Han hade inte heller sett någon skiss på hur parken skulle rustas upp och tvivlade på att de boende verkligen hade enats om ett förslag. Det skulle enligt projektledaren i gamla ytterstadssatsningen finnas skisser någonstans på en scen/dansbana med tak, uteplatser för samvaro, ett nytt staket och ny belysning.

I slutet av år 2001 bildades en ny lokal hyresgästförening på Hauptvägen. Familjebostäder blev aktivare i processen och föreslog två friliggande tvättstugor i området som ett ytterstadssatsningsprojekt. Den nya hyresgästföreningen på Hauptvägen tyckte att nya tvättstugor och upprustning av portar var viktigast men kunde tänka sig en eventuell upprustning av parken när det var klart. Under 2001 bytte gatu- och fastighetskontoret ut belysningen inom ramen för ytterstadssatsningens belysningsprogram. Familjebostäder och stadsdelsförvaltningen var överens om att en ”överlåtelse” av parken från gatu- och fastighetskontoret till Familjebostäder skulle underlätta det framtida arbetet med såväl upprustning som skötsel av parken.

✍ Hauptvägen bollades hit och dit mellan de ansvariga vilket drabbade parkens upprustning. Gatu- och fastighetskontoret tillskrev Familjebostäder hela projektet medan Familjebostäder inte ville vidta åtgärder på parkmark utan en ekonomisk uppgörelse med gatu- och fastighetskontoret. Belysningen tog gatu- och fastighetskontoret hand om på sin del. Samordningen mellan aktörerna i projektet fungerade dåligt.

Bostadsgårdar på Lurstigen och Stövargatan i Rågsved

Familjebostäder äger två bostadsgårdar i Rågsved som är spegelbilder av varandra. Den ena är kv. Ostkammaren 1 på Lurstigen 4-18 och 5-17 och den andra är Stövargatan 1-29. Båda har under en längre tid varit med inom ytterstadssatsningen.

Det började med fasad- och balkongrenoveringar på Stövargatan och Lurstigen i tre etapper med start 1997. Rent tekniskt hade Stövargatan kunnat vänta i 5-10 år men tack vare ytterstadssatsningen kunde de grå och trista bostadslängorna i dessa kvarter bli mer attraktiva. Denna del av upprustningen avslutades på Lurstigen i december 2000, och hade då enligt företagsledningen inte varit föremål för samråd med de

boende enligt reglerna för ytterstadssatsningen. På ett samverkansmöte 24 januari 2001 tillstyrktes dock fasadrenoveringen.

Familjebostäders områdeschef har deltagit regelbundet på samverkansgruppens möten i Rågsved. I november 2000 berättade han att Familjebostäder hade pengar kvar på sitt ytterstadssatsningsbeting för det året. Han ville därför ta fram förslag på förbättring av utemiljön på Lurstigen tillsammans med hyresgästföreningen. Sedan tidigare ville boende ha en bättre lekplats för barnen. Familjebostäder föreslog att göra ett ytterstadssatsningsprojekt av det hela och ville passa på att förbättra den yttre miljön i sin helhet. Det innebar förbättringar kring portarna och en utemiljö för alla åldrar, inte bara för barnen. Den enda aktivitet som inte var välkommen på gården var de äldre tonåringarnas bollspel som hänvisades till kringliggande bollplaner trots att man satt upp basketkorgar ganska nära husen. Lurstigen slutbesiktigades i september 2000. Familjebostäder ville dock inte ha några basketkorgar för de innebar för mycket störande bollspel på gården. Det kom fram när Familjebostäder i slutet av november 2001 kallade lokala hyresgästföreningen till boendemöte på Stövargatan. Familjebostäder ville fortsätta med gårdsupprustning ungefär som på Lurstigen. Många idéer om soffor, gungor, lekredskap, belysning, grillplats, vattentrappa, lekskulptur som konstverk mm kom upp. Därefter kallades de boende runt gården till ytterligare ett möte på gården i kylan i början av december för att diskutera hur man ville ha det. Det fortsatta samarbetet skulle ske i en arbetsgrupp med Familjebostäders trädgårdsmästare. Familjebostäders områdeschef upplevde sig dock som motor i processen och tyckte att de boende kunde vara ännu mer aktiva och pådrivande i arbetet. I december 2001 togs Stövargatan upp till beslut i samverkansgruppen. Förslaget var en lång lista på vad de boende önskade och den tillstyrktes. De ville byta den befintliga lekutrustningen mot ny, skapa en samlingspunkt med ny grill och sittplatser, göra ny markbeläggning mellan körbanan och runtomkring gården, ha en ny paviljong eller pergola, en ny trappa med ramp för barnvagnar, en vattentrappa, ny markbeläggning på parkeringsplatser och belysning både på gården och parkeringsplatserna. I slutet av januari 2002 tillstyrkte även stadsdelsnämnden projektet. Familjebostäder har gått systematiskt fram med upprustningsprojekten i Rågsved.

Bolaget har betat av det ena efter det andra i samarbete med sina hyresgästföreningar. Det har inte hakat upp sig och processen har löpt på.

Familjebostäder hade dock önskat ett ännu större engagemang från hyresgästernas sida. Det är viktigt att lyssna på de boende men det är minst lika nödvändigt att inse att de inte är proffs på projekteringsarbetet. Det behövs en rejäl kompetens för att tolka boendes önskemål och åstadkomma en bra helhetslösning som de boende kan bli nöjda med. Processen på Lurstigen resulterade bl a i en plottrighet vid entréerna, som eventuellt kan ha berott på att boendes idéer adderades till varandra och genomfördes rakt av utan att bli bearbetade med tillräcklig kompetens.

Frösätrahemmets gård i Sättra

Projektet startade under den gamla ytterstadssatsningen med en arbetsgrupp av boende, anställda och anhöriga på servicehuset Frösättra, ”en liten grupp med mycket idéer”. Deras projekt handlade om att personal och boende ville ha en finare entré och lite annan upprustning av servicehuset Frösätrahemmet. Vid samverkansgruppens möte i januari 1998 ville arbetsgruppen få hjälp med sina idéer av en husarkitekt och en landskapsarkitekt, vilket samverkansgruppen godkände.

På grund av beställningsstoppet i mars 1998 inom ytterstadssatsningen kom arbetet med gården inte igång. I april meddelades att ”Frösätrahemmets gård tyvärr hade fått vänta och får avvakta ett tag tills vi vet mer om framtiden”.

Samverkansgruppen tillstyrkte projektet på nytt i januari 1999 och ansåg det mycket angeläget för Sättra att de boende på Frösätrahemmet fick en fin utemiljö. ”Frösätrahemmet är byggt på 70-talet och används som servicehus för äldre. Trädgården är sliten och i behov av en upprustning. Syftet med projektet är att åstadkomma en trevlig, stimulerande utemiljö i stil med Sinnenas trädgård vid Sabbatsbergs äldreboende.” Projektet godkändes av stadsdelsnämnden i mars 1999. Det kom dock inte till projektering och genomförande eftersom Svenska Bostäder centralt då inte godkände projektet som ett ytterstadssatsningsprojekt.

I maj 2000 aktualiserades projektet inom den nya ytterstadssatsningen genom ett brev från stadsdelsförvaltningens enhet Teknik och miljö till Svenska Bostäders förvaltare i Skärholmen. Han föreslog att man skulle ta upp projektet igen, inom ramen för den nya ytterstadssatsningen: ”Eftersom många utredningar och undersökningar har visat att äldre människor mår bättre av att ha en levande trädgård där dom kan känna lukter, se färger och själva kunna bruka en del av trädgården efter bästa förmåga. Många inrättningar för äldre använder trädgården som sitt rehabiliteringsarbete vilket visat sig ge mycket goda resultat.”

Svenska Bostäders nytillträdde förvaltningschef i Skärholmen budgeterade för en upprustning av Frösätrahemmets gård under år 2002, och ansvaret för projektet överlämnades till Svenska Bostäders trädgårdsmästare inom division Innerstaden. Han sammankallade under hösten 2001 en nygammal arbetsgrupp inom servicehuset för att åter ta fram idéer om utformning av gården. Under våren 2002 har trädgårdens utformning planerats i samråd med några av de boende i servicehemmet och personalen. Inspirationen var Sinnenas trädgård vid Sabbatsbergs sjukhus, där man skapat en trädgård som ska stimulera alla sinnen - förutom syn även lukt hörsel och känsel. Element som förutom planteringar och sittplatser ingår i planerna är en vattentrappa som ger vattenplask och en berså. Upphöjda odlingsbänkar i form av ”båtar” medger att personer med rollator eller rullstol också har glädje av planteringarna, och i viss utsträckning även kan sköta dem. Jordgubbar och smultron har planterats, frukträd, bärbuskar, perennplanteringar och plats för ettåriga växter, även kryddörter. Boulebana och lusthus är andra idéer som kommer att förverkligas. Under våren 2002 gjorde arbetsgruppen tillsammans med andra intresserade i huset studiebesök i antroposofernas trädgårdar i Järna för att få inspiration till skapande inslag i sin trädgård.

- ✍ Upprustningen av Frösätrahemmets gård är ett projekt som varit aktuellt sedan lång tid men om inte kunde genomföras inom den gamla ytterstadssatsningen av formella skäl. När stadsdelsförvaltningen aktualiserade projektet inom den nya ytterstadssatsningen togs det väl emot hos Svenska Bostäder. Ett konstruktivt samarbete mellan bostadsbolagets tjänsteman och några boende i servicehuset och personalen har lett till en vacker och inspirerande gård.

Bostadsgårdar i kv. Jungfruholmen i Vårberg

De båda områdesutvecklarna inom Skärholmens stadsdelsförvaltning gick under våren 2001 ut till de boende i stadsdelarna med uppmaning att bilda arbetsgrupper i bostadsområdena för att delta i upprustningen av nedslitna gårdsmiljöer. Efter ett möte i maj bildades en arbetsgrupp för att arbeta med förslag till förbättringar av en lekplats på gården Vårbergsplan 30-42/44 som ägdes av Familjebostäder. Lekplatsen uppfattades som påver, det fanns bara en gungställning, en klätterställning i järn och en stor sandlåda.

Arbetsgruppen hade sin utgångspunkt i den lokala hyresgästföreningen, utökad med andra intresserade personer i kvarteret. De arbetade under våren fram ett förslag som samverkansgruppen godkände i maj 2001 på följande villkor: "... Förutsättningen är att den arbetsgrupp som har bildats får delta och påverka på samma sätt som tidigare arbetsgrupper inom ytterstadssatsningen. Alla boende skall ges information om upprustningen och ges möjligheter att delta i arbetsgruppen. Vi låter denna arbetsgrupp, som är bildad och har namngivna personer som deltagare, få fria händer att tillsammans med Familjebostäder och deras konsulter utforma sitt område utan ytterligare beslut av samverkansgruppen. Om det under arbetets gång tillstöter komplikationer eller på annat sätt blir tveksamheter kan arbetsgruppen naturligtvis när som helst återkomma till samverkansgruppen för rapportering, stöd och eventuella nya beslut." Förslaget godkändes av Skärholmens stadsdelsnämnd i juni 2001.

Under våren hade arbetsgruppen haft nära kontakt med Familjebostäders förvaltare och en markingenjör, och samarbetet hade enligt båda parter fungerat väl. När arbetena satte igång under sommaren hade en i arbetsgruppen kontakt med entreprenören tillsammans med markingenjören. Arbetsgruppen var med på möten med entreprenören under hösten, då bl.a. detaljutformningen av lekplatsen beslutades. Även andra delar av gården togs upp - Familjebostäder föreslog bl.a. en pergola med grillplats, och det tyckte de boende var ett bra förslag. Arbetena färdigställdes under hösten och besiktigades på Luciadagen. Lekplatsen hade blivit mycket fin och alla är nöjda. När lekplatsen var klar fortsatte arbetsgruppen med upprustning av hela gården. Asfalten var dålig och måste lagas på många ställen och kantstenar längs gångvägarna måste kompletteras. Ett förslag till kompletterande upprustning av kvarteret Jungfruholmen 14-40 som omfattade renovering och målning av fasader, utbyte av alla portar till träportar samt kodlås arbetades fram. Stadsdelsnämnden godkände förslaget i mars 2002 med kommentaren att det tidigare, villkorade godkännandet från samverkansgruppen i juni 2001 gällde även denna etapp av upprustningen.

Planeringen var att arbetena skulle vara beställda och klara att sätta igång före sommaren 2002.

✍ Ett projekt som började med upprustning av nedslitna gårdar har inom ytterstadssatsningen successivt vidgats till att omfatta även yttre underhåll på fastigheterna, som byte av portar, låsning mm. Önskemålen kommer både från de boende och från bostadsbolagets förvaltare.

Tvättstugor i östra Hökarängen

Under 2001 ersatte Stockholmshem en gemensam stortvättstuga i västra Hökarängen med nya småtvättstugor inom ramen för ytterstadssatsningen. Det tog fem år "från ax till limpa". Ytterligare två nya tvättstugor visade sig behövas för att täcka behovet och en av dem gjordes inom ramen för ytterstadssatsningen. Den andra räknades inte in i ytterstadssatsningen. Stockholmshem var i Hökarängen noga med att bara räkna in initiativ från de boende bland ytterstadssatsningsprojekten. Stockholmshem har fortsatt planera nya småtvättstugor även i östra Hökarängen inom ramen för ytterstadssatsningen.

Stockholmshems förvaltare, som arbetat i Hökarängen sedan 1985, känner både stadsdelen och hyresgästerna väl. Sedan mars 1999 har en arbetsgrupp planerat tvättstugorna i östra Hökarängen. Förvaltaren har deltagit i samtliga arbetsgruppsmöten under tre års tid. Programmet omfattar fyra nya tvättstugor. Tre i Veckodagsområdet och en i Skönstaholm. Två friliggande på park/kvartersmark och två inrymda i befintliga lokaler. Den ena i en gammal butikslokal i Kastanjegården och den andra i en f d butikslokal i Skönstaholm.

I april 1999 godkände samverkansgruppen programmet. Arbetsgruppen fortsatte att diskutera exakta läget för de friliggande stugorna och var noga med att de anpassades till kringliggande bebyggelse. När de övergripande frågorna var avklarade bildades en ny arbetsgrupp som tog sig an utrustningen i tvättstugorna.

I september 1999 kallade Stockholmshem sina hyresgäster till ett bostadsmöte för att visa vad arbetsgruppen och den anlitade konsulten kommit fram till. Det var stor uppslutning på mötet och förslaget godkändes enhälligt. I samma månad togs det upp och godkändes på en samverkansgrupp för att därefter gå direkt till Stockholmshems styrelse för beslut. I oktober 1999 fattade stadsdelsnämnden beslut om att prioritera tvättstugorna. Allt gick på räls. Det tog dock lite tid med bygglovet. Ena stugan visade sig beröra en befintlig vattenledning och måste byta läge. Medan ärendet låg hos byggnadsnämnden gjorde arbetsgruppen en studieresa tillsammans med Stockholmshem till Göteborg och tittade på tvättstugor med liknande utrustning. Tre av byggloven som ligger på Stockholmshems mark är idag klara. Man väntar fortfarande på det sista bygglovet som ligger utanför kvartersmark och tar längre tid.

När arkitekten som skulle projektera ombyggnaderna i Kastanjegården och Skönstaholm var utsedd ordnade Stockholmshem möten mellan arbetsgruppen och konsulten. På så vis kunde de boendes synpunkter tas tillvara även i detaljprojekteringen. Enda besvikelsen bland de boende var att Stockholmshem inte

ville förse de friliggande tvättstugorna med toaletter. Anledningen var risken för missbruk och förstörelse och att produktionen blev dyrare.

I november 2001 var ombyggnadsförslagen färdiga att visas på ett bostadsmöte dit över hundra hyresgäster kom. Stockholmshem och arkitekten visade bilder och ritningar på de planerade tvättstugorna. Bostadsmötet godkände alltihop. Stockholmshems förvaltare passade på att uppmana hyresgästerna att bilda en ny arbetsgrupp kring utnyttjandet av de tomma källarutrymmena under Kastanjegården. Då skulle det också kunna bli ett projekt inom ytterstadssatsningen.

Förvaltaren ansåg att ytterstadssatsningen hade underlättat tillblivelsen av tvättstugorna. Boende aktiverades genom ytterstadssatsningen och bildade arbetsgrupper. Hans eget personliga arbetssätt gentemot hyresgästerna tyckte han dock inte hade förändrats av ytterstadssatsningen.

Stockholmshem ansåg inte att processen blev onödigt lång med två beslutstillfällen lokalt när arbetsgruppen först måste ha klartecken från ett bostadsmöte i hyresgästföreningens regi och därefter från en samverkansgrupp i ytterstadssatsningens regi innan ärendet gick till Stockholmshems styrelse för beslut. Det skulle också gå till stadsdelsnämnden för godkännande och till integrationsförvaltningen för kännedom. Stockholmshem tyckte inte att det var besvärligt så länge det inte innebar att projektet drog ut på tiden. Det blev bara bättre för demokratiska kritiken från Stockholmshem i Hökarängen berörde istället begränsningen i den nya ytterstadssatsningen. Många projekt som berörde lite större och övergripande frågor i stadsdelen hade ingen plats i den nya ytterstadssatsningen.

✍ Stockholmshem hanterade den långa beslutsprocessen mycket elegant. Allting gick lätt när viljan fanns hos de inblandade parterna. Det var bara bygglov som tog tid. Det tar en viss tid för stadsbyggnadskontoret att bevilja bygglov och den tycks vara svår att påverka.

Tvättstugor i Fagersjö

I Fagersjö centrum hade Svenska Bostäder byggt om en stortvättstuga till hög standard år 1998 utanför gamla ytterstadssatsningen, som då pågick i stadsdelen sedan ett par år. Enligt Svenska Bostäder skulle projektledaren i den gamla ytterstadssatsningen ha väckt behovet av fyra nya tvättstugor, en för varje höghuspar på Skrakgränd, i början av 1999, genom att fråga boende på ett sätt som skapade behov som inte fanns. Beslutet i samverkansgruppen om de fyra nya tvättstugorna skulle dessutom ha tagits utan Svenska Bostäders vetskap. Ärendet gick direkt vidare till stadsdelsnämnden som godkände projektet i mars 1999 med motiveringen att det var 400 meter från Skrakgränd till stortvättstugan i centrum och att nivåskillnaden med trappor var drygt 10 meter, vilket var en lång och vintertid brant och hal väg att gå för de boende. Tvättstugorna på Skrakgränd kom också med i gatu- och fastighetsnämndens prioriteringsärende samma vår.

Svenska Bostäder kände sig överkörda av samverkansgruppen. Den upprustade stortvättstugan hade kapacitet för alla hyresgäster i deras 817 lägenheter men

utnyttjades bara till 50 procent. Och om det skulle byggas några nya tvättstugor i Fagersjö så skulle de enligt Svenska Bostäder inte ligga på Skrakgränd utan på Ejdervägen/Gräsandsvägen där det fanns två småtvättstugor med låg standard. Avståndet därifrån till stortvättstugan var dessutom på vissa håll ännu längre än från Skrakgränd. Svenska Bostäders styrelse accepterade i juni 1999 ändå förslaget om fyra nya tvättstugor på Skrakgränd.

Därefter blev det helt tyst i Fagersjö om tvättstugorna på Skrakgränd. De levde dock vidare i ett nytt prioriteringsärende i stadsdelsnämnden och som exempel på vad bostadsbolagen åstadkom i samband med att organisationen av nya ytterstadssatsningen var uppe i gatu- och fastighetsnämnden i slutet av år 1999. När ytterstadssatsningen var uppe i Svenska Bostäders styrelse i maj 2000 ville man ändra sig och önskade att en omprioritering gjordes lokalt i Fagersjö så att nya tvättstugor istället kunde byggas inom ytterstadssatsningens ram vid Ejdervägen/Gräsandsvägen.

Under tiden bildades Fagersjö byalag ur samverkansgruppen i gamla ytterstadssatsningen och det var oklart vilka roller stadsdelsförvaltningen, samverkansgruppen, byalag och lokal hyresgästförening hade i den nya ytterstadssatsningen. Berörda hyresgäster kallades i september 2000 av den tillfällige projektledaren på stadsdelsförvaltningen och Svenska Bostäder till ett informationsmöte om tvättstugorna. Mötet fick inte statusen av samverkansgrupp och ytterligare ett möte som benämndes samverkansgrupp sammankallades med i stort sett samma hyresgäster. En månad senare fattade stadsdelsnämnden beslut om ändring av tidigare beslut avseende tvättstugorna i enlighet med det kompromissförslag som samverkansgruppen kommit fram till, dvs en normal upprustning av befintliga tvättstugor på Gräsandsvägen/Ejdervägen samt en ny tvättstuga vid Ejdervägen/Gräsandsvägen och en ny vid Skrakgränd. Svenska Bostäder hade redan sett till att det blev ett förslag om två nya tvättstugor i Fagersjö i ett år. Svenska Bostäder informerade på ett samverkansgruppsmöte i september 2001 ca 150 fagersjöbor om att bygglov söktes för två nya tvättstugor. I november 2001 var upprustningen av de två gamla tvättstugorna på Ejdervägen/Gräsandsvägen klara.

✍ Vägen till de två upprustade och två nya tvättstugorna var lång och krokig trots att Svenska Bostäders styrelse tidigt avsatte medel. Felsatsningen på stortvättstugan spelade stor roll. Den hade nog inte kommit till om Svenska Bostäder redan från början haft bättre samarbete med ytterstadssatsningen.

Gymnasieparken i Tensta

Efter ett par års diskussioner bland boende och elever på Tensta gymnasium om förnyelse av området i och omkring Tensta gymnasium, Tensta Träff och Tenstahallen bildades en arbetsgrupp i juni 2001 med representanter för boende, personal på gymnasiet, medborgarkontoret, biblioteket, kulturkaféet, stadsdelsförvaltningen och SISAB. SISAB anlätade en landskapsarkitekt som i samarbete med arbetsgruppen dels sammanställde de synpunkter som hade kommit från elever, boende m.fl., dels gjorde ett programunderlag. Arbetet färdigställdes i februari 2002. Den korta tiden

beräknades utifrån att det redan fanns framtagna förslag och att programunderlaget skulle bygga på de gamla förslagen. Byggstarten beräknades till sommaren 2003.

Följande beskrivning gjordes av platsens förutsättningar som mötesplats samt de åtgärder som behövde göras: "Platsen ligger centralt i stadsdelen och utgör en del av Tensta centrum. Området är avskilt från biltrafik. Platsen mellan byggnaderna och skolgården/parken fungerar som passage för folk som skall till centrum och tunnelbanan. Byggnaderna som omger platsen har en hög arkitektonisk kvalitet. Verksamheterna i lokalerna såsom bibliotek, medborgarkontor, kulturkafé, sim- och sporthall samt gymnasieskola drar mycket folk till platsen. Områdets mark och byggnader har slitits hårt sedan det byggdes 1983-84. Planteringar och buskage är misskött eller borttagna. Pilträden behöver gallras. Fula soptunnor misspyrder entrén till Tensta Träff. Skyltning saknas och belysningen behöver förbättras. Bilar parkerar dagligen olovligt på flera ställen i området. Parkeringen i garaget fungerar inte och närmaste annan parkering ligger cirka 200-400 meter bort. Cykelställen är farliga. Ett onödigt staket avgränsar platsen och basketplanerna i parken norr om gymnasiet används ej. Förutsättningarna för att området ska bli en mötesplats av betydande värde för stadsdelen och centrum är goda. [...] Den långsiktiga visionen är att mötesplatsen och skolgården sys ihop med centrummarkaden så att Tensta gymnasium i norr och Kämpingskolan i söder utgör ändarna på stadsdelens centrala kommersiella och kulturella axel. [...]"

De föreslagna åtgärderna delades upp i omgående genomförbara åtgärder och åtgärder som planerades till kommande år. Åtgärder som kunde hänföras till drift och underhåll påbörjades genast av SISAB. Det gällde t.ex. städning av området, ogrärensning, klotterbekämpning, skyltar på konstverken, urnor med blommor och trafikhinder. Städningen av Tensta Träff förbättrades och SISAB:s fastighetsvärd var snabbt tillgänglig vid behov vilket resulterat i en positiv spiral med mindre nedskräpning. De större åtgärderna omfattade belysningen, informationstavla, möbleringen, nya planteringar, förändring av entréerna och basketplanerna samt åtgärder som skulle göra området till en mötesplats t ex uteservering, scen för kulturprogram. Den stora diskussionen på mötena under hösten 2001 rörde trafikfrågan bl.a. olovlig bilkörning och parkering i parken. Det rådde delade meningar om trafikfrågan. Någon deltagare i arbetsgruppen ville föra in trafiken i centrum med motiveringen att trafiksepareringen motverkade centrumets intresse att vara en mötesplats. En bom för att förhindra trafik till Tensta Träff hade redan kommit upp och uppskattades av bibliotekets personal då avspärningen hade förbättrat säkerheten för barnen. Bibliotekspersonalen ville inte ge efter för bilisterna utan menade att de måste ändra sitt beteende. Parkeringsplats i en del av området diskuterades. Det skulle kräva detaljplaneändring vilket enligt SISAB tidsmässigt inte rymdes i projektet. Andra långsiktiga åtgärder som diskuterades var bl.a. uteplats vid entrén till Träffen, en större uteplats för kulturkaféets gäster på baksidan samt behovet av basketplanen. SISAB såg problem med städningen på föreslagna uteplats vid entrén men representanten för kulturkaféet menade att det inte var något problem för den kunde de sköta. De skötte redan idag uteplatsen på baksidan.

Upphovsmannen till parken, en landskapsarkitekt, berättade om idéerna bakom parken. En solgrop/amfiteater fanns med i det ursprungliga förslaget men valdes bort av ekonomiska skäl när parken anlades. Arbetsgruppen ville återuppväcka förslaget. Det skulle kunna fungera både som sittplats och scen på sommaren samt hindra biltrafiken. Landskapsarkitekten gjorde en skiss som ställdes ut på skolan för att få med eleverna i arbetet. Den årskull elever på estetiska programmet som tidigare varit engagerade i förnyelsen av gymnasieparken hade gått ut skolan och det estetiska programmet var nedlagt. De nya elevkullarna hade hittills inte varit lika intresserade att delta i arbetet.

Landskapsarkitekten och projektledaren för ytterstadssatsningen träffade personalen på simhallen som inte hade möjlighet att delta på arbetsgruppens möten. Deras önskemål var dels att parkera sina egna bilar ovan jord, dels ha simhallen lättillgänglig för funktionshindrade. De föreslog också att staketet vid simhallens uteplats togs bort och att platsen gjordes om till en beachvolleybollplan. Möten skulle hållas med simhallens lokalintendent och förvaltare på idrottsförvaltningen för att diskutera samordning med deras lilla del av parken. Några sådana möten kom inte till stånd och idrottsförvaltningens del av parken lämnades därmed utanför upprustningen.

- ✍ Projektledaren bildade en arbetsgrupp med de flesta berörda aktörerna runt parken representerade. Tensta gymnasiums elever och en representant från idrottsförvaltningens samt representanter för simhallens personal saknades i gruppen trots projektledarens ansträngningar att få med dem. En majoritet av deltagarna var tjänstemän. Arbetsgruppsmötena hade sina sammanträden efter ordinarie arbetstid och mötena var väl besökta av aktörerna. Diskussionerna i arbetsgruppen resulterade i beslut som hela tiden förde processen vidare.
- ✍ Den anlitate landskapsarkitekten hade lokalkunskap om området och var positiv till arbetssättet. Han lyssnade på vad aktörerna ville med parken och försökte även ta hänsyn till synpunkter som framfördes av aktörer som inte deltog på mötena t.ex. elever och boende i stadsdelen samt simhallens personal.
- ✍ Upphandlingsförfarandet fick konsekvenser för kontinuiteten i projektet. Detaljprojekteringen skulle kostnadsmässigt komma upp i sådana belopp att en offentlig upphandling måste göras. Det innebar att en ny konsult kunde komma att ta över detaljprojekteringen. Landskapsarkitekten måste i programskedet därför värna om kontinuiteten i projektet genom att i programhandlingen låsa fast alla åtgärder och kvalitetskrav så det blir som arbetsgruppen hade tänkt sig.
- ✍ SISAB visade sin goda vilja genom att genomföra mindre åtgärder under 2001, vilket uppskattades av de berörda aktörerna.
- ✍ Svårigheten att få med idrottsförvaltningen i programarbetet var negativt för resultatet då en liten del av parken lämnades utanför förslaget till programunderlag.

Hässelbygårdsskolans aula Prisma

Inom den gamla ytterstadssatsningen föreslog arbetsgruppen Skola-Kultur-Idrott våren 1996 att Prisma skulle rustas för ett bredare användningsområde. Frågan hade varit

uppe i stadsdelen redan innan den gamla ytterstadssatsningen startade och SISAB hade vid den tiden en plan för upprustning av Prisma som utarbetats av en konsult. Flera idéer och förslag diskuterades därefter i arbetsgruppen och på samverkansgruppsmötena under 1997. Ungdomarna ville få bättre tillgång till lokalen, stadsbibliotekets lokalfråga fanns med i bilden, ett kulturhus i stadsdelen önskades osv.

Under 1997-98 gjorde stadsdelsförvaltningen en översyn av samtliga skollokaler i hela förvaltningsområdet och ville avvakta med beslut om Prisma. Först i november 1999 informerades samverkansgruppen om att SISAB skulle satsa ytterstadssatsningsmedel på upprustning av Prisma och i april 2000 informerade SISAB ytterstadssatsningens projektledare att de planerade en upprustning.

SISAB kontaktade våren 2000 den konsult som hade gjort förslaget 1996 och bad om skisser på några omdisponeringar som diskuterats fram. I övrigt ansågs den gamla upprustningsplanen fortfarande användbar.

Ärendet togs i stadsdelsnämnden i juni 2000 och då godkändes projekteringskostnaden. Hösten 2000 informerades samverkansgruppen om att ombyggnad av Prisma skulle projekteras samma höst och ombyggnaden var planerad till sommaren 2001. SISAB hade handlat upp en ny konsult för projekteringen och lovade att samarbeta med elever och lärare så fort SISAB:s egen flytt var avklarad. Under tiden hade idén om ett höj- och sänkbart golv i aulan kommit upp som ett önskemål från framför allt ungdomarna som ville ha möjlighet att ordna disco där. Stadsmuseet medverkade i projektet för att Prisma hade ett kulturhistoriskt värde.

27 mars 2001 prioriterade stadsdelsnämnden upprustningen av Prisma som en investering inom ramen för ytterstadssatsningen och sade att upprustningen beräknades börja i oktober 2001 och vara avslutad i början av vårterminen då särskilt musikklasserna hade behov av lokalen. Skolans personal skulle delta i möten och förankra processen hos elever och föräldrar. Boende och verksamma i området skulle följa processen genom ytterstadssatsningens mötesverksamhet.

Under våren 2001 var programarbetet i slutfasen samtidigt som projekteringen pågick och SISAB försökte beakta de synpunkter som kom fram. Stadsdelsförvaltningen och de boende och verksamma trodde att ombyggnaden skulle starta mot slutet av året. En grupp hade inte givit upp tanken om möjligheterna att både ordna disco och visa film i Prisma, som därmed skulle kunna bli en kulturell mötesplats i stadsdelen. Önskemålet om bio kunde infrias av SISAB men stolarna i aulan satt fast i golvet och det var omöjligt med höj- och sänkbart golv av såväl kostnads- som kulturhistoriska skäl.

I april gick rykten om att upprustningen var försenad och att byggstarten planerades till sommaren 2002. När SISAB skulle informera om detta på ett samverkansgruppsmöte i maj kom flera för att höra om den planerade ombyggnaden men SISAB:s representant dök aldrig upp trots att han bekräftat sin medverkan till ytterstadssatsningens projektledare dagen innan. Han påstod senare att han glömt mötet. Detta tolkade samverkansgruppen och projektledaren som nonchalans från

SISAB:s sida. Skolans personal har dock deltagit i processen och varit nöjd med sina möjligheter att påverka.

Det har varit minst fyra handläggare på SISAB inkopplade på Prisma. En menar att skolan inte riktigt vetat vad den ville ha när diskussionerna började. Arbetsgrupperna var inte överens om hur man ville ha det. Det talades om både café och stadsbibliotek. Idéer som fanns med i SISAB:s ritningar från 1996. En annan har uppfattat det som jobbigt med alla lokala grupper som förändrat programmet hela tiden inte minst när idéerna om Prisma som ett hjärta i stadsdelen med bl a höj- och sänkbar scen måste utredas av SISAB.

Det senaste beskedet från SISAB är att programarbetet anses klart och man avvaktar sin styrelses beslut om medel. Upprustningen måste rymmas i SISAB:s totalsumma för ytterstadssatsningen. Meningen är att projekteringen skall göras av en upphandlad konsult under våren 2002. Sedan ska ombyggnaden handlas upp. Om allt går på räls kan det bli byggstart någon gång under 2003.

✍ Prisma har drabbats av många handläggare och konsulter samtidigt som den utdragna processen gjort att nya idéer väckts i arbetsgrupperna. Detta visar på vikten av kontinuitet bland tjänstemän och konsulter och att en situation med nya idéer från boende, föräldrar, lärare och elever måste kunna hanteras i en långdragen process, särskilt i ett skolprojekt.

Fagersjöskolans skolgård

Fagersjöskolans skolgård är vackert belägen med naturmark och berghällar och utsikt mot sjön Magelungen. Våren 1997 engagerade sig elever, lärare och föräldrar i en skolgårdsupprustning tillsammans med ytterstadssatsningen och SISAB. Mot slutet av året fanns ett skissförslag som utarbetats av SISAB:s konsult. Det innehöll förslag med förråd, klätterställning, scen, kompostering, cykelställ och skolans framsida "Torget". Det fanns dock vissa föräldrar som ville göra skolgården till något mera, ett skapande uterum som skulle kunna användas och utvecklas på rasterna, i skolarbetet och på fritiden. Idén kom från Movium på Sveriges lantbruksuniversitet. Man ville ge skolan en profil med Stockholms vackraste och mest pedagogiskt utformade skolgård. Under 1998 hände inte mycket och skolgårdsupprustningen saknade finansiering. Under 1999 prioriterade inte stadsdelsnämnden skolgårdsupprustningen högst och gatu- och fastighetsnämnden tillstyrkte inte p.g.a. de oklara förhållandena när det gällde finansieringen av åtgärder på SISAB:s fastigheter i ytterstadssatsningen.

I maj 1999 ville en förälder aktualisera skolgårdsupprustningen igen och bad ytterstadssatsningens projektledare blåsa liv i arbetsgruppen. Under 1999 hade samverkansgruppen skolgårdsupprustningen uppe flera gånger och fick veta att den inte blev aktuell förrän SISAB ordnat en finansiering. Strax före jul 1999 väcktes återigen hoppet om att SISAB skulle finansiera projektet och det bildades en ny arbetsgrupp i ytterstadssatsningen. I budgeten för år 2000 hade SISAB med skolgårdsupprustningen som en planerad åtgärd.

Ordförande i Fagersjö byalag fick år 2000 genom ett samtal från SISAB veta att upprustningen av duschar, toaletter och omklädningsrum i skolans gymnastiksal skulle bekostas inom ramen för ytterstadssatsningen samt att skolgården skulle renoveras. Ordförande påminde om att elever, lärare och föräldrar ville vara med i skolgårdsupprustningen. Renoveringen av duscharna mm genomfördes sommaren 2000 och SISAB begärde i efterhand att stadsdelsnämnden skulle godkänna projektet som ett ytterstadssatsningsprojekt. Även om projektet inte hanterades korrekt i ytterstadssatsningens beslutsprocess så protesterade ingen mot renoveringen.

Hösten 2000 tog rektorn initiativ till ett möte i skolan om skolgårdsupprustningen med föräldrar, personal och SISAB och kallade även in ytterstadssatsningens projektledare. SISAB bekostade en ny konsult och ville ha ett förslag från arbetsgruppen senast 1 februari 2001. Strax därefter hölls ett upptaktsmöte i Fagersjö om skolgårdsupprustningen. En arbetsgrupp med elever, personal och föräldrar satte igång arbetet igen med stort engagemang. SISAB deltog ibland på arbetsgruppsmötena. Den nya konsulten, en arkitekt från stiftelsen Skolans uterum, som arbetade utifrån lärandet, d v s skolgården skulle bli ett klassrum knöts till arbetsgruppen. SISAB knöt även en landskapsarkitekt till arbetsgruppen. Arbetsgruppen ville att själva upprustningen skulle bli en del i det pedagogiska och utvecklande arbetet med personal, föräldrar och elever involverade. Föräldrarna var angelägna att eleverna inte skulle uppleva skolgårdsupprustningen som en uppifrånkommen åtgärd utan som ett projekt där de haft möjlighet att aktivt delta.

Detta förutsatte att medlen kunde disponeras över en längre tid. I oktober 2000 meddelade SISAB att de avsatta medlen fanns tillgängliga under en tvåårsperiod. Under hösten 2000 skedde så stora förändringar av det gamla förslaget att nya ritningar måste tas fram.

I SISAB:s budget för 2001 fanns skolgårdsupprustningen med. SISAB kallade till projekteringsmöte med alla konsulter och en tidplan godkändes i februari 2001 och det såg ut att hända något. Men i maj avblåstes allt arbete med förklaringen att SISAB inte kunde få tag i någon entreprenör. Då gick luften ur arbetsgruppen igen. På ett samverkansmöte i juni ställde fagersjöborna frågan om de kunde lita på att skolgårdsprojektet skulle genomföras. Allt arbete hittills hade skapat stora förväntningar hos elever, personal och föräldrar. SISAB försäkrade att pengarna fanns kvar även om inget ännu hänt. Arbetsgruppen lade sig åter i vila.

SISAB handlade upp och genomförde skolgårdsupprustningen under våren 2002 enligt de ritningar som fanns. Den pedagogiska delen med bokstäver och planteringar ska göras tillsammans med eleverna hösten 2002. Rektor vill att byalaget ska hålla i invigningen av skolgården på Fagersjödagen den 14 september och han menar att det är Stockholms vackraste skolgård.

✍ Skolgården hade till att börja med inte högsta prioritet vare sig i samverkansgruppen, stadsdelsnämnden eller gatu- och fastighetsnämnden och hann inte få någon finansiering inom gamla ytterstadssatsningen. Det var på ett sätt tur att det första skissförslaget från 1997 inte genomfördes eftersom föräldrarnas engagemang ledde till att nya idéer om en pedagogisk skolgård väcktes.

- ✍ Det har gått fem år sedan den första arbetsgruppen startade tills det blev något resultat. Det är en mycket lång tid med tanke på att de elever som då gick i skolan knappast fanns kvar på slutet. Trots alla förseningar fanns engagemanget kvar bland elever, lärare och föräldrar.

Sätraskolan

Vid det första samverkansmötet i ytterstadssatsningen i Sättra 1997 bildades en arbetsgrupp för förbättring och upprustning av Sätraskolans skolgård med skolpersonal, elever och föräldrar. Arbetsgruppen hade sitt ursprung i en skolgårdsgrupp som etablerades redan i mitten av nittiotalet. Gruppens hade idéer om en trevligare och mer lekanpassad skolgård för de olika åldrarna, med olika sport- och lektytor, lusthus, vindskydd, vattentrappa, sittgrupper för elevarbete utomhus mm. Miljöaspekter var viktiga, man ville ha källsorteringsytor, återvinningsstationer och sopkorporationer. I januari 1998 godkände samverkansgruppen ett program för upprustning av Sätraskolan, som enhälligt hade tillstyrkts av skolans förvaltningsråd. Upprustningsförslaget skulle omfatta förbättrade entréer, sittgrupper, utomhusklassrum, en utomhusscen samt åtgärder för en pedagogisk miljöasatsning med total hantering av matavfallet. En tillbyggnad som skulle innehålla ett nytt skolbibliotek, mediatek, fritidsklubb för mellanstadiebarn, rastverksamhetsyta samt lokaler för ungdom, alternativ fritidsgård, lyftes ur projektet eftersom det enligt då gällande regler för finansiering inte skulle vara genomförbart.

Förslaget förankrades i stadsdelnämnden och gick därefter till gatu- och fastighetsnämnden för beslut. Skolgårdsupprustningen hade hög prioritet tillsammans med skateboardbanan. I december 1998 pågick en detaljprojektering av skolgårdsupprustningen och entreprenör skulle upphandlas så fort finansieringen var klar. Redovisning av ytterstadssatsningen 1995-98 till Skärholmens stadsdelsnämnd angavs att finansieringen av skolgårdsombyggnaden inte var klar. I januari 1999 lämnades samverkansgruppens prioritering av projekten till stadsdelsnämnden och där låg Sätraskolan på första plats. Stadsdelsförvaltningen hade gjort samma bedömning.

I april 1999 konstaterades att skolgårdar inte var medtagna i de prioriteringsförslag som stadsdelsnämnderna lämnat till gatu- och fastighetskontoret för beslut, eftersom man inte hittat någon lämplig finansieringsform. Nya redovisningsregler gjorde det omöjligt för gatu- och fastighetskontoret att använda ytterstadssatsningspengar till genomförandet. Gatu- och fastighetsnämndens godkände i maj de föreslagna investeringarna, som alltså inte omfattade Sätraskolans skolgård: "Härutöver uppdrar nämnden åt kontoret att skyndsamt söka finna former för bl.a. upprustningar av skolgårdar enligt stadsdelsnämndernas beslut."

Inför gatu- och fastighetsnämndens sammanträde i oktober 1999 - då beslut skulle fattas om ytterstadssatsningens projekt under år 2000 - gav samverkansgruppen återigen Sätraskolans skolgård högsta prioritet till stadsdelsnämnden, som vidarebefordrade samma prioritering till gatu- och fastighetskontoret som i sin tur återigen avvisade förslaget.

I budget för 2000 beslöt kommunfullmäktige att SISAB skulle avsätta 30 mkr i sin underhållsbudget för åtgärder som beslutats om inom ytterstadssatsningen, vilket innebar att arbetet med Sätmaskolan äntligen kunde påbörjas. I juni 2000 var projekteringen av skolgården klar och upprustningsarbetena hade påbörjats. Projektet delades upp i tre etapper och varje etapp handlades upp separat. En projektledare, anställd av SISAB, har följt projektet hela tiden och hållit samman det. I september var en gymnastikhall och två skolsalar klara medan upprustningen pågick på den övre skolgården, där de yngre barnen går. Man avvaktade med den nedre skolgården för att insatserna inte skulle kollidera med en pågående ombyggnad inne i skolan.

I maj 2001 lämnade arbetsgruppen till samverkansgruppen ett förslag till etapp 3, ett elevcafé i anslutning till skolgården på Sätmaskolan, med följande beskrivning: ”I samband med övrig upprustning i etapp 2 på Sätmaskolans skolgård sommaren 2001 planeras ett miljörum för källsortering, kompostering och miljöutställning. I grundplaneringen ingick en tekniskt avancerad utrustning med en elektriskt roterad komposttank, sopkomprimator och kartongpress. Skolans miljöarbete har sedan dess förändrats från fullskalig kompostering av matavfall till kompostering i pedagogiskt syfte. Skolans befintliga komposteringskärl fungerar bra för kompostering i pedagogiskt syfte. Källsortering kvarstår som en viktig del av skolans miljöarbete. Sopkomprimator anser skolan sig inte behöva, och en kartongpress finns inplanerad i skolkökens ombyggnadsritning. Skolan behöver inte dubbel utrustning. Skolgårdsgruppen har nu ett nytt förslag i samband med att kostnaderna för miljörummet minskar och skolans utvecklingsplan förändrats. I planeringen ingår ett starkt önskemål om ett litet kök i anslutning till en elevcafeteria med uteservering på skolgården. Utemiljön till serveringen finns inlagd i planeringen för etapp 3 i skolgårdsprojektet. Ett nytt kök i anslutning behövs dock. Elevcafeterian ska vara personalbemannad och skötas tillsammans med elever. Målet är att skapa en trevligare miljö ute och inomhus med ökad trivsel, delaktighet och ansvarstagande.”

Mötet tillstyrkte förslaget och gav skolgårdsgruppen fria händer att tillsammans med SISAB och deras konsulter utforma köket utan ytterligare beslut av samverkansgruppen. Förslaget tillstyrktes av stadsdelsnämnden i juni 2001.

Ett kompletterande förslag lades i november 2001 om att SISAB vill använda sina ytterstadssatsningsmedel till renovering och ommålning av Sätmaskolans fasader: ”SISAB har en budget för ytterstadssatsningar 2002 som skulle kunna inrymma fasadupprustningen. Om det inte blev ett ytterstadssatsningsprojekt så måste kostnaden tas av SISABs ordinarie underhållsbudget och skulle inte komma till stånd förrän 2004. I Sätmaskolan finns en arbetsgrupp, bestående av personal, elever och föräldrarepresentanter, som arbetat med skolgårdsupprustningen och som kan fortsätta sitt samarbete med SISAB avseende fasadupprustningen.” Samverkansgruppen tillstyrkte förslaget och stadsdelsnämnden godkände det i november 2001. Detaljprojektering har skett under våren 2002, i samråd med den arbetsgrupp som följt och påverkat skolans upprustning under alla faser, och arbetena planeras kunna sätta igång. Projektets kompostering av Sätmaskolan har varit aktuellt under lång tid och arbetsgruppen har lagt stora resurser på projektet under hela ytterstadssatsningens

tid. Projektet har också haft hög prioritet bland projekten i Sättra. Trots att projektet drabbades av bakslag under våren 1999 när det stod klart att inga skolprojekt kunde beviljas finansiering inom ramen för den dåvarande ytterstadssatsningen har arbetsgruppen fortsatt sitt arbete. När den nya ytterstadssatsningen från år 2000 aktivt även involverade SISAB kunde det redan väl genomarbetade förslaget ligga till grund för beslut och snabbt påbörjat genomförande.

Akalla Centrum

Akalla centrum längs Sibeliushöjden är omvänt dåligt planerat. Varken boende eller anställda konsulter har under den gamla ytterstadssatsningen kommit fram till några realistiska lösningar. En förutsättning för en upprustning har varit att uppnå en bra trafiklösning. Det har gällt att komma tillrätta med den olaga trafiken på Sibeliushöjden, varuförsörjningen till butikerna, bättre tillfarter till centrum och bättre parkering. Hösten 1999 ändrade projektledningen inriktning på arbetet utifrån erfarenheter av Husby centrum's upprustning. En konsult fick uppdraget att ta fram en handlingsplan för att stärka centrum som handels- och mötesplats. Framtagandet av planen skedde i samråd med företagare och företagarförening, centrum- och trafikgruppen, fastighetsägarna, stadsdelsförvaltningen samt gatu- och fastighetskontoret. Ett samverkansgruppsmöte i mars 2000 godkände planen och en projektgrupp bestående av berörda aktörer samt ytterstadssatsningens projektledare som sammankallande tillsattes. Planen föreslog ett 30-tal konkreta åtgärder för de närmaste åren. Varje åtgärd var kopplad till en ansvarig utförare. Svenska Bostäder och gatu- och fastighetskontoret avsatte medel för upprustning av faren respektive torgen och Sibeliushöjden i 2002 års budget. Kombinationen av projektledarens och konsultens insatser blev avgörande för att vända utvecklingen. Det förlösande var konsultens förslag att satsa på de båda torgen för kommersiell verksamhet och låta den mellanliggande Sibeliushöjdens lokaler användas för verksamheter som är mindre beroende av ett läge vid t-banepinggångarna. Samtidigt som idén att satsa på torgen lades fram uppstod lediga lokaler vid Östra torget genom Svenska Bostäders flytt av områdeskontoret till Husby. Enligt fler aktörer var handlingsplanen den plattform som gjorde att de kände sig delaktiga i processen.

Handlingsplanens lösning för trafiken i centrum visade sig dock inte vara lika självklar. På ett öppet möte om trafiken framfördes protester från en grupp hyresgäster angående lösningen med trafik på gårdsgatorna. Varken Svenska Bostäder eller gatu- och fastighetskontoret visade sig särskilt nöjda med handlingsplanens lösning trots att de hade godkänt den. En konsult fick då i uppdrag att göra en utredning om farens möjligheter för varutransporter. Trafikutredningen, som drog ut på tiden, resulterade sommaren 2001 i förslaget att rusta upp och använda faren.

Berörda politiker hade inte insett att upprustningen av Akalla centrum kommit in i ett produktivt skede och ifrågasatte att upprustningen drog ut på tiden. Flera skrivelser från politiker angående läget hade inkommit under sommaren 2001. I september 2001

lades en lägesrapport i gatu- och fastighetsnämnden. Den återremitterades då utredningen och analysen av faren saknades. Chefen för Region Ytterstad ingrep och avsatte mer eller mindre ytterstadssatsningens projektledare och ställde in planerade möten i projektgruppen. I december 2001 hade bråket lagt sig och ytterstadssatsningens projektledare återupptog arbetet i projektgruppen.

Under år 2001 genomfördes delar av handlingsplanen. Svenska Bostäder omvandlade sin områdeslokal vid Östra torget till butikslokaler samt rev parkeringsdäcket och ersatte det med en markparkering för att göra denna del av centrum mer levande. Beslut fattades om upprustningen av faren och Svenska Bostäder påbörjade arbetet. Gatu- och fastighetskontorets anlitate under hösten en konsult för upprustningen av torgen och Sibeliusgången. Konsultens arbete förankrades i projektgruppen och godkändes i mars 2002 av en grupp bestående av representanter för lokala hyresgästföreningar, bostadsrättsföreningar och företagareföreningen i Akalla. Beslutet om genomförandet togs i gatu- och fastighetsnämnden i juni 2002. Anläggningsarbetet planerades att påbörjas hösten 2002. Handlingsplanen, som omfattade alla aspekter och aktörer i upprustningen, främjade resultatet

- ✍ Ytterstadssatsningens projektledarens insatser som samordnare och ledare av processen främjade resultatet
- ✍ Politikernas och ansvariga tjänstemäns dåliga kunskap om processen ledde till åtgärder som fördröjde den dvs. fick motsatt effekt mot den önskade.

Rinkeby Torg

År 1997 lades ett åtgärdsprogram för upprustningen av Rinkeby torg fram av boende och miljöansvarig i stadsdelsförvaltningen. Samverkansgruppen godkände förslaget och ansökte om medel från gatu- och fastighetskontoret för upprustningen. Stadsdelsnämnden tillstyrkte under förutsättning att medel erhöles. I oktober 1999 godkände gatu- och fastighetsnämnden medel till projektering och genomförande.

På hösten 1999 kallade projektledaren i ytterstadssatsningen till det första mötet med boende. Samtidigt kontaktades gatu- och fastighetskontoret för hjälp med val av en konsult. Regelbundna möten hölls sedan under hela processen med en arbetsgrupp bestående av boende, representanter för gatu- och fastighetskontoret, stadsdelsförvaltningen, företagareföreningen, Svenska Bostäder, handikapprådet samt den anlitate landskapsarkitekten. I gatu- och fastighetskontorets startpromemoria reglerades ansvaret för processen. Ytterstadssatsningens projektledare ansvarade för kontakterna ute i Rinkeby samt kallade till och höll i mötena i arbetsgruppen. När detaljprojekteringen startade sammankallade gatu- och fastighetskontorets projektledare till tekniska möten för projektering och samordning. En kontinuerlig återföring av projekteringsprocessen skedde på möten med arbetsgruppen. Programförslaget ställdes ut på medborgarkontoret och Rinkeby Marknad. I anslutning till utställningen kunde medborgarna lämna in förslag och synpunkter.

Programförslaget godkändes under våren 2000 av parterna. Förslaget innebar förbättringar med bl.a. nya plattor med markvärme, översyn av soffor, krukor och papperskorgar samt förnyad belysning. Detaljprojekteringen påbörjades efter sommaren 2000 och avslutades i december samma år. En provbelysning av torget genomfördes då medborgarnas synpunkter beaktades. En utökning av antalet parkeringsplatser på Skårbygränd diskuterades men utan resultat. Det förutsatte en samordning mellan stadens mark och Svenska Bostäders som inte gick att få till stånd. Byggstarten ägde rum i april 2001 och slutbesiktningen gjordes i november 2001. Ytterstadssatsningens projektledare hölls hela tiden underrättad om tidsplaner och byggfrågor som kunde vara angelägna att diskutera och förankra lokalt.

Svenska Bostäder var med och finansierade en mindre andel av torgets ombyggnad motsvarande deras underhållsansvar. Svenska Bostäders deltagande fördröjde projekteringstiden något och skapade en del extra kostnader för gatu- och fastighetskontoret. Entreprenörerna hade t.ex. koordinerat sina arbeten när Svenska Bostäder kom in med sitt önskemål att iordningställa tätskiktet i ett betongdäck. Den andra fördröjningen uppstod när Svenska Bostäder på ett sent stadium lät meddela att Vivo skulle bygga ut sin butik vilket krävde detaljplaneändring. Det blev ingen utbyggnad. Gatu- och fastighetskontoret planerade ändå för en eventuell framtida utbyggnad genom att möjliggöra avstängning av markvärmen.

- ✍ Alla inblandade aktörer har övervägande positivt att säga om processen. Alla nämner indirekt öppenheten i processen som en viktig faktor och att den berodde på de två projektledarnas insatser. De var bra att en arbetsfördelning mellan aktörer som var nödvändiga för processens genomförande bestämdes tidigt. Det resulterade i ett bra samarbete mellan aktörerna. Arbetsgruppen fungerade utmärkt som arbetsgrupp mellan de berörda aktörerna och som det bollplank som behövdes för att gatu- och fastighetskontoret skulle göra ett bra arbete. Det var en stor fördel för projektets lokala förankring att ytterstadssatsningen fanns.
- ✍ Gatu- och fastighetskontorets projektledares val att ta ansvar för hela processen från program till slutbesiktning underlättade informationen till de övriga aktörerna under processens alla olika skeden.
- ✍ Det enda som kunde ha fungerat bättre var boendedialogen. Ett fåtal rinkebybor deltog i processen. Ytterstadssatsningen i Rinkeby har sedan starten 1996 haft svårt att nå ut till medborgarna och upprustningen av Rinkeby torg var inget undantag i det avseendet.

Tensta Centrum

I den gamla ytterstadssatsningen diskuterades en upprustning av hela centrum och föreslogs en rad åtgärder som berörde flera aktörer. Ytterstadssatsningen upphandlade en lokal arkitekt från Ytterstadskonsulten, ett projekt inom den gamla ytterstadssatsningen för att tillvara lokal kompetens av fackutbildade arbetslösa i ytterstadssatsningens stadsdelar. Arkitekten arbetade tillsammans med centrumgruppens medlemmar men utan kontakt med ansvariga på gatu- och

fastighetskontoret. Det resulterade i att mycket arbete lades ned förgäves och därmed fördröjde genomförandet. Gatu- och fastighetskontoret kunde inte använda ritningarna utan handlade upp en ny konsult som började om från början med programhandlingarna. Centrumgruppens deltagare hade då redan tappat intresset och gruppen decimerats och den lokalt anlitade arkitekten ansåg sig förbigången.

Gatu- och fastighetskontorets del av upprustningen gällde utomhusmiljön på Gullingeplan söder om gallerian, Tenstagången, Taxingeplan och Tenstaplan. I mars 1999 fattade stadsdelsnämnden beslutet att be gatu- och fastighetsnämnden göra en förstudie och medel avsattes för en sådan. Förstudien presenterades på ett samverkansgruppsmöte i februari 2000. Samtidigt meddelade gatu- och fastighetskontoret att upprustningen av Tensta centrum inte hade prioriterats i gatu- och fastighetskontorets ordinarie budget. Upprustningen av Rinkeby torg låg t ex före vilket tenstaborna tyckte var en felaktig prioritering. Ytterstadssatsningen och gatu- och fastighetskontorets projektledare kom då överens om att flytta över gatu- och fastighetskontorets beslutade medel för upprustning av gång- och cykelvägar i Tensta till upprustningen av Gullingeplan. En upprustning av den södra sidan var den mest angelägna. Knarklangningen där var ett stort problem som diskuterats länge. Möten om detta hade hållits, en namninsamling om fler närpoliserna hade genomförts och resulterat i bl.a. 500 namnunderskrifter och en uppvaktning hos justitieministern. På samverkansgruppens möte i augusti 2000 presenterades de färdiga planerna för upprustningen av Gullingeplan. Under 2001 genomfördes deltaljprojekteringen. Ombyggnaden startade i november 2001 och blev klar till sommaren 2002. Gatu- och fastighetskontorets tidplan för projektering respektive genomförande av upprustningen av Tenstagången planerades till hösten 2002 och 2003.

Svenska Bostäders del av upprustningen berör främst gallerian. Centrumgruppen skrev 1999 till Svenska Bostäders styrelse angående medel till programarbete för upprustningen av gallerian. Efter sommaren presenterade Svenska Bostäder ett första förslag till upprustning och i februari 2000 godkände samverkansgruppen etapp 1 av upprustningen. Den omfattade ny färgsättning, skyltning, belysning ny entré till Vivo-hallen från gallerian samt en del förändringar av butiksytor och omflyttningar av butiker. Gallergrindar skulle installeras så att en mindre del av gallerians norra del i anslutning till restaurangen skulle kunna hållas öppen kvällstid. Ventilationen hade redan åtgärdats. Samverkansgruppen var kritisk till att bankomaten fortfarande hamnade innanför den stängda gallerian på kvällstid. Alla åtgärderna i etapp 1 hade våren 2002 inte genomförts. Den nya entrén till Vivo-hallen saknades beroende på att två butiker behövde flytta, vilket förutsatte lediga lokaler i ett läge som butikerna kunde acceptera. Etapp 2 av upprustningen gällde framförallt omflyttning av butiker. Bocentrum, Svenska Bostäders områdeslokal, hade nyligen flyttat och Systembolaget, som ligger vägg i vägg med Bocentrum, hade minskat sin lokalyta vilket skapade nya möjligheter. De lediga lokalerna uppgår till sammanlagt 1000 m² och ligger i det bästa affärsområdet. CentrumKompaniet, som 2001 övertog förvaltningen från Svenska Bostäder, har undersökt olika alternativ för de lediga lokalernas användning. I juni 2002 stod lokalerna fortfarande tomma.

- ✍ Aktörernas avvaktade hållning för att hitta lösningar som bättre gynnade egna intressen hämmade processen och framförallt de boendes engagemang.
- ✍ Osäkerhet om pengarna under flera skeden i processen hämmade processen och gjorde att den drog ut på tiden vilket också påverkade engagemanget.
- ✍ Den bristande samordningen mellan aktörerna hämmade processen och resultatet.

Lekplatsen Ekotemplet i Hässelby gård

Upprustning av parklekar och lekplatser i Hässelby Gård började diskuteras redan 1996 i arbetsgruppen Barn och ungdom i gamla ytterstadssatsningen. Först togs parklekarna Hässelängen och Labyrinten upp och 1997 även lekplatsen Ekotemplet.

Ekotemplet är en lekplats med lekredskap och några mycket enkla stugor och inte någon kommunal parklek som har personal. Sedan början av 90-talet hade en kvinna boende i Hässelby gård en uppgörelse med Stockholm fritid om att arrendera stugorna. I en stuga hade hon second-hand affär och dessutom tog hon hand om barn i privat regi. Hennes privata ”parklek” var öppen på förmiddagar och eftermiddagar. Föräldrar och dagmammor hade Ekotemplet som en uppskattad träffpunkt. De saknade dock en toalett och kvinnan samlade en lång lista med namn som ville ha det och vände sig till ytterstadssatsningen.

När Ekotemplet kom upp i gamla ytterstadssatsningen ville stadsdelsförvaltningen inte bekosta vatten till en toalett eftersom det bara var en lekplats och ingen parklek. Istället förordades en allmän upprustning av lekplatsen.

Genom gamla ytterstadssatsningens försorg kopplades två arkitekter från Ytterstadskonsulten in under hösten/vintern 97-98. De ritade skisser över idéer och förslag som kom från mammor, barn och verksamma på lekplatsen. Programmet omfattade upprustning av lekplatsen samt om- och tillbyggnad av stugorna med en toalett. Skisserna visades på samverkansgruppen som godkände alla åtgärder för vidare projektering utom toaletten och upprustning av stugorna. Projektledaren, som tagit intryck av stadsdelsförvaltningens inställning, hade ett finger med i det beslutet.

Arbetsgruppen gav inte upp tanken på upprustade stugor och toalett och samarbetet med arkitekterna fortsatte. På samverkansgruppen i början av 1998 visades deras nya skisser. Där diskuterades hur upprustningen av stugorna skulle finansieras inom ytterstadssatsningen när de var uthyrda till en privatperson. Samverkansgruppen föreslog att arbetsgruppen skulle återkomma med förslag, vilket aldrig skedde. I november 1998 fanns Ekotemplet med som ett ofinansierat projekt i gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande. Kostnaden var inte så hög och kunde knappast ha beräknats på arbetsgruppens skisser. Arbetsgruppens och konsultens slutliga skisser var dessutom inte klara förrän i januari 1999. Strax därefter begärde projektledaren medel för investeringar inom ramen för ytterstadssatsningen i Hässelby Gård. Lekplatsen fanns med men stugorna och toaletten saknades. Stadsdelsnämnden prioriterade Ekotemplet lågt, som nummer fem av sex. Stadsdelsnämnden åtog sig en något högre driftskostnad för Ekotemplet och ärendet gick vidare till gatu- och fastighetskontoret för genomförande trots stadsdelsnämndens låga prioritering.

Gatu- och fastighetskontorets genomförare handlade upp en ny konsult för att ta fram förfrågningsunderlag. Under tiden mars-juni 2000 träffade konsulten regelbundet tjänstemännen på gatu- och fastighetskontoret och stadsdelsförvaltningen och diskuterade olika förslag. I början var även arbetsgruppen med men efterhand upplöstes den. I september 2000 skickade konsulten det färdiga förfrågningsunderlaget till gatu- och fastighetskontoret och stadsdelsförvaltningen och därefter har denne inte hört något. Tanken var då att arbetet skulle komma i gång direkt med upphandling och igångsättning samma höst och lekplatsen skulle vara färdig till våren 2001. Tjänstemännen på gatu- och fastighetskontoret ringde till kvinnan som hade den privata parkleken vintern 2000 och sade att Ekotemplet var uppskjutet till 2002. Hösten 2001 bytte tjänstemannen arbete och slutade på gatu- och fastighetskontoret.

Nästa gång prioriterade stadsdelsnämnden Ekotemplet på fjärde plats av åtta mycket angelägna projekt när gatu- och fastighetskontorets verksamhetsplan för 2002 var ute på remiss. Gatu- och fastighetskontoret lade därefter in Ekotemplet för år 2003, vilket föranledde stadsdelsförvaltningen att protestera.

Den 18 oktober 2001 skrev chefen för tekniska avdelningen tillika projektledare för ytterstadssatsningen i Hässelby gård ett brev till gatu- och fastighetskontoret och undrade varför upprustningen inte hade blivit av trots tidigare utfästelser och bad gatu- och fastighetskontoret prioritera lekplatsen Ekotemplet. Projektledaren påpekade också att det var viktigt att kommunicera ut till boende i ett tidigt skede om det skedde förändringar i genomförandet av projekt inom ytterstadssatsningens regi för att undvika negativa reaktioner.

- ✍ Stadsdelsnämnden gav först Ekotemplet låg prioritet, nummer fem av sex i mars 1999. Detta påverkade troligen gatu- och fastighetskontorets ändrade prioritering i senare skede. Det är viktigt att hålla en och samma linje hos förvaltningarna.
- ✍ Arbetsgruppen fick fortsätta utarbeta skisser på hur man ville ha sin lekplats med hjälp av en konsult som anlätades av gamla ytterstadssatsningen trots att dessa skisser i själva verket var orealistiska. De stred också mot de fattade besluten både i samverkansgruppen och stadsdelsnämnden. Gatu- och fastighetskontorets konsult gjorde om programmet i samarbete med kontorets tjänstemän, stadsdelsförvaltningen och arbetsgruppen så länge den fanns kvar. Stugorna ingick inte i den konsultens uppdrag.
- ✍ Det tog fyra år efter det att arbetsgruppen startade innan stadsdelsnämnden prioriterade Ekotemplet bland sina mycket angelägna projekt inom gatu- och fastighetskontorets ordinarie budget. Under tiden hann arbetsgruppen tappa sugen. Det blev inte som de önskat. Gatu- och fastighetskontoret handlade inte upp Ekotemplet som planerat hösten 2000 antagligen på grund av stadsdelsnämndens tidigare nedprioritering. Den privata parkleken och second-handbutiken hann lämna lekplatsen och stugorna utsattes för bränder och förstörelse innan stadsdelsförvaltningen reagerade.

Korsningen Örbyleden-Lingvägen i Hökarängen

Hökarängsborna hade länge önskat en minskning av störningarna från Örbyleden och helst velat förlägga den i tunnel förbi Hökarängen. I slutet av år 1997 försökte projektledaren i ytterstadssatsningen begränsa frågan till att omfatta rondellen i korsningen Örbyleden-Lingvägen för att skapa ett realistiskt ytterstadssatsningsprojekt. Ett år senare diskuterades fortfarande tunnelalternativet och samverkansgruppen beslutade sig för att begära upprustning och förnyelse av gatu- och trafikmiljön i korsningen samt en utredning om Örbyleden i tunnel alternativt dragning norr om Söderledskyrkan. I februari 1999 gav samverkansgruppen upprustning av korsningen prioritet tre av nio vilande ytterstadssatsningsprojekt och stadsdelsnämnden beslutade att ge samma prioritering. Projektet tillstyrktes inte av gatu- och fastighetsnämnden med motiveringen att totalkostnaden på 9 mkr, varav SL skulle tillskjuta 2 mkr, inte rymdes inom gatu- och fastighetsnämndens budget.

Samverkansgruppen fortsatte att prioritera upprustning av korsningen och gatu- och fastighetsnämnden avsatte medel under år 2000 för projektering av en ombyggnad. Samverkansgruppen ansåg i mars 2000 att korsningen var den viktigaste frågan för ytterstadssatsningen i Hökarängen och undrade var i processen den befann sig. Ett par månader senare kom två tjänstemän på gatu- och fastighetskontoret ut till samverkansgruppen och gav en redovisning av läget. Boende ville att handikappfrågorna uppmärksammades i projekteringen. Gatu- och fastighetskontoret gav ett optimistiskt löfte att ombyggnaden skulle påbörjas våren 2001.

Det hände inte mycket förrän SL under våren 2001 visade sig beredd att gå in med sin del i finansieringen för flyttning av busshållplatserna.

I maj 2001 kom ånyo de två tjänstemännen från gatu- och fastighetskontoret ut till samverkansgruppen för att informera om hur långt projektet kommit. Gatu- och fastighetskontoret visade ett förslag hur rondellen skulle byggas om till signalreglerad fyrvägs korsning. Boende protesterade mot att trafikleden vidgades och därmed kom att ligga ännu närmare bostadshusen och ett daghem. Gatu- och fastighetskontoret påpekade att denna utvidgning stämde helt med den detaljplan som fastställdes för några år sedan. Boende påminde om att den lokala hyresgästföreningen hade protesterat då också. En konkret synpunkt som fördes fram var att synskadade kräver övergångsställen som är raka och vinkelräta mot trottoarkanten. Det var svårt att åstadkomma detta i korsningen.

Stadsdelsnämnden gav upprustning av korsningen högsta prioritet i remissen till gatu- och fastighetskontorets verksamhetsplan för 2002. Projektledaren kallade boende till ett informationsmöte i november 2001. Då kom förutom de två tjänstemännen från gatu- och fastighetskontoret även två representanter från konsulten. Konsulten hade haft en dialog med lokala handikapporganisationen och redovisade ett genomarbetat förslag som vann starkt bifall. Detta trots att leden låg nära bebyggelsen och inte i tunnel. Gatu- och fastighetskontoret hade haft nytta av samarbetet med boende genom att man kommit på en helt ny lösning med snedställd kantsten så att synskadade fick det vinkelräta övergångsställe som de önskade.

✍ Gatu- och fastighetskontorets tjänstemän har varit ute på flera möten i stadsdelen inom ramen för ytterstadssatsningen under ett par års tid. Tjänstemännen menar

att de i princip skulle kunnat haft denna kontakt med medborgarna även utan ytterstadssatsningen. Utan medverkan från ytterstadssatsningens projektledare och boende hade förmodligen inte processen blivit så bra. Den innehöll därmed flera informationstillfällen och möten.

Mera vatten i Skärholmen

En arbetsgrupp för miljö/ekologi i Sättra ägnade sina ansträngningar under ytterstadssatsningens första vår 1997 bl.a. åt projektet "Sättraån – återfå sin frihet". Målet med projektet var att återföra rinnande vatten i stadsdelen Skärholmen och samtidigt rena dagvatten som rinner till dricksvattentäkten Mälaren. En person som var aktiv inom stockholmspartiet hade ursprungligen tagit upp frågan med motivet att få vatten i bostadsmiljön, och då var inte den ekologiska aspekten så tung. Samverkansgruppen godkände i maj att en inriktning i Agenda 21-anda skulle präglade ytterstadssatsningens insatser i Sättra, t ex lokalt omhändertagande av dagvatten, återställande av naturliga lopp i möjligaste mån som Sättraån, bäckraviner och våtmarker, skapande av naturreservat, fler odlingslotter etc. Under våren 1998 diskuterade samverkansgruppen hur man kunde få naturliga, levande och vackra inslag av vatten i stadsdelen, vad man kunde göra för att dagvattnet skulle bli renare innan det rann ut och smutsade ner Mälaren och vad man kunde göra för att bidra till bättre ekologisk mångfald. Detta var upptakten till ett möte om vattenmiljöer i Skärholmen med bl a information om stadens program för hantering av dagvatten. Programmedel för projektet "Återge Sättraån dess frihet" beviljades. En utredning gjordes om möjligheten att återföra vatten till Sättraån genom fördämning i övre delen av åfåran. En slutsats blev att en förutsättning för mer vatten var en fördämning, antingen genom en damm eller ett underjordsmagasin eftersom dagvattnet kommer stötvis. Idén om att pumpa upp vatten var inte acceptabel ur kretsloppsperspektiv.

En utredning vid gatu- och fastighetskontoret om flora och fauna att ta hänsyn till vid en eventuell friläggning pågick under hösten 2000 och under vintern gick deras "Förslag till åtgärder inom projektet Mera vatten i Skärholmen" på remiss. I mars 2001 lämnade Skärholmens stadsdelsförvaltning, enheten för teknik och miljö, sitt svar: "Inom ytterstadssatsningen väcktes en idé om att återföra delar av dagvattnet till våra vattendrag. Medel från ytterstadssatsningen bekostade en serie av provtagningar i Sättraån tillsammans med gatu- och fastighetskontorets eklog. Projektet var av stort intresse så det ledde till fortsatta undersökningar. Stadsdelsförvaltningen och gatu- och fastighetskontoret bjöd in till två samrådsmöten under hösten 2000, där boende i berörda områden kunde ställa frågor och se en utställning. Stadsdelsförvaltningen stödjer gatu- och fastighetskontorets prioritering av åtgärdsförslagen för Sättraån, förslag A, en öppen damm vid lekparken och för Skärholmsbäcken förslag E, en öppen damm." Stadsdelsnämnden beslöt att anta de av gatu- och fastighetskontoret prioriterade åtgärderna för både Sättraån och Skärholmsbäcken.

Som nästa steg i processen bjöd stadsdelsförvaltningen och gatu- och fastighetskontoret i augusti 2001 gemensamt in berörda boende och verksamma i

stadsdelarna att delta i en referensgrupp för projektet. Inbjudan sändes ut i till bostadsrättsföreningar i området, till byalagen och samhällsföreningarna i Skärholmen, Bredäng, Sättra och Vårberg, till Sättraskolan samt Skärholmens fritidsträdgårdsförening m.fl. intresseföreningar i stadsdelarna. Stadsdelsförvaltningen och gatu- och fastighetskontoret ville ge möjlighet för närboende och intressenter att delta som referenspersoner. Syftet med referensgruppsmötena var att sprida information, föra en dialog och ta del av lokalkännedom och synpunkter. Mötet skulle inte ha någon beslutande funktion, men synpunkterna skulle komma att behandlas som referensmaterial inför det fortsatta arbetet.

Det första mötet i referensgruppen hölls i september 2001 med ett tiotal deltagare, representanter för byalagen i Skärholmen och Vårberg och ytterstadssatsningen i Sättra, bostadsrättsföreningarna i området m.fl. intressenter. Synpunkter som kom upp beträffande Skärholmsbäcken rörde säkerheten under byggtiden och utformningen i dalen. Beträffande Sättraån sades att en vacker mindre damm samt ett dike var ett bra alternativ, att olika möjligheter att samla vatten från radhusområdena i närheten till ån skulle undersökas, och att möjligheterna för fisk skulle belysas i det fortsatta arbetet. Barnsäkerhet, estetisk utformning och medverkan från boende i den fortsatta processen var viktigt för båda områdena.

Vid gruppens nästa möte i november konstaterades att Sättraån och Skärholmsbäcken hade dåligt och ibland obefintligt vattenflöde. Möjligheterna att ta till vara dagvattnet i områdena omkring och föra det till ån och bäcken utreddes inom gatu- och fastighetskontoret. Syftet var både att få en vackrare naturmiljö med porlande bäckar och ta till vara och rena dagvattnet där det hörde hemma i stället för att antingen belasta reningsverket eller rinna orenat ut i Mälaren.

Vid ett möte i december gällde samma förslag för Skärholmsbäcken som vid det föregående mötet, att ta ned dagvatten i ett öppet dike från Ekholmsvägen och att skapa en eller flera dammar utmed Skärholmsbäcken. För Sättraån hade gatu- och fastighetskontoret tagit fram ett slutgiltigt förslag att gå vidare med. Dagvatten skulle tas ner i ett öppet dike från Sättragårdsvägen till lekytan ovanför ån där en mindre grundare damm skulle byggas. Synpunkter som lämnades vid mötet var bl a att det viktigaste var att få en vattenspegel och ett flöde i ån, att det var trevligt med porlande vatten i dike från Sättragårdsvägen, och att tvärförbindelser över ån var viktiga.

I mars 2002 framfördes synpunkter bl a om stenläggning av diket i Sättraån, och på inramningen av platsen runt dammen. Tillgängligheten till parken borde ökas, vilket kunde ske genom att träd och buskar flyttades från dammens närhet till andra sidan parkvägen. Kontoret anammade synpunkterna och konsulterna skulle undersöka nya förslag i enlighet med dessa. Även de synpunkter som lämnades på utformningen av Skärholmsbäcken skulle, tillsammans med tekniska och gestaltningsmässiga förutsättningar, utgöra underlagsmaterial vid den fortsatta planeringen.

Vid ett möte i april presenterades programhandlingar varvid hänsyn hade tagits till de synpunkter som referensgruppen lämnat. Under april hölls också ett tidigt samråd enligt miljöbalken med syn på plats, varvid även några ur referensgruppen deltog. Upphandling av markarbetena är beräknade att ske under tidig höst och

anläggningsarbetena att utföras under höst – vinter- vår 2002-2003. Referensgruppen skulle skriftligt hållas informerad om arbetsläget framöver.

- ✍ Det arbetssätt som gatu- och fastighetskontoret tillämpat i projektet ”Mera vatten i Skärholmen” med en referensgrupp som aktivt deltagit i projektets utveckling har uppfattas som konstruktivt och givande av både boenderepresentanterna och tjänstemännen på gatu- och fastighetskontoret och deras konsulter. Synpunkter som lämnats av de boende har beaktats och nya lösningar har utvecklats.
- ✍ Stadsdelsförvaltningen har haft ansvar för att inbjudan till referensgruppen gick ut till berörda i stadsdelen och för att den fortsättningsvis kallades till möten. Mötena har hållit växelvis på gatu- och fastighetskontoret och på stadsdelsförvaltningen i Skärholmen. Gemensamma syner på plats har även gjorts.

Bostadsrättsföreningen Nystad i Akalla

Fastigheten Sveaborg 5 på Nystadsgatan i Akalla byggdes 1976. Den består av 87 lägenheter samt 2 lokaler med en total lokalyta på 227 m². Fastigheten ägdes av Svenska Bostäder.

I mars 2001 hölls ett första ombildningsmöte för hyresgästerna i fastigheten. Initiativtagare var två hyresgäster. Ett 30-tal hyresgäster deltog på mötet samt ytterstadssatsningens projektledare, Stockholms stadshus AB:s projektledare, representanter för SBC och SBAB. Ytterstadssatsningens projektledare informerade om det politiska uppdraget att ombilda hyresrätter till bostadsrätter och att projektledningen för ytterstadssatsningen hjälpte till med att besvara frågor från hyresgästerna. Stockholms Stadshus AB:s projektledare informerade om sitt uppdrag och den information man tagit fram som hjälp till hyresgästerna bl.a. startpaketet ”Att bilda bostadsrätt – för hyresgäster hos de kommunala bostadsföretagen”. Paketet innehåller exempel på stadgar, protokoll, dagordningar, blanketter, ansökningar och beställningsmaterial. SBC:s representant gick igenom anledningar till att ombilda och tillvägagångssätt vid ombildning och SBAB:s representant talade om lånevillkoren. Hyresgästerna ställde frågor om bl.a. värderingen av fastigheten. Det påpekades att fönstren var i dåligt skick. Ytterstadssatsningens projektledare poängterade vikten av att hyresgästerna skaffade sig inflytande över processen genom att informera Svenska Bostäder om t ex fastighetens skick. Erfarenheter förmedlades från bostadsrättsombildningen Sveaborg 2, som är ett pilotprojekt för bostadsrättsombildning i ytterstadssatsningen som sedan fortsatte arbetet med bostadsrättsombildningen. I december 2001 hade 40 procent av hyresgästerna i fastigheten gått med och Svenska Bostäder kunde göra en värdering. Bostadsrättsföreningen Nystad bildades och en styrelse med 5 ledmöter utsågs. Svenska Bostäders styrelse värderade fastigheten till 36 mkr och erbjudandet att köpa den gällde fram tom den 25 april 2002. Styrelsen var nöjd med Svenska Bostäders värdering. Man hade tagit hänsyn till det eftersatta underhållet av fönstren som tagits upp på det första mötet. Föreningen gjorde med hjälp av SBC en ekonomisk plan för

den framtida verksamheten och ekonomin. Boendekalkyler gjordes med prisexempel för tre lägenhetstyper; 3 rok, 4 rok och radhus.

Hyresgästerna hade informerat sig om hur processen fortskridit genom en hemsida och via e-post kunnat ställa frågor till styrelsen. Varje måndag mellan 19.00-20.00 hade styrelsemedlemmar funnits i fastighetens gemensamhetslokal och det har också gått att ringa dit vid den tiden.

I mars 2001 var 46 hushåll eller 52,9 procent intresserade. Det var en hög siffra jämfört med tex. intresset när bostadsrättsföreningen Sveaborg 2 bildades. I januari 2002 hade 5 hushåll tillkommit och totalt var 58,6 procent av hushållen intresserade. Ingen kontakt hade då tagits med de hushåll som inte visat intresse. Ansvariga hade utsetts för varje trappuppgång. Styrelsen, SBC:s representant och en representant för bankvärlden planerade att samla hyresgästerna i varje portuppgång till möten under januari månad. Styrelsen trodde då att mellan 70 och 75 procent skulle gå med i föreningen. En önskan var att även hyresgäster som inte hade för avsikt att gå med skulle rösta för ett köp. Den som inte var med om köpet från början hade fortfarande ett halvår på sig att köpa lägenheten till det ursprungliga priset. Styrelsen hade då ingen uppfattning om hur förutsättningarna att få lån såg ut.

Föreningen hade anlitat SBC som konsult. SBC:s uppdrag var att ta emot offerten från Svenska Bostäder, göra kalkyler utifrån den för huset och för de enskilda hyresgästerna, vara med på besiktningen av huset, förmedla bankkontakter etc. Enligt SBC:s konsult handlade uppdraget till 90 procent om kommunikation med involverade aktörer såsom hyresgästerna, styrelsen och banker.

I maj 2002 informerade styrelsen Svenska Bostäder att föreningen avsåg att överta och köpa fastigheten. Svenska Bostäder var då enligt lag skyldiga att ansöka om tillstånd till försäljningen hos länsstyrelsen, vilket beräknades att ta tre månader. Datum för övertagandet sattes till den 1:a oktober 2002.

- ✍ Styrelsen har arbetat medvetet med informationsspridningen men legat ganska lågt när det gäller att propagera för en ombildning för att undvika att hyresgäster skulle känna sig tvingade att gå med. Det har inneburit att de undvikit motstånd bland de egna hyresgästerna. Men även om öppenheten från styrelsens sida varit stor så har inte så många hyresgäster hört av sig till styrelsen.
- ✍ En bidragande orsak till det välorganiserade styrelsearbetet har varit styrelsens tidigare erfarenheter av arbete i den lokala hyresgästföreningen. Det har varit en fördel att många hyresgäster redan kände varandra genom att det funnits en aktiv hyresgästförening i området som t.ex. ordnat gårdsfester.
- ✍ Argumenten för att köpa fastigheten har varit flera. Det har för många varit ett tillfälle att skaffa sig ett sparkapital. Svenska Bostäders minskande engagemang i sina fastigheter i Akalla har också varit ett motiv som förts fram. Områdeskontoret hade försvunnit från Akalla och centraliserats till ett gemensamt områdeskontor för stadsdelarna på norra Järvafältet och lokaliserats till Husby. Det har, enligt styrelsen, inneburit försämrade kontakter med Svenska Bostäder och framförallt en försämrad service för Akallas hyresgäster. Styrelsen trodde att

den trenden skulle fortsätta och att underhållet av fastigheterna skulle försämrats. Alternativet var då, enligt styrelsen, att hyresgästerna själva tog över fastigheten.

Caféetableringen i Akalla centrum

I handlingsplanen för Akalla centrum ingick att ge förutsättningar för etablering av caféer vid de båda torgen.

Svenska Bostäder hyrde våren 2001 ut en lokal vid Östra torget i Akalla centrum för caféverksamhet. Kontraktet skrevs i mars och gällde från maj 2001. När kontraktet skrevs var lokalen inte iordningställd för verksamheten. I kontraktet framgick inte heller vad caféägaren skulle åtgärda för att lokalen skulle fungera för verksamheten.

Miljöförvaltningen gjorde en besiktning av lokalen och konstaterade att Svenska Bostäder inte hade kontaktat miljöförvaltningen för en förhandsgranskning och bedömning av lokalens lämplighet för caféverksamhet. Granskningsutlåtandet konstaterade en rad brister i lokalen som behövde åtgärdas för att få starta verksamheten. Utöver miljöförvaltningens åtgärdskrav krävdes även andra åtgärder. Den av Svenska Bostäder anlitate arkitekten hade ritat dörren till lokalen för liten för att ta in kyldisken trots att kyldiskar inom EU har ett visst standardmått. Sophanteringen var inte löst trots upprepade påminnelser från caféägaren. En fettavskiljare krävdes och Svenska Bostäder hade inte skickat den lovade dispensansökan till Stockholm Vatten. En brandinspektion behövde göras. Alla kraven på Caféägaren senadotagaföppnaren med lokalen på stadsdelsnämndens majsammanträde 2001 och ställde frågan vem som var ansvarig och därmed skulle stå för kostnaderna för att lokalen skulle kunna användas för den verksamhet den hade hyrts ut för. Svenska Bostäders principiella uthyrningspolicy när det gäller lokaler är att överlåta åt hyresgästen att anpassa lokalen för det ändamål den ska användas till, enligt lokalansvarig på Svenska Bostäder. I det här fallet framgick det, enligt Svenska Bostäder, av hyran. Caféägaren var inte medveten om detta och Svenska Bostäder medgav att informationen kunde ha varit tydligare.

I början av juni var frågan om dörren, fettavskiljaren samt sophanteringen fortfarande inte löst och hälsovårdsförvaltningens slutbesiktning närmade sig. En överenskommelse mellan företagaren och Svenska Bostäder kom till stånd. Den innebar att företagaren inte behövde betala månadshyran i maj men själv skulle bekosta fettavskiljaren. Utanför cafédörren hade dessutom gatu- och fastighetskontoret byggt ett staket och en ramp för synskadade vilket hindrade framkomligheten till caféet. Handläggaren på gatu- och fastighetskontoret hade godkänt Svenska Bostäders ritning ovetande om att det handlade om en caféetablering. Caféägaren hade dessutom fått en räkning på 11 000 kr från gatu- och fastighetskontoret för hyra av uteserveringsplatsen. Hyran gällde from den 20 maj trots att kaféet ännu inte hade öppnats. Staketet togs ned efter ytterstadssatsningens projektledare tagit kontakt med gatu- och fastighetskontoret. Efter många turer fick caféägaren tillstånd att slänga soporna i hyresgästernas sopnedkast och grovsoporna i fastighetens miljöstuga. I december 2001 var frågan om ett kylsoprum fortfarande inte löst liksom fettavskiljaren eller dispensen för en sådan.

☞ Caféägaren saknade kunskap om de krav som olika myndigheter ställer på lokaler för café- och restaurangverksamhet. Svenska Bostäder förutsatte att caféägaren

kände till kraven som ställdes på lokalen och Svenska Bostäders uthyrningspolicy. Ytterstadssatsningens projektledare blev den kontaktperson som fick hjälpa caféägaren med kontakter för att få lokalen godkänd för caféverksamheten.

Föräldrakooperativa daghemmet Nor-Alshams i Husby

Det föräldrakooperativa daghemmet Nor-Alshams i Husby, som öppnade i februari 2001 är det första daghemmet i Husby som initierats av föräldrar. Daghemmets specifika inriktning är att arbeta för att ge barnen en muslimsk identitet.

Sju kvinnor startade en studiecirkel och ytterstadssatsningen stod för kursmaterialet. Studiecirkeln gav en inblick i vad det innebär att driva en förskola och fokuserade på styrelsearbete, budgetarbete och personalfrågor. Med kunskapen från studiecirkeln kunde kvinnorna bilda en interimistisk styrelse för att arbeta fram stadgar mm. Därefter kontaktade kvinnorna alla fastighetsägare i Husby. Enbart Svenska Bostäder kunde erbjuda en tillräckligt stor lokal. Efter en del förvecklingar och politiska påtryckningar fick kvinnorna tillgång till en lokal som inte var särskilt lämplig för daghemsverksamhet bl.a. beroende på att den saknade en ändamålsenlig uteplats. Det blev en temporär lösning för att verksamheten skulle kunna starta. En överenskommelse gjordes mellan Svenska Bostäder och stadsdelsförvaltningen att senast andra kvartalet 2002 ordna en ny lokal. Stadsdelsförvaltningens och utbildningsförvaltningens handläggare hade en del mindre anmärkningar på lokalen. Miljöförvaltningen hade en kravlista på åtgärder som successivt åtgärdades och brandförsvaret krävde en branddörr. Kostnaderna för detta reglerades i kontraktet så att Svenska Bostäder stod för en del och föräldrakooperativet för en del av kostnaderna. En av miljöförvaltningen och brandförsvaret godkänd lokal var ett av de krav utbildningsförvaltningen ställer på en enskilt driven barnomsorgsverksamhet för att verksamheten ska få barnomsorgspengar. Kvinnorna och deras vänner stod själva för utläggning av lokalerna. Föräldrakooperativet hade att uppfylla och/eller redovisa var det pedagogiska innehållet för verksamheten, personalens utbildning och erfarenheter, personaltätheten, barngruppens storlek och sammansättning, öppettider, föräldraavgifter, uppgifter om företagsform och vem som förestår verksamheten samt en ritning över lokalerna. En tilltänkt förskollärare hjälpte till att formulera det pedagogiska innehållet för verksamheten. En konflikt uppstod mellan kvinnorna och förskolläraren och samarbetet tog ett abrupt slut. Det visade sig svårt att få tag på en ny förskollärare. Arbetsförmedlingen kontaktades på ett tidigt stadium utan framgång. Kvinnorna annonserade i AF:s platsjournal och på Internet. Ett bemanningsföretag tog fram en förskollärare som efter några dagar fick ett mer kvalificerat arbete. Flera bemanningsföretag kontaktades till dyra kostnader utan framgång. Kvinnorna beslutade sig då för att ta in en icke behörig högskoleutbildad med närstående utbildning och erfarenheter. I stadsdelen fanns ett antal kvinnor som skulle kunna passa om de kompletterade sina utbildningar. I avvaktan på förskolekompetensen anställde kooperativet en barnsköterska. En konsult hjälpte till att strukturera verksamheten. Problemet var att daghemmet på sikt kunde gå miste om barnomsorgspengarna om de inte hittade en förskollärare.

Vid sidan av det praktiska arbetet med att dra igång verksamheten med planering, inköp, administration, anställning av personal etc. krävdes ett fungerande styrelsearbete. Styrelsen hade en inkörningstid under våren 2001 för att sätta sig in i styrelsens uppgifter, årsmötets funktion, föräldrarnas roll som medlemmar i föreningen mm. Föreningens kassör påbörjade en utbildning i bokföring och årsredovisning på Påhlmans Handelsinstitut. Utbildningen finansierades av storstadssatsningen efter påtryckningar från politiker i stadsdelsnämnden.

✍ Bildandet av daghemskooperativet uppfyller målet "utbildning för att öka anställningsbarheten" för de sju kvinnorna. Kooperativet har möjliggjorts tack vare ytterstadssatsningen i Husby. Förutsättningen för genomförandet har varit projektledarens arbete med att ge kvinnorna verktyg i form av både fackutbildning och kunskap om samhället för att kunna bilda och driva ett kooperativt daghem. Både projektledaren och kvinnorna har dessutom fått en unik kunskap om de hinder och möjligheter som varit förknippade med processen att bilda ett kooperativ. Den svenska byråkratins många olika aktörer med krav på både verksamhetens innehåll, utformning och ekonomi har krävt kunskap om både formella och informella vägar för att uppnå resultat. När det t ex inte gick att hyra en lokal eller få pengar från storstadssatsningen till utbildning i bokföring och redovisning den formella vägen fanns politiska påtryckningar att ta till som en möjlighet. Den personliga utbildningen är således bara en viktig pusselbit i projektet. Det som bildandet av daghemskooperativet tillförde diskussionen om målet "utbildning för att öka anställningsbarheten" var den samhälleliga dimensionen.

Sponsorstöd till basketklubben Oliv Bluestar i Östberga

Svenska Bostäder har beslutat att sponsra KFUM's Söders basketavdelning i Östberga – Oliv Bluestar med totalt 75 tkr under perioden 2001-2002 inom ramen för Svenska Bostäders ytterstadssatsning. Sponsringen utgör bidrag till utrustning till de aktiva basketlagen i Östberga i åldern 9-14 år. Svenska Bostäder ser detta som ett led i sin trygghetssatsning, och lagen åtar sig att bidra med olika aktiviteter i Östberga. Motprestationen från basketlaget är att de aktiva i basketlagen – och coacher bosatta i Östberga- bidrar med att motverka nedskräpning, förstörelse och klotter i Östberga. Detta kan t ex ske genom medverkan i olika kampanjer som anordnas av Svenska Bostäder, samt genom att de aktiva är ett gott föredöma för sina kamrater.

Förslaget tillstyrktes av Östberga Byalags styrelse i november 2001 och godkändes av stadsdelsnämnden i december 2001.

✍ Sponsorstödet till Oliv Bluestar tillstyrktes av byalagets styrelse i egenskap av samverkansgrupp, något som förekommit emellanåt eftersom det rörde sig om ett litet belopp och eftersom insatsen inte uppfattades som kontroversiell.

Kastanjegården i Hökarängen

Kastanjegården i östra Hökarängen förvaltas av Stockholmshem och rymmer lokaler i ett litet butikscentrum som byggdes om till gemensamhetslokaler för ca tio år sedan. Det har varit olika verksamheter där. Framför allt fanns socialtjänsten där under flera år. All kommunal verksamhet i Kastanjegården upphörde dock i och med stadsdelsnämndsreformen. Efter en svacka tog hyresgästföreningen hand om lokalerna och drev viss verksamhet. Idag har hyresgästföreningen svårt att mobilisera krafter för att fortsätta att driva den. Stockholmshem gör allt för att understödja boendeaktiviteter och betalar hyran ytterligare ett år. Det finns en lokal styrgrupp med boende för verksamheten.

Stockholmshem saknar den möjlighet som fanns i gamla ytterstadssatsningen att bilda arbetsgrupper kring mera övergripande och gemensamma frågor i stadsdelen. Nya ytterstadssatsningen snävades in i och med att det endast var bolagen som hade öronmärkt pengar. Stadsdelsförvaltningarna har inte heller pengar för sådana ändamål och det gör det svårt att se till helheten och att bilda arbetsgrupper som tar tag i gränsöverskridande frågor. Det skulle behövas i Kastanjegården. Nu kan Stockholmshem bara samarbeta med sina egna hyresgäster inom ytterstadssatsningen och det är för snävt.

En handfull boende har engagerat sig för Kastanjegårdens framtid. Bokbinderi och snickeri som bedrivits i Kryddgården i Hökarängen har flyttat till Kastanjegården. Stockholmshem har hjälpt till att inreda ett fotolabb och det finns en grupp som vill bilda en fotoförening. En av de engagerade har startat en datagrupp för pensionärer med 14 deltagare där de som kan lite mer får undervisa dem som kan mindre. Stockholmshem har bidragit med tre datorer. Några kvinnor har startat en "anhörigförening" i Kastanjegården. Röda korset syr och fikar där och boende driver caféverksamhet på ideell basis. En musikförening har funnits i källaren under flera år och nästan tio band repeterar där. Lokalerna hyrs ut på helger till 50-årskalas o dyl.

För att stödja utvecklandet av Kastanjegården har de boende inom ramen för ytterstadssatsningen startat en studiecirkelverksamhet för utbildning av projektledare inom den sociala ekonomin. Det är ett kostnadsfritt utbildningserbjudande som kommer från KIC (Kooperativt idécentrum) på uppdrag av ESF-rådet i Stockholms län. Utbildningen är anpassad för föreningar och organisationer som vill driva projekt med arbetsmarknadsanknytning eller för lokal utveckling. Deltagarna lär sig bl.a. hur man bygger upp ett projekt inom EU:s Mål 4 vilket öppnar möjligheter att få en finansiering därifrån.

✍ Detta är en spirande verksamhet som har stor betydelse för hela stadsdelen men som är i stort behov av stöd för att bli en varaktig organisation. Man kan i längden inte bara bygga på ideellt arbete och frivilliga krafter som man har gjort hittills. Det behövs en paraplyorganisation och någon anställd som kan finnas på plats i lokalerna. Utbildningen i Kastanjegården är väsentlig för att kunna utveckla den sociala ekonomin i stadsdelen. Ytterstadssatsningens organisation och inriktning har inte räckt till för detta viktiga projekt.

Kulturskolan i Bredängs centrum

Stockholms stads Kulturskola bildades 1996 genom en sammanslagning av den kommunala musikskolan och Vår Teater med uppdraget att ge undervisning i musik och teater men även dans och bild och form för stadens barn och ungdomar. Kulturskolan Sydväst ansvarar för verksamheten i stadsdelarna Skärholmen, Hägersten, Liljeholmen och Älvsjö. Sedan många år hade man sökt bra lokaler för sin undervisning. Fritidsgården i Bredäng kommer att flytta in i Bredängsskolans lokaler då aulan är ombyggd för ändamålet. Ombyggnaden beräknas vara klar omkring årsskiftet 2001/2002. Fastigheten där fritidsgården ligger idag ägs av Svenska Bostäder som har erbjudit Kulturförvaltningens Kulturskola att hyra lokalen då den blir ledig. Från kulturförvaltningens sida såg man därmed möjligheter att både kunna lösa problemet med lokaler och att kunna arbeta för Kulturskolans inriktningsmål och generella åtaganden att ”skapa kreativa mötesplatser” och ”öka verksamheten i områden där Kulturskolan är svagt företrädd”. Syftet med verksamheten var att skapa ett lokalt centrum för barn- och ungdomskulturen, utveckla samarbetet med skolor i närområdet, öka integrationen genom att barn och ungdomar från andra stadsdelar naturligt kommer att blandas i orkestrar, ensembler, dans, teater och bildgrupper, bidra till att ge en positiv klang till stadsdelen Bredäng. 2500 barn och ungdomar mellan 6 och 20 år deltar i Kulturskolan Sydvästs aktiviteter, och 55 lärare är engagerade. Fritidsgårdens lokaler i Bredäng ansågs vara mycket väl lämpade för ändamålet, eftersom där finns utrymme för ensemblespel, dans och bildundervisning.

Samverkansgruppen i Bredäng godkände vid ett möte i februari 2001 att ytterstadssatsningen bekostar ombyggnaden av fritidsgården för att anpassa lokalen för Kulturskolans behov under förutsättning att fritidsgården flyttar in i Bredängsskolan. I minnesanteckningarna från samverkansmötet anges som villkor för ett godkännande att ungdomsgården först ska flytta in i Bredängsskolan enligt ritningar som är godkända av ungdomsgårdens anställda och ungdomar/brukare.

Projektet presenterades i ett tjänsteutlåtande till Skärholmens stadsdelsnämnd i mars 2001. Förvaltningens synpunkter var: ”Att kulturskolan flyttar in i Bredängs centrum är en positiv sak för stadsdelen Bredäng och för hela stadsdelsnämndområdet. Dels blir det en arbetsplats för många vuxna (lärarna), dels en aktivitetsplats för många barn och ungdomar från hela sydvästra Stockholm.” Stadsdelsnämnden beslöt vid sammanträde i mars 2001 i huvudsak enligt förvaltningens förslag. Stadsdelsnämnden beslöt därefter enhälligt uttala följande. ”För Skärholmens stadsdel är det ytterst viktigt att detta beslut inte får negativa verkningar för bibliotekets fortlevnad i Bredäng. Det att CentrumKompaniet i april 2001 övertog Svenska Bostäders fastigheter i Bredäng centrum är det CentrumKompaniets ansvar att genomföra den beslutade ombyggnaden inom ramen för sitt åtagande inom ytterstadssatsningen.

✍ Önskemålet om att få utnyttja fritidsgårdens tidigare lokaler i Bredängs centrum för Kulturskolan kom från Svenska Bostäder Lokaler, som tillsammans med Kulturskolan och stadsdelsförvaltningen såg en möjlighet att få delar av

kostnaderna för ombyggnaden inräknade i bolagets insatser för ytterstadssatsningen. Projektet har inte haft någon förankring i någon arbetsgrupp inom ytterstadssatsningen i Bredäng, vilket inte heller är ett formellt krav. Samverkansgruppen ansåg att det var ett vällovligt projekt och tillstyrkte det, vilket även stadsdelsnämnden gjorde. Därmed är de formella villkoren för en ”ysss-stämpel” av projektet uppfyllda.

Skateboardbanan i Sättra

Skateboardbanorna vid Sättra idrottsplats är ett ytterstadssatsningsprojekt som hade tagits fram av arbetsgruppen ”barn och ungdom” och som blev färdigt till sommaren 1998.

Arbetsgruppen bildades av huvudsakligen ungdomar vid det första samverkansmötet i Sättra i mars 1997. I maj 1997 godkände samverkansgruppen att ytterstadssatsningen gav ekonomiskt stöd för inköp och montering av en skateboardramp. Ungdomarna bildade en förening. I augusti hade gruppen fått tag på en lämplig plats för banan, tennisplanen vid Sättra IP, och ett avtal skrevs mellan föreningen och idrottsförvaltningen om att kunna använda platsen. Vid ett samverkansmöte i september 1997 föreslogs att arbetet skulle skjutas upp till våren därpå med motiveringen att det som byggdes på hösten blir slitet på vintern. Frågan kom då upp om man kunde bygga ett tak över banan, vilket skulle medge att rampen ändå kunde byggas under hösten. I december rapporterades att en arkitekt hade ritat ett tak som regn- och snöskydd, som gruppen hoppades skulle accepteras. I mars 1998 presenterades ett förslag att bygga ett tak som klimatskydd, samt markbeläggning vid skateboardbanan. Samverkansgruppen godkände att förslaget lämnades till gatu- och fastighetsnämnden för beslut, vilket tidigast kunde ske i maj 1998. Samverkansgruppen föreslog skateboardbanan på delad första plats på prioriteringslistan. Stadsdelsnämnden tillstyrkte i april 1998 projektet i två etapper varav mark och ramper i etapp 1 och tak senare i etapp 2. Gatu- och fastighetsnämnden tillstyrkte projektet i juni 1998. I augusti 1998 var banorna färdiga men ej besiktigade. I december rapporterades att de var klara och besiktigade, men att finansieringen inte var klar. I januari 1999 placerade arbetsgruppen projektet ”tak över skateboardrampen” som nr 3 i sin prioriteringslista, medan stadsdelsnämnden i sina ärenden till gatu- och fastighetsnämnden inte tagit med projektet alls, med motiveringen att finansieringen var oklar. I juni 1999 rapporterades: ”För taket gäller samma förhållanden som för skolgårdar dvs. att investeringar på annans mark (idrottsförvaltningens) medför stora avskrivningskostnader. Frågan är beroende av om idrottsnämnden står för avskrivningskostnaden. Ärendet ska dock tas upp av gatu- och fastighetskontoret i ett nytt samlingsärende med resten av det som prioriterades av stadsdelsnämnden i mars 1999. Ansökan om medel för projektering och genomförande kan göras till gatu- och fastighetsnämnden i höst”. I augusti 1999 rapporterades att det skulle gå att använda ytterstadssatsningens pengar på idrottsförvaltningens egendom men det skulle medföra kapitaltjänstkostnader på 10 procent (räntor och avskrivningar) som

idrottsförvaltningen måste betala årligen under 10 år. Idrottsförvaltningen var inte beredd att ta den kostnaden. Det var möjligt att kommunfullmäktige kunde besluta att kompensera för detta i sin budget, men så länge detta inte var klart kunde inte taket byggas.

Samverkansgruppen enades om att förslaget om att bygga ett tak/miljöskydd med belysning vid skateboardbanan vid Sättra IP måste genomföras. Man skrev därför i september 1999 ett brev till politikerna i gatu- och fastighetsnämnden för att göra nämndens politiker uppmärksamma på vissa ”konstigheter” i stadens administration kring Ytterstadssatsningen. Sten Nordin svarade i oktober 1999: ”Ytterstadssatsningen bygger på förslag från medborgarna i Stockholms olika ytterområden. Dessa som till största delen innehåller förslag till olika investeringar inkommer i prioriteringsordning angivna till gatu- och fastighetsnämnden och idrottsnämnden. Dessa nämnder gör därefter en prövning om de är ekonomiskt rimliga och ansvar utrönes vem som skall ansvara för framtida skötsel och drift. Det är stadsdelsnämnderna som gör prioriteringsordningen. Det tak till skateboardbana som ni tar upp i ert brev är en investering som idrottsnämnden ytterst ska ta ställning till. Taket [...] har av stadsdelsnämnden placerats på plats nummer 5 på stadsdelsnämndens prioriteringslista. Detta innebär konkret att man inte hunnit så långt ner på listan ännu. Ytterligare ett prioriteringsärende – alltså förslag på vad som kommer att genomföras – kommer till nämnderna i december. Jag föreslår därför att ni vänder er till idrottsförvaltningen för vidare kontakter.”

I oktober 1999 togs taket över skateboardbanan upp igen, och det var mycket osäkert om det kunde bli av. Skulle taket byggas måste idrottsnämnden finansiera det. I juni 2000 fick samverkansgruppen veta att idrottsförvaltningen inte hade budgeterat för utbyggnaden varken för innevarande eller nästa år, varför de inte kunde ta denna kostnad då.

I oktober 2000 rapporterades att arbetsgruppen kring skateboardbanan hade upphört och att skateboardföreningen upplösts. Ungdomarna hade inte förstått att en aktiv förening var en förutsättning för att de skulle kunna bli betrodda att driva banan. En tjänsteman från idrottsförvaltningen redogjorde för bakgrunden till banans tillkomst. Den byggdes med medel från ytterstadssatsningen och förutsattes bli skött av föreningen. Ett tak som krävdes för bibehållande av banan ritades men kunde inte byggas eftersom det inte fanns medel. Förvaltningen hade inga pengar till tak eller till reparationer eller tillsyn som förutsattes göras av föreningen. Några banor hade vid den tidpunkten fått hål och andra defekter, troligen beroende på att banorna byggdes med material som förutsatte ett regnskydd. Om skateboardbanorna hade blivit farliga hade förvaltningen för avsikt att ta bort dem för att undvika olyckor. Tjänstemannen från idrottsförvaltningen menade att ett påpekande om behovet av banan borde skickas till stadsdelsnämnden. I januari 2001 meddelade idrottsförvaltningen i ett brev till stadsdelsförvaltningen att banorna var i så dåligt skick att man för att inte riskera olycksfall avsåg att riva dem.

✍ Ett antal frågor kring ansvaret för projektets genomförande reser sig när man studerar projektet skateboardbanan i Sättra. När banan projekterades var det

underförstått att den skulle skyddas med ett tak, annars hade man föreslagit mer beständiga material och konstruktioner. Besluten om banan respektive taket över den kom att hamna i olika genomförandestapper som dock förutsattes följa på varandra. Vems ansvar var detta? I juni 2000 meddelades att idrottsförvaltningen inte budgeterat för kostnad för taket varken för 2000 eller 2001. Vem skulle ha påverkat idrottsförvaltningen? Arbetsgruppen som tog initiativ till projektet var inte medveten om att de måste vidmakthålla en förening för att kunna garantera ett mer långsiktigt ansvarstagande för banan. Detta påverkade kanske besluten om att inte bevilja pengar till taket.

- ✍ Taket och skateboardbanan är ett tydligt exempel på hur det kunde gå när beslut som förutsatte kontinuitet drabbades av en diskontinuerlig hantering i gamla ytterstadssatsningen. I den nya ytterstadssatsningen är inte idrottsförvaltningen delaktig på samma sätt som bostadsbolagen eller SISAB utan hamnar under samlingsbegreppet "övriga förvaltningar" som förutsätts bidra inom ordinarie verksamhet. Men på vilket sätt hade taket kunnat komma in i idrottsförvaltningens ordinarie verksamhet?

Bilaga 1 Metod

Uppdraget att utvärdera den nya ytterstadssatsningen delades upp på en retrospektiv studie av ytterstadssatsningen under åren 1999-2000, och en löpande studie under 2001 och våren 2002.

Den retrospektiva studien avrapporterades i september 2001: "Utvärdering av den nya ytterstadssatsningen i Stockholm. Delrapport 1 – ytterstadssatsningen 1999 och 2000." Redovisningen av rapporten godkändes i integrationsnämnden den 29 oktober 2001. Preliminära slutsatser från den löpande studien rapporterades i februari 2002: "Preliminär sammanfattning från pågående arbete med delrapport 2".

I den utvärdering av ytterstadssatsningen, som här rapporteras, har genomförandet av insatsen under perioden 2001 - våren 2002 granskats utifrån fem frågor, som utgör grunden för utvärderingsuppdraget. Med dessa frågor ville integrationsnämnden kontrollera om förvaltningarna sköter sina uppdrag men också om uppdragen behöver korrigeras. I utvärderingen har byråkratins möte med de boende och verksamma i de tretton stadsdelarna varit av särskilt intresse.

Fråga 1. Arbetar de förvaltningar och bolag som har fullmäktiges uppdrag att delta i ytterstadssatsningen på ett strukturerat och målinriktat sätt?

Fråga 2. Hur har förvaltningar och bolag arbetat för att öka de boendes intresse och engagemang i ytterstadssatsningen?

Fråga 3. I vilken omfattning deltar boende i ytterstadssatsningens projekt och mötesverksamheter? Har deltagandet ökat eller minskat jämfört med tidigare?

Fråga 4. Har det direktdemokratiska engagemanget i stadsdelarna påverkats av storstads- och ytterstadssatsningarna och övriga åtgärder från stadsdelsnämnderna?

Fråga 5. I vilken mån påverkas verksamheter och personal av ytterstadssatsningen?

Frågorna 1, 2 och 5 handlar om hur förvaltningar och bolag har mött och samarbetat med boende i sitt arbete att genomföra ytterstadssatsningen och frågorna 3 och 4 handlar om hur de boende tagit emot insatsen. De två senare frågorna besvaras även genom en enkät som genomförts av USK: "Är medborgarna med?" Medborgarnas syn på att bo, leva och engagera sig i lokalt förändringsarbete. Enkätundersökning i sex stadsdelar i Stockholm. April 2002.

För att besvara de fem frågorna har med utvärderingsterminologin använts en "kvalificerad uppföljning". Det innebär en "empirisk kontroll av länk efter länk i implementeringskedjan. Av särskilt intresse är den punkt där gräsrotsbyråkraterna möter medborgarna, där det offentliga styrsystemet möter samhället. [...] En kvalificerad uppföljning är en sorts processutvärdering, där genomförandet från insatsen som den ser ut på pappret fram till adressaternas deltagande granskas" (Evert Vedung: Utvärdering i politik och förvaltning 1998, s123).

De politiska besluten är övergripande och ramsättande, och de tolkas och implementeras av berörda förvaltningar som fortlöpande tar många viktiga avgöranden. En kontrollerande utvärdering kan utgöra underlag för politikerna att

granska utfallet av de övergripande besluten men också vara främjande i mening att korrigera insatsen medan den pågår. (Vedung 1998, s 99).

De metoder som använts i utvärderingen är dokumentgranskning, deltagande observationer, intervjuer och samtal samt en noggrannare uppföljning av utvalda projekt. Dokumentgranskning. De dokument som granskats är övergripande politiska beslut om inriktning och former för ytterstadssatsningen, tjänsteutlåtanden och protokoll från sammanträden i nämnder och förvaltningar, minnesanteckningar från samverkansmöten och arbetsgruppsmöten samt övriga relevanta dokument. Se bilaga 2 Källförteckning.

Intervjuer. I strukturerade intervjuer med politiker och tjänstemän i bolag, centrala förvaltningar och stadsdelsförvaltningar samt Stadshus AB har de fem frågorna ovan belysts; om ytterstadssatsningen har påverkat förvaltningen/bolagen eller den enskilde tjänstemannens sätt att arbeta, om ytterstadssatsningen t ex inneburit att tjänstemän i sitt ordinarie arbete kommit att efterfråga de boendes synpunkter och medverkan, om förvaltningar och bolag har ändrat i rutiner och organisation eller om de har utvecklat ett arbetssätt där dialog med boende och andra berörda ingår. Intervjuerna har i flera fall bandats. Övriga intervjuer och samtal har dokumenterats.

Deltagande observationer. Under 2001 och våren 2002 har pågående verksamheter inom ytterstadssatsningen i de tretton stadsdelarna följts; ett urval av möten i samverkansgrupper, arbetsgrupper, referensgrupper, byalag etc. har bevistats och samtal har förts med deltagande personer. Muntlig information har inhämtats genom samtal på möten och telefonsamtal.

Noggrann uppföljning av ett tjugotal projekt. Dessa är utvalda för att belysa intressanta processer där deltagande bolag och förvaltningar finns representerade. Här har särskilt hämmande och främjande faktorer i processerna fokuserats för att genom beskrivningar och reflektioner över samarbetet mellan aktörer och boende/verksamma belysa de fem frågorna. Projekten redovisas i kapitel 6.

I bilaga 3 finns en förteckning över samtliga projekt som under undersökningsperioden varit aktuella inom ytterstadssatsningen i de tretton stadsdelarna.

Bilaga 2 Källförteckning

Dokument

Kista stadsdelsnämnd och förvaltning

Verksamhetsprogram och budget 1999 dnr 101-775-98. Nämndbeslut 1999-01-12
Tjänsteutlåtande 1999-11-19 dnr 041-624-99 Svar på intern förvaltningsremiss från Integrationsförvaltningen angående den framtida organisationens av ytterstadssatsningen och storstadssatsningen. Nämndbeslut 1999-11-23 §254
Brev till gruppledarna i Kista stadsdelsnämnd 1999-11-21 från Gunilla Glatz och Mohammad Derakhshan
Tjänsteutlåtande 2000-04-12 dnr 303-173-00. Ytterstadssatsningens förslag för Akalla och Husby år 2000. Nämndbeslut 2000-04-25
Tjänsteutlåtande 2000-10-10 dnr 101-363-00 Verksamhetsplan 2001 för Kista stadsdelsnämnd
Tjänsteutlåtande dnr 123-058-01 Verksamhetsberättelse 2000 för Kista stadsdelsnämnd
Tjänsteutlåtande 2001-05-08 dnr 326-198-01 Skolgårdsupprustning genom ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-05-22
Tjänsteutlåtande 2001-05-08 dnr 251-197-01 Information om byggande av en webbaserad Husbyportal.
Kistamoderaterna 2001-08-27 Fortsatta åtgärder för att förstärka Husby centrum
Kistamoderaterna 2001-09-03 Fortsatta åtgärder för att förstärka Akalla centrum
Tjänsteutlåtande 2000-10-22 dnr 101-356-00 Verksamhetsplan 2002 för Kista stadsdelsnämnd
Tjänsteutlåtande 2001-11-26 dnr 303-301-02 Utredning av åtgärder för att förbättra Husby Centrums affärs- och näringslivsinriktning. Nämndbeslut 2002-03-26
Tjänsteutlåtande 2002-02-24 Verksamhetsberättelse 2001 för Kista stadsdelsnämnd
Tjänsteutlåtande 2002-05-03 Utredning av åtgärder för att förbättra Akalla Centrums affärs- och näringslivsinriktning. Nämndbeslut 2002-05-23
Tjänsteutlåtande 2002-05-07 Upprustning av Akalla centrum. Nämndbeslut 2002-05-23.

Rinkeby stadsdelsnämnd och förvaltning

Tjänsteutlåtande 1999-09-07 förslag från ytterstadssatsningen i Rinkeby angående upprustning av Rinkeby torg och Norra stadsparken. Nämndbeslut 199-09-23.
Verksamhetsplan år 2000
Tjänsteutlåtande 2000-02-04 Godkännande av ytterstadssatsningens verksamhetsrapport för 1999. Nämndbeslut 2000-02-17.
Tjänsteutlåtande 2000-06 Projekt upprustning av Rinkeby torg. Bilaga Program för upprustning av Rinkeby torg. Nämndbeslut 2000-06-20.

Tjänsteutlåtande 2000-08-21 Stöd till projektet Lugna Gatan juniorer. Nämndbeslut 2000-09-21.

Verksamhetsplan 2001.

Verksamhetsberättelse med bokslutskommentarer 2000.

Tjänsteutlåtande 2001-06-11 Ansökan om att stadsdelsförvaltningen betraktar medborgarvårdarna och Lugna Gatan-vårdarna som insatser som kan betraktas som åtgärder inom ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-06-20.

Tjänsteutlåtande 2001-10-19 Ytterstadssatsningsåtgärder inom Familjebostäders bestånd i Rinkeby. Nämndbeslut 2001-11-15.

Tjänsteutlåtande 2001-10-19 Ytterstadssatsningsåtgärder inom Svenska Bostäders bestånd i Rinkeby. Nämndbeslut 2001-11-15.

Tjänsteutlåtande 2001-10-19 projektering och anläggning av en trädgård på Axbyplan 48. Nämndbeslut 2001-11-15.

Tjänsteutlåtande 2001-01-31 Upprustning av Rinkebyskolan, Knutbyskolan, Bredbyskolan samt Kvarnbyskolan.

Verksamhetsberättelse 2001.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och förvaltning

Tjänsteutlåtande 1999-03-08 Prioritering av ytterstadsprojekt inom Tensta/Hjulsta 1999. Nämndbeslut 1999-03-08.

Tjänsteutlåtande 1999-09-10 Prioritering av ytterstadsprojekt. Nämndbeslut 1999-09-21.

Tjänsteutlåtande 1999-11-10 Remiss från ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 1999-11-22.

Tjänsteutlåtande 1999-12-15 dnr 101-349/99 Verksamhetsplan och budget 2000. Nämndbeslut 1999-12-15.

Tjänsteutlåtande 1999-12-20 dnr 101-349/99 Finansiering av projektledaranställningen inom ytterstadssatsningen samt återremitterat förslag om besparingsåtgärder i VP 2000. Nämndbeslut 2000-01-27.

Tjänsteutlåtande 2000-11-01 Budget 2001.

Tjänsteutlåtande 2000-12-04 Ombyggnad av Blå huset i Tensta. Nämndbeslut 2000-12-14.

Tjänsteutlåtande 2001-04-10 Insatser för tryggare boendemiljö på Glömmingegränd, förslag till projekt inom ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-04-06.

Tjänsteutlåtande 2002-02-13. Ytterstadssatsningen i Tensta-Hjulsta, lägesrapport och nya förslag till insatser från samverkansgruppen. Nämndbeslut 2002-02-26.

Tjänsteutlåtande 2002-04-10 dnr 003-145/02 Ytterstadssatsningen i Tensta-Hjulsta, hyra för Tensta konsthall, förslag från ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2002-04-23.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och förvaltning

Tjänsteutlåtande 1999-02-19. Ansökan om medel för investeringar i Hässelby Gård inom ramen för ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 1999-03-09

Tjänsteutlåtande 1999-09-21. Detaljplan för kv. Labyrinten, Hässelby Gård, och inräknande av etablering av livsmedelshall i ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 1999-10-26

Verksamhetsplan för år 2000. Nämndbeslut 1999-12-14

Tjänsteutlåtande 2000-01-04. Hemställan till Svenska Bostäder om investeringsmedel inom ramen för ytterstadssatsningen till jalousier i skyltfönstren i Hässelby Gårds centrum och Loviselundstorget. Nämndbeslut 2000-01-25

Verksamhetsberättelse med bokslut för 1999. Nämndbeslut 2000-03-07

Tjänsteutlåtande 2000-03-10. Organisation av ytterstadssatsningen i Hässelby Gård. Nämndbeslut 2000-03-28

Tjänsteutlåtande 2000-05-29. Hemställan till SISAB om investeringsmedel inom ramen för ytterstadssatsningen till verksamhetsanpassning mm av Loviselundsskolan. Nämndbeslut 2000-06-20.

Tjänsteutlåtande 2000-05-29. Hemställan till SISAB om investeringsmedel inom ramen för ytterstadssatsningen till upprustning av Hässelbygårdsskolan. Nämndbeslut 2000-06-20

Tjänsteutlåtande 2001-03-08. Prioritering av upprustning av Hässelbygårdsskolans aula Prisma som investering inom ramen för ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-03-21

Tjänsteutlåtande 2001-05-10. Redovisning angående användandet av ytterstadssatsningens projektmedel. Nämndbeslut 2001-05-30

Brev från stadsdelskontoret till gat- och fastighetskontoret 2001-10-18 ang. lekplatsen Ekotemplet.

Verksamhetsplan för år 2001. Nämndbeslut 2000-11-06

Verksamhetsplan för år 2002. Nämndbeslut 2001-11-05

Tjänsteutlåtande 2002-06-03. Integration. En redovisning av insatser för ökad integration i Hässelby och Vällingby. Nämndbeslut 2002-06-18.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd och förvaltning

Tjänsteutlåtande 1999-02-24 Förslag till prioriteringar. Nämndbeslut 1999-03-09.

Tjänsteutlåtande 2001-04-06 dnr 01-322/205: Ombyggnad av lokaler för fritidsgård i Östberga. Nämndbeslut 01-04-26.

Tjänsteutlåtande 2001-11-21 dnr 01-671/540: Sponsorstöd till KFUMs Söders basketavdelning i Östberga. Nämndbeslut 01-12-11.

Farsta stadsdelsnämnd och förvaltning

Verksamhetsplan och budget för 1999

Verksamhetsberättelse 1999 med sifferbokslut

Tjänsteutlåtande dnr 033-142/99. Underlag till prioritering av åtgärder inom ytterstadssatsningen i Hökarängen och Fagersjö. Nämndbeslut 1999-03-23

Brev från samverkansgruppen i Fagersjö till Gat- och fastighetskontoret 1999-04-28 ang. "Tillsättning av gemensam projektledare för Hökarängen och Fagersjö".

Brev från samverkansgruppen i Fagersjö till Farsta stadsdelsförvaltning 1999-04-29 ang. "Ny organisation för ytterstadssatsningen".

Brev från stadsdelsdirektören till Samverkansgruppen i Fagersjö 1999-05-19 ang. "Ny organisation för ytterstadssatsningen".

Tjänsteutlåtande 1999-10-12. Förslag till prioriteringar av åtgärder inom ytterstadssatsningen i Hökarängen och Fagersjö för år 2000. Nämndbeslut 1999-10-26 Verksamhetsplan och budget för Farsta stadsdelsnämnd 2000.

Tjänsteutlåtande 2000-10-09. Ändring av tidigare beslut om ytterstadssatsningsprojekt avseende tvättstugor i Fagersjö. Nämndbeslut 2000-10-24

Brev till integrationsförvaltningen från Farsta stadsdelsförvaltning 2000-10-31 ang "Redovisning av kostnader för projektledning av ytterstadssatsningsprojekt i Fagersjö och Hökarängen.

Tjänsteutlåtande 2000-11-14. Godkännande av ytterstadssatsningsprojekt avseende upprustning av dusch-, toalett- och omklädningsutrymmen i Fagersjöskolan. Nämndbeslut 2000-11-28

Brev från Fagersjö byalag till stadsdelsförvaltningen 2000-12-26 ang. Ytterstadssatsningens belyningsprogram i Fagersjö.

Tjänsteutlåtande 2001-02-05 . Verksamhetsberättelse med sifferbokslut för år 2000 – Farsta stadsdelsnämnd. Nämndbeslut

Verksamhetsplan 2001 för Farsta stadsdelsnämnd

Brev från Fagersjö byalag till gatu- och fastighetskontoret 2001-03-08 ang. Ytterstadssatsningens belyningsprogram i Fagersjö.

Tjänsteutlåtande dnr 30-477/2000. Förslag till ändringar i skötselplan för sjöarna Magelungen och Drevviken. Nämndbeslut 2001-03-27

Tjänsteutlåtande 2001-04-09. Synpunkter/önskemål inför gatu- och fastighetskontorets förslag till verksamhetsplan 2002.

Verksamhetsplan 2002 för Farsta stadsdelsnämnd

Tjänsteutlåtande dnr 033-336/2001. Förslag att Stockholmshem inom ramen för ytterstadssatsningen ljudisolerar fönster mot Örbyleden och bygger en friliggande tvättstuga på Sjöskumsvägen i Hökarängen. Nämndbeslut 2001-11-27

Tjänsteutlåtande dnr 033-60/2002. Förslag att Familjebostäder inom ramen för ytterstadssatsningen justerar portar och trappor in- och utvändigt samt bygger två friliggande tvättstugor på Hauptvägen/Prechtvägen. Nämndbeslut 2002-02-19

Vantörs stadsdelsnämnd och förvaltning

Tjänsteutlåtande 1999-02-15. Investeringar i stadsdelen Rågsved . Remiss från ytterstadssatsningen i Rågsved. Nämndbeslut 1999-02-25

Tjänsteutlåtande 1999-10-15. Investeringar i stadsdelen Rågsved inom ytterstadssatsningen under 2000-2001. Nämndbeslut 1999-10-28

Tjänsteutlåtande 2000-09-14. Samverkansöverenskommelse avseende ytterstadssatsningen i Rågsved. Nämndbeslut 2000-09-28

Verksamhetsberättelse med bokslut för år 2000 dnr 123-078/01. Nämndbeslut 2001-02-22

Verksamhetsplan 2001 för Vantör stadsdelsnämnd.

Tjänsteutlåtande 2001-03-05. Upprustning av yttre miljön på Lurstigen i Rågsved, projekt inom ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-03-29

Tjänsteutlåtande 2001-05-11. Projekt inom ytterstadssatsningen i Rågsved på Askersundsgatan mm. Nämndbeslut 2001-05-31

Tjänsteutlåtande dnr 009-241/01. Upprustning av Rågsvedsskolans skolgård samt ombyggnad av matsal och aula i Rågsvedsskolan, projekt inom ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-05-31

Tjänsteutlåtande 2001-12-21. Ombyggnad av fritidshem på Stövargatan i Rågsved inom ramen för ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2002-01-31

Tjänsteutlåtande Dnr 009-546/01. Upprustning av yttre miljön vid Stövargatan 1-29. Nämndbeslut 2002-01-31

Tjänsteutlåtande Dnr 009-152/02. Ny- och ombyggnad av belysning på Bjursätragatan 5-17 inom ramen för ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2002-04-25

Tjänsteutlåtande Dnr 009-114/02. Ny- och ombyggnad av utomhusbelysning på Gillerbacken. Nämndbeslut 2002-04-25.

Skärholmens stadsdelsnämnd och förvaltning:

Tjänsteutlåtande 1999-02-23 remissvar på underlag till Skärholmens stadsdelsnämnd för beslut om prioriteringar av ytterstadssatsningens förslag till framtida projekt. Nämndbeslut 1999-03-11.

Tjänsteutlåtande 1999-10-04 dnr 308/365-99 Ytterstadssatsningens prioritering till projekt under år 2000. Nämndbeslut 1999-10-28.

Tjänsteutlåtande 2000-03-09 dnr 308/105-2000 Lägesrapport för nystart av ytterstadssatsningen i Bredäng, Sätra, Skärholmen och Vårberg samt förslag på nya projekt inom ytterstadssatsningen, april 2000. Nämndbeslut 2000-04-26.

Tjänsteutlåtande 2000-08-15 dnr 308/105-2000 Ytterstadssatsningen i Skärholmen, lägesrapport samt förslag om ombyggnad av Skärholmens centrum och ett förslag om centrumvärdar i Skärholmen och Bredäng. Nämndbeslut 2000-09-28.

Tjänsteutlåtande 2001-03-02 dnr 308/75-2001, Lägesrapport om ytterstadssatsningen i Skärholmen och förslag om ombyggnad av fritidsgården i Bredängs centrum och förslag om upprustning av bostadsgård, fasader mm i kvarteret Hjälsätra i Sätra. Nämndbeslut 2001-03-22.

Tjänsteutlåtande 2001-04-30 dnr 308/250-2001, Lägesrapport om ytterstadssatsningen maj 2001. Nämndbeslut 2001-05-22.

Tjänsteutlåtande 2001-06-01 dnr 308/200-2001. Förslag om upprustning av bostadsgårdar i Bredäng, Sätra och Vårberg och en förändring i skolgårdsprojektet i Sätra. Nämndbeslut 2001-06-20 .

Tjänsteutlåtande 2001-10-05 dnr 308/326/2001, Förslag om att CentrumKompaniet kan använda ytterstadssatsningsmedel till ombyggnaden av biblioteket i Bredäng och ombyggnaden av Skärholmens fritidsgård. Nämndbeslut 2001-10-25.

Tjänsteutlåtande 2001-11-09 dnr 308/383-2001, Förslag om att SISAB kan använda ytterstadssatsningsmedel till ommålning och renovering av fasaderna på Sätterskolan. Nämndbeslut 2001-11-29.

Tjänsteutlåtande 2001-11-28 dnr 308/427-2001, Förslag om att SISAB kan använda sina ytterstadssatsningsmedel till kostnaden för fyra ungdomsvårdar. Nämndbeslut 2002-01-31.

Tjänsteutlåtande 2002-02-05 dnr 308/071-2002, Förslag om att SISAB kan använda sina ytterstadssatsningsmedel till ombyggnad av omklädningsrum i Vårbergsskolan, ny asfalt på Söderholmsskolans skolgård och ombyggnad av kapprum till uppehållsrum på Slättgårdsskolan och förslag om att CentrumKompaniet kan använda ytterstadssatsningsmedel till hyra för en lokal till föreningen Sydväst. Nämndbeslut 2002-02-28.

Tjänsteutlåtande 2002-02-08 dnr 033/457-2002, Förslag till upprustning av Skärholmstorget och Bodholmsplan. Nämndbeslut 2002-04-18.

Tjänsteutlåtande 2002-03-15 dnr 308/122-2002, Förslag om att Familjebostäder AB kan använda sina ytterstadssatsningsmedel till fortsatt upprustning av sina fastigheter i kvarteret Jungfruholmen och förslag om att Svenska Bostäder AB kan använda sina ytterstadssatsningsmedel till gårdsupprustning vid Ekholmsvägen 65-77. Nämndbeslut 2002-04-18.

Kommunfullmäktige och kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens utlåtande 1999:21 Dnr 1131/98, 942/98, 676/98. Förändrad organisation och inriktning för stadens ytterstadssatsning

Kommunstyrelsen Utlåtande 1999:112 dnr 623/99RI Finanspolitisk inriktning 2000-2002 för Stockholms stad och de kommunala bolagen

Budget 2000 för Stockholms stad. Inriktning för 2001 och 2002

Kommunfullmäktiges debattprotokoll, 16 oktober 2000

Budget 2001 för Stockholms stad. Inriktning för 2002 och 2003.

Bostadsbolagen

Stockholms Stadshus AB. Koncernstyrelsens utlåtande 2001-02-12 dnr 01/49/7

Stockholms Stadshus AB startpaketet Att bilda bostadsrätt – hyresgäster hos de kommunala bostadsföretagen

Svenska Bostäder Ytterstadssatsningen - lägesrapport juni 1999, styrelsesammanträde 1999-06-10.

Svenska Bostäder Ytterstadssatsningen - Lägesrapport maj 2000, styrelsesammanträde 2000-05-04

Svenska Bostäder Årsredovisning 2001

Svenska Bostäder Ytterstadssatsningen – Lägesrapport 2001, styrelsesammanträde 2001-10-11

Svenska Bostäder Initiering av ombildningar i ytterstaden, utdrag ur ärende till styrelsesammanträde 2001-12-06

Svenska Bostäder Årsredovisning 2001

Familjebostäder Förslag till åtgärder inom ytterstadssatsningen, företagsledningens sammanträde 1999-04-21

Familjebostäder Förslag till åtgärder inom ytterstadssatsningen, styrelsesammanträde 1999-06-16.

Familjebostäder Ytterstadssatsningens lägesrapport, företagsledningens sammanträde 2000-09-18

Familjebostäder Årsredovisning 2000

Familjebostäder Verksamhetsplan och budget 2001

Familjebostäder Ytterstadssatsningen lägesrapport, styrelsesammanträde 2001-04-10 .

Familjebostäder. Rapport över särskilda utbildningsinsatser för tio fastigheter i ytterförorter, styrelsesammanträde 2001-10-16

Familjebostäder Åtgärdsplan år 2002, Styrelsesammanträde 2001-12-03.

Familjebostäder Årsredovisning 2001

Familjebostäder Verksamhetsplan och budget 2002

Stockholmshem Prioritering av investeringar i ytterstadssatsningen, styrelsesammanträde 1999-09-15

Stockholmshem Prioritering av ytterstadssatsningens medel. Styrelsesammanträde 2000-06.

SISAB Skolfastigheter

Ytterstadssatsningen 2001, SISAB:s projekt 2001-09-13

Ytterstadssatsningen 2002, SISAB:s projekt 2001-11-28.

Gatu- och fastighetsnämnden och förvaltningen

PM 1999-02-15 Underlag till Skärholmens stadsdelsnämnd för beslut om prioritering av ytterstadssatsningarnas förslag till framtida projekt.

Tjänsteutlåtande 1999-04-07 Ny organisationen av ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 1999-05-11

Tjänsteutlåtande 1999-04-13 Första prioriteringsärendet. Gatu- och fastighetsnämnden beslut 1999-10-19

Tjänsteutlåtande 1999-04-27. Dnr 99-005-366. Tillgänglighetsprojekt.

Tjänsteutlåtande 1999-04-27. Prioritering av projekt inom ytterstadssatsningen

PM 1999-10-01 Underlag till Skärholmens stadsdelsnämnd för beslut om prioritering av ytterstadssatsningarnas förslag till projekt år 2000.

Tjänsteutlåtande 1999-10-05. Ytterstadssatsningen, lägesrapport och kompletterande förslag till investeringar. Tjänsteutlåtande 1999-10-25. Ytterstadssatsningen, lägesrapport och kompletterande förslag till investeringar. Nämndbeslut 1999-10-19

Tjänsteutlåtande 1999-11-21 dnr 99-020-3248 Redovisning av remissvar på "Organisation av ytterstadssatsningen och storstadssatsningen år 2000" - samt konsekvenser för kontoret.

Tjänsteutlåtande 1999-12-14. Dnr 99-020-3248. Redovisning av remissvar på "Organisation av ytterstadssatsningen och storstadssatsningen år 2000- samt konsekvenser för kontoret

Tjänsteutlåtande 2000-06-13. Redovisning av markinventering för bostadsbebyggelse inom stadsdelsområdena Skärholmen, Spånga-Tensta, Vantör och Älvsjö ("Gluggutredning")

Tjänsteutlåtande 2001-08-29, Akalla centrum lägesrapport. Nämndbeslut 2001-10-02.

Tjänsteutlåtande 2002-04-23. Akalla centrum – upprustning. Nämndbeslut 2002-05-28

Verksamhetsplan 2002 dnr 302-242-2001.

Näringslivsnämnden och kontoret

Verksamhetsplan 2000. Nämndbeslut 1999-12-20.

Verksamhetsplan 2001.

Integrationsnämnden och förvaltningen

Tjänsteutlåtande 1999-11-29 dnr 99-033/884. Organisation av ytterstadssatsningen och storstadssatsningen år 2000-. Nämndbeslut 1999-12-21

Tjänsteutlåtande 2000-02-17 dnr 00-033/114 Lägesrapport om ytterstaden. Nämndbeslut 2000-03-07.

Tjänsteutlåtande 2000-03-20 dnr 00-033/114 Lägesrapport ytterstadssatsningen, precisering av förskjutna projekt. Nämndbeslut 2000-03-27.

Tjänsteutlåtande 2000-04-03 dnr 00-612/337 Frågor om ytterstadssatsningen från Paul Lappalainen. Nämndbeslut 2000-05-29.

PM 2000-04-03 Ytterstadssatsningen – Processen.

Tjänsteutlåtande 2000-05-23 dnr 00-622/510 Ytterstadssatsningen; lägesrapport och samverkansöverenskommelse om finansiering av den lokala projektorganisationen. Nämndbeslut 2000-06-13.

PM. Lägesrapport ytterstadssatsningen. 2000-05-26

Tjänsteutlåtande 2000-10-03 dnr 100-003/668. Samverkansöverenskommelse ytterstadssatsningen

Tjänsteutlåtande 2001-01-10 dnr 00-403/618 Utvärdering av ytterstadssatsningen. Nämndbeslut 2001-01-29.

Tjänsteutlåtande 2001-01-11 Verksamhetsberättelse 2000.

Tjänsteutlåtande 2001-04-10 Ytterstadssatsningens årsrapport – investeringar år 2000 och planer för år 2001. Nämndbeslut 2001-04-24, 2001-08-27.

PM 2001-06-14 nr 4 Ändringar i årsredovisning för ytterstadssatsningen år 2000.

Tjänsteutlåtande 2001-09-12 dnr 01-101/534 Verksamhetsplan 2002.

Tjänsteutlåtande 2001-09-26 dnr 00-403/618 Utvärdering av ytterstadssatsningen, delrapport 1. Nämndbeslut 2001-10-29.

Tjänsteutlåtande 2001-11-29 dnr 01-202/533 Seminarium om lokala demokratifrågor. Nämndbeslut 2001-12-18.

Tjänsteutlåtande 2002-01-10 Verksamhetsberättelse 2001.

Tjänsteutlåtande 2002-01-21 dnr 02-103/029 Besparingsförslag med anledning av avstämningsärendet.

Tjänsteutlåtande 2002-05-13 dnr 00-033/114 Ytterstadssatsningens årsrapport – investeringar år 2001 och planer för år 2002.

Övrigt

Blomberg I, Hedberg L och Jensfelt C. Utvärdering av ytterstadssatsningen i Stockholm. Delrapport 1 – ytterstadssatsningen 1999 och 2000. Närplan AB på uppdrag av integrationsförvaltningen i Stockholms stad. Stockholm, september 2001.

Denvall V och Lathi-Edmark H, Ytterstadssatsningen. Granskning av Stockholms stads program för förändring av 13 förortsområden 1995 –1999, Lund 1999

Michel M Upprustning och förnyelse av området i och omkring Tensta Träff, biblioteket, kulturkaféet, Tenstahallen samt Tensta gymnasium. Ett ”ytterstadssatsningsprojekt i Tensta-Hjulsta” Landskap&Trädgårdsdesign Martin Michel AB på uppdrag av SISAB 2001-07-27.

Nedstam A Förslag till Handlingsplan för Akalla centrum, CentrumInvest AB på uppdrag av ytterstadssatsningen i Akalla, mars 2000

Vedung E, utvärdering i politik och förvaltning, Studentlitteratur 1998

Bandade intervjuer

Politiker

Alvendahl Christina (m) ordf. Vantör stadsdelsnämnd

Boström Karl-Axel (m) ordf. Rinkeby stadsdelsnämnd

Cederschöld Carl (m) finansborgarråd

Hedman Hardy (kd), Integrationsnämnden

Noresson Barbro (m) ordf. Hässelby Vällingby stadsdelsnämnd

Wallén Fredrik (kd) ordf. Kista stadsdelsnämnd

Åslund Ann-Katrin (fp) ordf. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Tjänstemän

Agebjer Agneta, Svenska Bostäder Tensta

Andersson Margareta, Svenska Bostäder Farsta

Andersson Lars-Åke, Svenska Bostäder Farsta

Asplund Christer, Näringslivsförvaltningen

Boberg Kerstin, Gatu- och fastighetskontoret

Fors Ingrid, Gatu- och fastighetskontoret, region ytterstad

Gidlund Henrik, Gatu- och fastighetskontoret region ytterstad

Jacobsson Björn, Integrationsförvaltningen

Jutfelt Dag, Rinkeby stadsdelsförvaltning stadsdelsdirektör

Kyndel Britt-Marie, Farsta stadsdelsförvaltning

Kindberg Jack, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning stadsdelsdirektör

Lagerqvist Rune, Kista stadsdelsförvaltning

Lindahl Ulf, Gatu- och fastighetskontoret region ytterstad

Lundin Marika, Familjebostäder Rinkeby/Tensta

Norrsell Johan, CentrumKompaniet

Olsson Tore, Svenska Bostäder Akalla/Husby

Persson Reidar, Integrationsförvaltningen
Persson Yngve, Svenska Bostäder Rinkeby
Ridemar Johnny, Integrationsförvaltningen
Spetz Sören, Gatu- och fastighetskontoret
Törner Elisabeth, Kista stadsdelsförvaltning stadsdelsdirektör
Weston Henrik, Näringslivsförvaltningen
Wirell Henrik, Svenska Bostäder Lokaler

Konsulter

Michel Martin, Martin Michel AB Landskap&Trädgårdsdesign

Muntlig information

Boende

Andersson Leif, Skärholmen
Bessner Roland Akalla
Franson Kenth, Östberga
Höglund Börje, Fagersjö
Höglund Karin, Fagersjö
Hussein Totipanah, Akalla
Johnsson Jonna, Hässelby Gård
Jonsson Jeanette, Vårberg
Kolskog Bengt Akalla
Landborn Gunnar, Fagersjö
Lindell Gunbritt, Östberga
Magnusson Björn, Sättra
Malm Lars, Hökarängen
Malmborg Tomas, Hökarängen
Nilsson Vivan, Hässelby Gård
Pettersson Anders, Bredäng f.d. projektledare i Bredäng
Pettersson Bo, Sättra
Runfors Jan, Rågsved
Sjöbom Stefan Akalla
Steen Christer, Hökarängen
Werner Harriet Tensta
Westholm Irene, Fagersjö
Wirén Gunilla, Sättra

Politiker

Oivio Eva (s) Hässelby Vällingby stadsdelsnämnd och Integrationsnämnden
Raukas Madeleine (m), Farsta stadsdelsnämnd

Tjänstemän

Abelt Gert, fd projektledare Farsta stadsdelsförvaltning
Anagrius Anders, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning
Alvarado Ricardo, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning f.d. projektledare
Andersson Maj-Britt, Skärholmens stadsdelsförvaltning rektor
Axblom Caroline, Skärholmens stadsdelsförvaltning f.d områdesutvecklare
Backe Per, SISAB region norr
Berg Johan, SISAB
Bergqvist Tommy, Svenska Bostäder Skärholmen
Borgbrandt Anne-Charlotte, Rågsvedsskolan
Brandt Kenneth, Familjebostäder Skärholmen
Brännlund Christina, miljöförvaltningen livsmedelskontrollen
Derakhshan Mohammad, Kista stadsdelsförvaltning projektledare
Edholm Gillis, Svenska Bostäder
Ekman Jan, Farsta stadsdelsförvaltning
Enge Karin, Hässelby Vällingby stadsdelsförvaltning f.d projektledare
Eriksson Börje, Stockholmshem Rågsved
Eriksson Nils-Erik, Hässelbygårdsskolan
Forsell Johnny, Stockholmshem Skärholmen
Glatz Gunilla, Kista stadsdelsförvaltning projektledare
Gürsoy Katarina, Rinkeby stadsdelsförvaltning f.d. projektledare
Hackman Gregor, Näringslivsförvaltningen
Harboe Jette, Gatu- och fastighetskontoret
Hollander Jan-Erik, Gatu- och fastighetskontoret
Holmberg Mikael, Stockholmshem västerort
Hägerstrand Love, Rinkeby stadsdelsförvaltning projektledare
Iggström Dofner, Familjebostäder
Jenelius Anders, Svenska Bostäder bostadsrättsombildningar
Jern Christer, Svenska Bostäder Hässelby Gård
Jerreholt Bernt, Stockholmshem Hökarängen
Johansson Jan, Skärholmens stadsdelsförvaltning stadsdelsdirektör
Jonsson Eva, Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning, projektledare Östberga
Karlsson Lena, SISAB
Klockare Lillemor, Svenska Bostäder Östberga
Landergren Nils, Rinkeby stadsdelsförvaltning
Larsson Bengt, Familjebostäder Rågsved
Lind Ingela, Stadsbyggnadskontoret
Lindgren Mikael, SISAB
Lindstaf Björn, Stockholmshem
Nilsson Helene, gatu- och fastighetskontoret region ytterstad
Nilsson Jerry, Hässelby Vällingby stadsdelsförvaltning fd projektledare
Nilsson Lars Erik, Utbildningsförvaltningen
Norberg Kent, Fagersjöskolan

Nordin Ingvar, Gatu- och fastighetskontoret
Nygren Eva, Familjebostäder Hässelby Gård
Nässén Mikael, SISAB
Palmgren Åke, Familjebostäder Hökarängen
Pemer Mats Stadsbyggnadskontoret
Pettersson KG, Skärholmen stadsdelsförvaltning, områdesutvecklare
Roth Lena, Skärholmens stadsdelsförvaltning, samordnare av ytterstadssatsningen och storstadssatsningen, f.d projektledare Sättra
Runfors Jan, Farsta stadsdelsförvaltning projektledare Hökarängen och Fagersjö
Selander Christine, Stockholmshem
Sjögren Lars, Stockholmshem Skärholmen
Ström Lennart, Svenska Bostäder Skärholmen
Södergren Sven-Göran, Hässelby Vällingby stadsdelsförvaltning projektledare
Söderström-Löf Christina, gatu- och fastighetskontoret region ytterstad
Tångfeldt Eva, Hässelby Vällingby stadsdelsförvaltning
Vardy Malla, SISAB
Velasquez Fernando, Vantör stadsdelsförvaltning projektledare Rågsved
Widegren Eva, Stadsbyggnadskontoret
Wiklander Monica, Vantör stadsdelsförvaltning
Wählström Lena, Gatu- och fastighetskontoret

Konsulter

Ebrahimi Tony, Ytterstadskonsulten
Eriksson Göran, trädgårdsarkitekt
Hagberg S-O, Mark- och Landskapskonsult
Hagerth Pia, Ytterstadsombildarna
Lamminen Kikki, JM Bygg
Larsson Kristina, Temaarkitekter
Olsson Göran, SBC
Olsson Mats, Ytterstadsombildarna

Bilaga 3 Projekt

Lista över projekt som pågått i någon form inom ytterstadssatsningen under 2000, 2001 och första halvåret 2002. Somliga hade initierats inom den gamla ytterstadssatsningen och befann sig i genomförandeskede eller var vilande. Somliga har initierats av boende eller bolagen under den nya ytterstadssatsningen.

Akalla

Upprustning av tio bostadsgårdar utmed Sibeliusgången 2-16. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling. Sveaborgsgatan fd Svenska Bostäder
Bostadsrättsomvandling Kotkagatan. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Saimagatan. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Borgågatan. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Nystadsgatan 2-46. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Nystadsgatan 1-39. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Sibeliusgången 4. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Sibeliusgången 8. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Sibeliusgången 26. Svenska Bostäder.
Skolgårdsupprustning, upprustning av belysning Stenhagsskolan. SISAB.
Trafikfällor, upprustning av belysning Oxhagsskolan. SISAB.
Akalla-portalen. Gatu- och fastighetskontoret.
Åtgärder för att förbättra Akalla affärs- och näringslivsinriktning. Kista stadsdelsförvaltning (ytterstadssatsningens projektledare).
Upprustning av Akalla centrum bl.a. fysisk upprustning och affärsetableringar. Gatu- och fastighetskontoret/Svenska Bostäder.

Husby

Trondheimsgatan 26-32, gårdsupprustning. Svenska Bostäder.
Skolgårdsupprustning, upprustning av korridorer Husbyskolan. SISAB.
Skolgårdsupprustning, upprustning av korridorer Husbygårdsskolan. SISAB.
Husby-portalen. Gatu- och fastighetskontoret
Bostadsrättsomvandling Oslogatan 8-14, 22-26. Svenska Bostäder.
Bostadsrättsomvandling Bergengatan 31-39, 43-51. Svenska Bostäder.
Upprustning av gårdarna Husby 3, Nidaros och Husby 5 samt Lofotens utemiljöer. Gatu- och fastighetskontoret.
Belysningsprojektet i Husby. Gatu- och fastighetskontoret.
Föräldrakooperativet daghemmet Nor-Alshams. Kista stadsdelsförvaltning (ytterstadssatsningens projektledare)
Åtgärder för att förbättra Husby Centrums affärs- och näringslivsinriktning. Kista stadsdelsförvaltning (ytterstadssatsningens projektledare).

Rinkeby

Upprustning av Folkets Hus. Svenska Bostäder.
Gårdsupprustning Västerby Backe 7-11. Svenska Bostäder.
Nya entréportar. Svenska Bostäder.
Avskärmning/trygghetsåtgärder i kv. Visbyringen/Osbyringen. Svenska Bostäder.
Gårdsupprustning på Svennebygränd. Familjebostäder.
Fortsatt renovering av trapphus och hissar. Familjebostäder.
Spaljé runt gården Hällbybacken 7-15. Familjebostäder.
Nytt låssystem, APTUS med bricka till tre garage varav två på Degerbygränd och ett på Hindertorpsgränd. Familjebostäder.
Förstärkt belysning i två garage på Degerbygränd.. Familjebostäder.
Upprustning och anläggning av en gård på Axbyplan 48. Stockholmshem.
Medborgarvårdar och Lugna Gatan-vårdar. Bostadsbolagen
Upprustning av WC Kvarnbyskolan. SISAB
Skolgårdsupprustning, upprustning av korridorer samt ytterbelysning Bredbyskolan. SISAB.
Upprustning av korridorer Knutbyskolan. SISAB.
Omdisponering av lokaler Rinkebyskolan. SISAB.
Upprustning WC Kvarnbyskolan. SISAB.
Upprustning av Rinkeby torg. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av parkleken Hindertorpsgränd. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av Norra stadsparken. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av parkleketuset Rinken. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av Knutby bollplan. Idrottsförvaltningen.

Tensta/Hjulsta

Gårdsupprustning Uppingebränd Familjebostäder
Gårdsupprustning Tenstavägen. Familjebostäder.
Gårdsupprustning Björingeplan. Familjebostäder
Lugna Gatan Glömmingebränd. Familjebostäder.
Gårdsupprustning Tisslingeplan Familjebostäder
Bomässa i Tensta. Förstudie. Svenska Bostäder och Familjebostäder.
Gårdsupprustningar i Tensta och Hjulsta. Svenska Bostäder.
Medborgarvårdar. Bostadsbolagen.
Tensta-Hjulsta rent och snyggt 2002-2004. Familjebostäder, Svenska Bostäder och SISAB.
Upprustning av Gymnasieparken. SISAB.
Skolgårdsupprustning Bussenhuskolan. SISAB.
Skolgårdsupprustning Gullingeolans. SISAB.
Ny liten idrottsplats med bollplan vid Tensta gymnasium. SISAB
Förbättrad ytterbelysning på Hjulstaskolans och Hyllingeskolans skolgårdar. SISAB
Upprustning av Hyllingeskolans gymnastiksal. SISAB.
Ombyggnad av Blå huset. Svenska Bostäder/CentrumKompaniet.

Ombyggnad av Centrumgallerian. Svenska Bostäder/CentrumKompaniet.
Nya lokaler för Medborgarkontoret. Centrumkompaniet
Upprustning, utsmyckning av p-huset och förbättrad belysning vid Taxingegränd samt
upprustning av de offentliga trapphusen vid Tenstagången 14 och 18.
Centrumkompaniet.
Hyra för Tensta konsthalls lokaler. CentrumKompaniet
Upprustning av Tenstagången. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av Gullingetorget. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av Spånga Folkan. Gatu- och fastighetskontoret.
Ungdomsbostäder i Tensta
Sponsring av Tensta marknad.
Utbyggnaden av Tensta konsthall
Utomhusscen och utomhusbad vid Eggeby gård.

Hässelby Gård

Fritidsgården Lyktan/Ungdomens hus, ombyggnad. Svenska Bostäder
Vakter i centrum. Svenska Bostäder och stadsdelsförvaltningen
Loviselundsskolan, upprustning. SISAB
Hässelbygårdsskolan, renovering av Prisma. SISAB
Parkleken Labyrinten. Gatu- och fastighetskontoret
Lekplatsen Ekotemplet. Gatu- och fastighetskontoret
Dispositionsplan Hässelby Torg. Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning.

Östberga

Upprustningar av bostadsgårdar, stambyten mm. Svenska Bostäder.
Ombyggnad av fritidsgård i centrum. Svenska Bostäder.
Omvandling av hyresrätter till bostadsrätter. Svenska Bostäder
Ombyggnad av Östbergaskolan. SISAB
Upprustning av torget. Svenska Bostäder, gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av parkmark. Gatu- och fastighetskontoret.
Parkleken Backen. Gatu- och fastighetskontoret.
Parkhus i parkleken Backen. Gatu- och fastighetskontoret.
Årstafältet. Gatu- och fastighetskontoret.
Lisebergs bollplan. Idrottsförvaltningen.
Nya bostadsrättshus på tidigare parkeringsytor. JM Bygg
Seniorboende i centrum, nybygge med ca 50 lägenheter samt butikslokaler i
bottenplanet. JM Bygg

Fagersjö

Upprustning av bostadsgårdar mm. Svenska Bostäder.
Ombyggnad tvättstugor Skrakgränd. Svenska Bostäder.
Nybyggnad tvättstugor Ejdervägen. Svenska Bostäder.
Nybyggnad bostäder i centrum. Svenska Bostäder.

Fagersjöskolan upprustning toaletter. SISAB.
Fagersjöskolans skolgård upprustning. SISAB.
Bibliotek i Fagersjö centrum. Stadsdelsförvaltningen och Fagersjöskolan.
Utredningar om friluftsbad i Magelungen. Gatu- och fastighetskontoret.
Centrumparkering ombyggnad. Gatu- och fastighetskontoret.
Barnvagnsramp i trappa mellan Skrakgränd och Havsörnstorget. Gatu- och fastighetskontoret.
Trappräcke på gångstigen upp mot Gräsandsvägen. Farsta stadsdelsförvaltning.
Trafiksäkerhetsprogram etapp 1 och 2. Gatu- och fastighetskontoret.
Belysning på parkvägar. Gatu- och fastighetskontoret.
Ny sträckning av Magelungsvägen. Gatu- och fastighetskontoret.
Bullerplank nedanför Fiskmåsvägen etapp 2. Gatu- och fastighetskontoret..
Strandpromenad längs Magelungen. Gatu- och fastighetskontoret.
Vägskyltning i Fagersjö. Gatu- och fastighetskontoret.
Nya bostadsrättslägenheter i kv. Teodoliten. HSB.
Nyetablering av lågprisbutik på fotbollsplan. LIDL Sverige KB och Idrottsförvaltningen.
Fjärrvärme i Fagersjö. Birka Energi.

Hökarängen

Hökarängen Nya tvättstugor och justering av portar och trappor på Hauptvägen. (f.d. Upprustning av gård/park Hauptvägen). Familjebostäder och Gatu- och fastighetskontoret.
Nya tvättstugor i västra Hökarängen. Stockholmshem.
Nya tvättstugor i östra Hökarängen. Stockholmshem.
Ljudisolering av fönster mot Örbyleden. Stockholmshem.
Verksamheter i Kastanjegården. Stockholmshem och Stadsdelsförvaltningen.
Upprustning av centrum. Stockholmshem och Gatu- och fastighetskontoret.
Ombyggnad korsningen Örbyleden/Lingvägen. Gatu- och fastighetskontoret.
Parkleken Kryddboden handikappanpassning. Gatu- och fastighetskontorets tillgänglighetsmedel.
Belysning på parkvägar. Gatu- och fastighetskontoret.
Södra tunnelbaneuppgången, klottersanering mm. Gatu- och fastighetskontoret.
Bollplan vid Hökarängsskolan. Gatu- och fastighetskontoret.
Upprustning av Skönstaholmstorget. Gatu- och fastighetskontoret.
Bullerskydd vid Örbyleden. Gatu- och fastighetskontoret.
Plaskdammen/Kvartersgården Fagerlid. Gatu- och fastighetskontoret och Farsta stadsdelsförvaltning.
Lekplats på Hovmästarvägen. Gatu- och fastighetskontoret och Farsta stadsdelsförvaltning.
Upprustning gång- och cykelvägar. Farsta stadsdelsförvaltning.
Skyltning på Russinvägen. Farsta stadsdelsförvaltning.
Omklädningsrum på Hökarängens bollplan. Idrottsförvaltningen.

Bredäng

Upprustning av bostadsgårdar kv. Tempelriddarorden. Familjebostäder.

Ombyggnad av Bredängskolan. SISAB.

Upprustning av Bredängsskolans skolgård. SISAB.

Lokaler för fritidsgården i skolan. SISAB.

Skolgårdsupprustning Slättgårdsskolan etapp 2. SISAB.

Slättgårdsskolan - Ombyggnad av kapphall till uppehållsrum. SISAB.

Ombyggnad av nuvarande fritidsgårdens lokaler till Kulturskolan. CentrumKompaniet.

Ombyggnad av bibliotekets nuvarande lokaler. CentrumKompaniet

Renovering och målning av betongytor i centrum. CentrumKompaniet

Centrumvårdar i Bredäng under 2001. CentrumKompaniet

Upprustning av Bredängssparken. Gatu- och fastighetskontoret.

Upprustning och handikappanpassning av Flygplansparken. Gatu- och fastighetskontoret.

Tillgänglighetsåtgärder i Gröna stugans backe. Gatu- och fastighetskontoret.

Skärholmen

Upprustning bostadsgårdar Ekholmsvägen 65-77. Svenska Bostäder.

Upprustning av bostadsgårdar Idholmsvägen 46-56. Svenska Bostäder.

Trygghetsundersökning i Ekholms-Idholmsområdet. Svenska Bostäder.

Ombyggnad av centrum för bl.a. Clas Ohlsson. Svenska Bostäder.

Upprustning av bostadsgårdar Äspholmsvägen etapp 1 och 2. Stockholmshem.

Upprustning av bostadsgårdar Ekholmsvägen 230-234 och 238-242. Stockholmshem.

Lokalhyra för mångkulturella kvinno- och ungdomsföreningen. Familjebostäder och storstadssatsningen.

Skärholmens gymnasium Upprustning av skolgård samt parkering. SISAB.

Skolgårdsupprustning Lillholmsskolan. SISAB.

Skolgårdsupprustning Ekholmsskolan. SISAB.

Ombyggnad av Skärholmens fritidsgård. Svenska Bostäder/CentrumKompaniet.

Centrumvårdar i Skärholmen under 2001. CentrumKompaniet.

Ombyggnad av centrum för Kunskapsskolan. CentrumKompaniet.

Bergbanan. Gatu- och fastighetskontoret och Stockholmshem.

Kretsloppshus på Skärholmstorget. Gatu- och fastighetskontoret.

Parkleken Höjden (bollplan) Gatu- och fastighetskontoret.

Upprustning av Parkleken Branten, Lekparken Ekholmen. Gatu- och fastighetskontoret.

Upprustning av miljön vid Skärholmens Gård. Gatu- och fastighetskontoret och fritidsförvaltningen.

Ombyggnad/upprustning av Skärholmstorget. Gatu- och fastighetskontoret.

Sätra

Upprustning av Frösätrahemmets gård. Svenska Bostäder.
Gårdsupprustningar Aspsätravägen 2-8, 16-20, 22-32, 42-68. Stockholmshem.
Gårdsupprustningar Hjälmssätraområdet etapp 2, Eksätravägen 388-408 och 521-559 samt Bogsätravägen 52-72. Stockholmshem.
Gårdsupprustning Kungssätravägen 30-52. Stockholmshem.
Nya bostadshus på bl a fastigheten Högsätra. Stockholmshem.
Upprustning av Sätmaskolan, etapp 3. Nytt pentry på Sätmaskolan för elevcafeteria med uteservering på skolgården. SISAB.
Upprustning av Sätmaskolan, etapp 4. Ommålning av fasaderna SISAB.
Upprustning av Sätradalsparken Gatu- och fastighetskontoret.
Mera vatten i Skärholmen. Gatu- och fastighetskontoret.
Utredning om flyttning av Skärholmsvägen för att möjliggöra bostadsbyggande på den frilagda marken. Gatu- och fastighetskontoret.
Förnyelse av Sätra centrum och dess närområde med bl a bostäder. Gatu- och fastighetskontoret, Wihlborgs Fastigheter AB & PEAB Sverige AB.

Vårberg

Upprustning bostadsgårdar Jungfruholmen 2 Vårbergsplan 14-60. Familjebostäder.
Upprustning och nyasfaltering av Söderholmskolan skolgård. SISAB.
Vårbergsskolan – upprustning av skolgård och intilliggande parkmark. SISAB.
Vårbergsskolan - renovering av omklädningsrum. SISAB.
Upprustning av ängen vid Vårbergs sjukhem. Gatu- och fastighetskontoret.
”Kamp mot nedskräpningen”. Stadsdelsförvaltningen/Vårbergs byalag

Rågsved

Belysning på Gillerbacken. Svenska Bostäder.
Gårdsupprustning mm Lurstigen. Familjebostäder.
Gårdsupprustning mm Stövargatan. Familjebostäder.
Lekplats Bjursätragatan 5-9. Familjebostäder.
Ombyggnad Fritidshemmet 71:an, Stövargatan. Familjebostäder.
Belysning Bjursätragatan 5-17. Familjebostäder.
Fasadrenovering på Askersgatan och Kvistbrogatan (stoppat pga försäljning). Stockholmshem
Rågsvedsskolan, upprustning av skolgård samt ombyggnad av aula och matsal. SISAB.
Snösätmaskolan upprustning av språklabb. SISAB.
Belysningsprojekt mellan Hardemogatan och Askersundsgatan. Gatu- och fastighetskontoret.
Projektering av ombyggnad av Rågsvedsvägen. Gatu- och fastighetskontoret. Samt buss på Bjursätragatan. SL.
Komplettering av parkbelysning 700 meter på Hälsans stig. Gatu- och fastighetskontoret.